

Kántás Balázs
MAGYAR–BAJOR–OSZTRÁK REVIZIONISTA
EGYÜTTMŰKÖDÉSI KÍSÉRLETEK, 1919–1923

Kántás Balázs

MAGYAR–BAJOR–OSZTRÁK
REVIZIONISTA EGYÜTTMŰKÖDÉSI
KÍSÉRLETEK, 1919–1923

Hungarovox Kiadó

Budapest, 2023

Szakmai lektor: Dr. Kunt Gergely PhD
Prof. dr. Borsi-Kálmán Béla DSc
Prof. dr. Zinner Tibor

© Kántás Balázs, 2023

A Hungarovox Kiadó az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

ISBN 978-963-534-172-6

Kiadta a Hungarovox Bt.
1137 Budapest, Radnóti Miklós u. 11.
Telefon: 06-1-340-0859 • 06-20-585-8212
www.hungarovox.hu • info@hungarovox.hu
Felelős kiadó: Kaiser László

Nyomtatta a Vareg Hungary Kft. • www.vareg.hu
Felelős vezető: Egyed Márton

Tartalom

Bevezetés – kétségbeesett tervek a revizionista diverzióra, 1919–1920	7
A magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások – a Fehér Internacionálé gondolata, 1920–1921	18
Nemzetközi kitekintés – egy német irreguláris katonai vezető, Hermann Ehrhardt korvettkapitány vázlatos pályaképe, valamint alakulatainak működése	36
Egy soha nem is létesült politikai és katonai szövetség vége – a nyugat-magyarországi felkelés, 1921	51
A Fehér Internacionálé furcsa utójátéka – a Szemere–Bobula–Ulain puccsterv, 1923	57
A Fehér Internacionálé kései és furcsa utójátéka – a frankhamisítási ügy, 1926	78
NÉHÁNY LEVÉLTÁRI DOKUMENTUM	
Schitler József vezérkari alezredes feljegyzése a magyar kormány, valamint az osztrák és bajor paramilitáris szervezetek között lefolyt titkos tárgyalásokról – Bécs, 1921. május 11.	95
Morlin Ervin miniszteri osztálytanácsos jelentése a magyar kormány és az ORKA és ORGESCH bajor és osztrák nacionalista paramilitáris szervezetekkel folytatott titkos tárgyalásokról – Graz, 1921. május 24.	101

Masirevich Szilárd bécsi magyar követ távirata Daruváry Géza külügyminiszter részére, mely szerint Erich von Ludendorff tábornok sürgősen titkos tárgyalást kíván folytatni a kormányzó bizalmi emberével, Siménfalvy Tihamér ezredessel – Bécs, 1923. február 6.	106
--	-----

SUMMARY

Secret Hungarian–Bavarian–Austrian–Russian military negotiations and attempts of forming a military league to revise the peace treaties of Paris, 1919–1923	107
---	-----

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források	137
Szakirodalmi források	141

Bevezetés – kétségbeesett tervek a revizionista diverzióra, 1919–1920

Az első világháború elvesztésével, az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával, majd a trianoni békediktátum aláírásával Magyarország korábbi területének és lakosságának majdnem kétharmadát veszítette el, és körülbelül 3.3 millió magyar anyanyelvű ember rekedt az országhatárokon kívül.¹ Noha a Magyar Királyság ezeréves történelme során mindig multinacionális állam volt, és az elcsatolt területeken élők többsége nem volt magyar nemzetiségű, a békeszerződés során az országhatárok megvonása egyáltalán nem követte a nyelvi és etnikai határokat. Számos esetben egységes tömbben élő magyar lakosságú területek is a szomszédos államokhoz kerültek. Az államhatáron kívül rekedt magyarok a szomszédos országok többségében semmiféle kisebbségi jogokkal nem rendelkeztek, aki pedig tehette (elsősorban erdélyi magyarok), optánsként, többnyire teljesen elszegényedve költözött át a megcsonkított anyaország területére. Az első világháborút, forradalmakat és polgárháborút, végül jelentős területi veszteségeket és ezek nyomán iszonyú gazdasági és szociális krízist elszenvedő Magyarország kormányzatának és társadalmának érthető módon tehát a trianoni békediktátum revíziója lett az egyik vezéreszméje.

A Horthy-korszak első éveiben ebből kifolyólag Magyarországon sem volt hiány irredenta eszmeiségű, jobboldali titkos szervezetekből és ezekhez köthető félkatonai (paramilitáris) alakulatokból. A paramilitarizmust, paramilitáris tevékenységet és szervezeteket, amelyek az első világháború utáni években különböző intenzitással Európa szinte minden államában jelen voltak, a téma nemzetközi szakirodalma többnyire úgy szokta definiálni,

---

¹ Bővebben lásd: ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, Budapest, Helikon Kiadó, 2015.

mint olyan katonai vagy kvázi katonai szervezeteket és cselekményeket, amelyek kiegészítették a konvencionális katonai alakulatok működését, vagy egyenesen azok helyébe léptek.² Erre némely esetben az állam kereteinek átmeneti vagy akár tartós felbomlása adott lehetőséget, mint például a Monarchia felbomlása után Fiume esetében. Más alkalommal az állam maga használta fel az ilyen alakulatokat a saját céljaira (mint ahogyan arra a Német Császárságból létrejövő weimari köztársaságban is volt példa), megint másutt a paramilitáris formációk a fennálló állam ellenében léptek fel – ahogyan az Magyarországon is történt a Tanácsköztársaság ellen kitört ellenforradalom során. A paramilitarizmus tehát az első világháború utáni Magyarországon is természetes jelenség volt, reprezentánsai pedig elsődlegesen továbbra is az aktív vagy leszerelt katonák, esetleg egyéb fegyveres testületek tagjai voltak. Az ilyen jellegű formációk nem meglepő módon szorosan összefonódtak az új magyar állammal, kormányal, illetve a vesztes államokat sújtó fegyverkezési korlátozások következtében igen korlátozott keretek között működő – részben egykori paramilitáris alakulatokból (újra)szervezett – haderővel is.

A Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve: KKV vagy KKV Sz) nevű katonai titkos társaság, vagy inkább titokban működő irreguláris katonai alakulat magyar kontextusban az ilyen szervezetek közül is kiemelkedik. Esetében nem csupán valamiféle önszerveződő mozgalomról, hanem inkább titokban működő állami, vagy legalábbis kvázi-állami szervezetről beszélhetünk. Parancsnoka Siménfalvy Tihamér ezredes, később tábornok, első világháborús hős, a Székely Hadosztály egykori vezérkari főnöke, Horthy Miklós kormányzó belső katonai körének tagja

---

² Robert GERWARTH, *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erőszak Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L’Harmattan Kiadó, 2017, 71–92.

volt. Ujszászy István tábornok, a katonai titkosszolgálat és a későbbi Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzései között található egy igen érdekes dokumentumot. E dokumentum tanúsága szerint az 1920-as években a honvédségen belül félig-meddig illegalitásban, de természetesen a kormány tudtával és beleegyezésével működött egy – elsősorban irredenta indíttatású – titkos külföldi akciókat kidolgozó és kivitelező, titkosszolgálati jellegű csoport, amelynek a vezetője ugyancsak Siménfalvy ezredes, később pedig (Siménfalvy 1929-es halála után) Papp Dezső alezredes volt.³

Itt érdemes egy nagyon rövid hadelméleti kitérő keretében tisztáznunk, hogy a különleges rendeltetésű katonai erők és különleges műveletek, mai értelemben vett különleges erők a 20. század elején alakultak ki, éppen abban az időszakban, amikor a fent említett magyar irreguláris katonai alakulatai működtek. A szakterület jelentős fejlődése nem sokkal a második világháború alatt következett be, amikor minden nagyobb haderő, amely részt vett a harcokban, az ellenséges vonalak mögött végrehajtandó különleges műveletekre szakosodott alakulatokat hozott létre. Országtól és hadikultúrától függően a különleges katonai erők olyan funkciókat láthatnak el, mint a légi műveletek, a felkelések elleni küzdelem, a terrorizmus elleni küzdelem, titkos hadműveletek végrehajtása, a túsumentés, fontos infrastrukturális célpontok megsemmisítése, politikai célpontok kiiktatása, különböző hírszerzési műveletek, illetve a nem-hagyományos hadviselés különböző formái.⁴ A különleges erők fontos szerepet játszottak a hadviselés története során, amikor a cél a hagyományosabb hagyomá-

---

³ UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 356–359.

⁴ Vö. David THOMAS, *The Importance of Commando Operations in Modern Warfare 1939–82*. *Journal of Contemporary History*, 1983/4, 689–717.

nyos harc helyett az „üss és fuss” jellegű, nagy kárt okozó, rajtaütésszerű akciók végrehajtása vagy a szabotázs volt. További jelentős szerepük volt és van a felderítésben, az ellenség közelében vagy az ellenség körében végzett hírszerzési tevékenységben, valamint egyre inkább az irreguláris erők, azok infrastruktúrája és tevékenységei elleni küzdelemben. Itt fontos tisztázni, hogy különleges katonai erők maguk is működhetnek irreguláris keretek között, miként az a két világháború közötti magyar alakulatok esetében is jellemző volt. Fő elődjük egyébként az Osztrák–Magyar Monarchia haderejének különböző különleges rendeltetésű alakulatai voltak az első világháborúban, és nem egy későbbi magyar „különítményes” katona az első világháború idején ilyen alakulatonál teljesített szolgálatot.⁵

A fehérterror súlyos atrocitásai és a különítményesek által elkövetett erőszakos cselekmények mellett máig kevésbé ismert magyar hadtörténelmi tény, hogy Héjjas Iván lényegében az ország 1944-es német megszállásáig a magyar politikai elit másod-harmadvonalbeli tagja, a kormányzat befolyásos főhivatalnoka, nem mellékesen különítményes-paramilitáris múltjából, az ellenforradalmi rendszer kiépülésében játszott hathatós, gátlásoktól mentes és erőszakos szerepéből kifolyólag Horthy Miklós kormányzó egyik közeli, bizalmi embere, tanácsadója volt. Legalább részben az ő személye kötött össze ugyanakkor az autoriter konzervatív kormányzattal egy olyan, elsősorban első világháborús veteránokból álló, jórészt radikális jobboldali elvek mentén szerveződő paramilitáris-parapolitikai hálózatot, amely a két világháború között ugyan végig ellentmondásos viszonyban állt a mindenkori kormányzattal és hadvezetéssel, ám a hadvezetés e változó személyi összetételű, bár vissza-visszatérő tagokból verbuválódó irreguláris katonai alakulatokat a saját céljai eléréséhez számos alkalommal felhasználta, elsősorban olyan hadicselekmények során, amelyek a mai hadtudományi terminológiával leginkább az irreguláris

---

⁵ Paolo MORISI, *Hell in the Trenches. Austro–Hungarian Stormtroopers and Italian Arditi in the Great War*, Warwick, Helion and Company, 2018.

hadviselés, aszimmetrikus hadviselés,⁶ illetve a különleges katonai művelet címkékkel jellemezhetők.

Az *aszimmetrikus hadviselés* definíciója egyébként a magyar hadtudományi szakirodalomban többnyire az alábbi, és korunk jeles magyar hadtudósa, Resperger István foglalkozott vele a legtöbbet. E hadviselési forma jelentősége a Horthy-korszakban pedig abban állt, hogy a viszonylag gyenge, súlyos fegyverkezési korlátozások alatt álló magyar haderő harcképessége nyilván jelentősen elmaradt a szomszédos államok haderőinek harcképességével szemben, ezért a magyar haderő mérsékelt sikereket csak nem konvencionális harci cselekmények által (pl. diverzió, szabotázs, propaganda, különleges műveletek) érhetett el a szomszédos államok területén, a magyar állam politikai érdekeit a legeredményesebben ilyen eszközökkel próbálhatta meg érvényesíteni.

Az aszimmetrikus hadviselés tehát „...*pontosan körvonala-
zott politikai célok érdekében folytatott, gyakran több szervezet
ideológiai, vallási, etnikai közösségén alapuló katonai, és nem
katonai műveleteket, eljárásokat és módszereket alkalmazó köz-
vetlen és közvetett hatásokra építő, és egymás hatásait felerősítő,
a biztonság különböző dimenzióinak területét veszélyeztető harc-
modor, főként harcászati eljárás, melyek együttes hatásával
kényszeríthetjük akaratumkat az ellenségre. [...] A katonai és a
nemzetbiztonsági területeken értelmezve, az aszimmetria gya-
korlatilag, a szembenálló féltől eltérő cselekvési változatokat
(műveleteket), szervezeteket, és gondolkodási módot képvisel,
abból a célból, hogy maximalizálja a saját előnyeit, és kiaknázza*

---

⁶ Az aszimmetrikus hadviselésről lásd a magyar hadtudományi szakirodalomban: RESPERGER István, *Die Risiken, Herausforderungen, und Bedrohungen. Die Rolle der Streitkräfte in den neuen bewaffneten Konflikten aus ungarischen Sicht*, Hamburg, Hamburg University of Applied Sciences, 2003.; RESPERGER István–KISS Álmos Péter–SOMKUTI Bálint, *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013.; RESPERGER István, *A válságkezelés és a hibrid haviselés*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018.

az ellenség gyengeségeit, valamint megragadja a kezdeményezést, vagy nagyobb cselekvési szabadságot nyerjen. Az aszimmetria lehet politikai-stratégiai, vagy katonai-stratégiai, illetve ezek kombinációja is.”⁷

Héjjas Iván tartalékos főhadnagy/százados és különítményes irreguláris katonatársai tehát a két világháború közötti időszakban számos alkalommal szerveztek különleges rendeltetésű irreguláris katonai alakulatokat, és vezettek a magyar kormány és hadvezetés megbízásából különleges katonai műveleteket, melyekben megítélésem szerint a Horthy-korszakra vetítve korántsem anakronisztikus aszimmetrikus hadviselés, valamint ezzel szoros összefüggésben az irreguláris hadviselés, mint a hadviselés nem konvencionális formája is komoly szerepet kapott.

A fent említett Siménfalvy-csoport a Várban, a külügyminisztérium épületében működött, tevékenysége elsősorban a kisanthant államokra terjedt ki, középtávú célja pedig a magyarlakta területek esetleges visszafoglalásának előkészítése volt. A Siménfalvy vezette, a Külügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium közös irányítása alatt álló titkosszolgálati jellegű katonai szerv létrehozásáról egyébként 1920-ból egy igen rövid, levéltári őrizetben fennmaradt feljegyzés is beszámol:

„Megállapodás az elszakadt részeken folytatandó irredenta szervezéséről: Az irredenta legfelsőbb vezetésére egy a kormány ingerenciája alatt álló titkos szerv létesítetik egy polgári és egy katonai egyén vezetése alatt. Ezen szerv politikai kérdésekben a külügyminisztérium, katonai kérdésekben a katonai vezetőségtől kapja az általános irányelvekre vonatkozó utasításait, úgy azonban, hogy politikai tekintetben a nemzeti kisebbségek miniszterével egyetértően jár el. Ezen központi titkos szerv végrehajtó organumaiként társadalmi szervezetek (ligák) létesítendőek külön-

---

⁷ RESPERGER István, *Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése*, Hadtudomány, 2016/26, 37–50.

*külön az egyes nemzetiségi csoportok részére. Anyagi támogatás az irredenta céljaira a kormány illetőleg egyes reszortok részéről kizárólag a központi titkos szerv útján folyósíthatók.*⁸

Erre a fajta katonai tevékenységre a kelet-európai hadtudományi és hadtörténelmi terminológiában általában a *diverzió* kifejezés használatos. A diverzió amúgy katonai értelemben leginkább elterelő hadművelet, amely jellemzően kisebb, reguláris vagy irreguláris fegyveres csoportok tevékenységét jelenti a front mögötti ellenséges területeken, illetve az ellenfél hátszágában azzal a céllal, hogy zavarják az ellenség háborús tevékenységét. Egymással feszült viszonyban álló államok között – Magyarország és a kisantant államok viszonya pedig a trianoni békediktátum aláírása utáni időkben érthetően ilyen volt – azonban békeidőben is elképzelhető. A diverziós tevékenységnek több célja lehet: az ellenfél hadvezetésének bénítása, gyengítése, a hadsereg ellátásnak akadályozása, illetve a katonák és a polgári lakosság nyugalmanak megzavarása, félelem és elégedetlenség keltése. A diverziós tevékenységet végző, általában különlegesen kiképzett katonai személy elnevezése a *diverzáns*.

Amíg a *diverzió* kifejezés elsősorban a szovjet-orosz és kelet-európai hadászati szakirodalomban terjedt el, általában negatív konnotációval, addig a nyugati, főként angolszász katonai szakirodalom ugyanerre a tevékenységre leginkább a fent említett *különleges hadművelet (special operation)* vagy *fekete* (értsd: a hivatalos politikába nem illeszkedő, a nyilvánosság előtt be nem bevallott) *hadművelet (black operation)*, illetve a *szubverzió*

---

⁸ HU-MNL-OL-MOL-K 64-1920-2-60. Cím és aláírás nélkül, 1920. 04. 06. Idézi: ANGYAL Béla, *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*, Fórum Intézet–Lilium Aurum Kiadó, Dunaszerdahely, 2002, 50. A felvidéken működő magyar titkosszolgálati sejtek tevékenysége kapcsán ugyanerre az iratra hivatkozik jóval korábban Boros Ferenc is: BOROS Ferenc, *Magyar–csehszlovák kapcsolatok 1918–1921-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970, 231.

(felforgatás) kifejezéseket használja – sokkal pozitívabb, de legalábbis semlegesebb kontextusban, mivel a katonai szakma szükségszerű részének tekinti az ilyen tevékenységet.

Nándori Pál jogtörténész monográfiájában az 1934-es, I. Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter halálával végződő marseille-i merénylet nemzetközi jogi vonatkozásait – a merényletet horvát és macedón nacionalisták követték el – vizsgáló monográfiájában maga meggyőzően írja le, hogy a Siménfalvy-csoport lényegében azonos volt a Kettőskereszt Vészesövetséggel. A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, a Külügyminisztérium iratai között a mai napig bárki számára elérhető és kutatható forrásokat tárt fel, és ezek alapján állítja, hogy a szervezet a kezdetektől fogva kormányzati irányítás alatt állt, és nem egy önszerveződő paramilitáris titkos társaság, hanem állami szerv, titkos katonai alakulat volt, mégpedig annak is viszonylag professzionális. Az iratokból kitűnik, hogy a szervezet elsődleges célja valóban a kisantant államok elleni diverzánshadviselés kivitelezése volt, középtávon pedig a magyarlakta területeken zavargásokat akart kirobbantani és a területi revíziót előkészíteni. Egy 1921-es keltezésű külügyminisztériumi előterjesztés szerint a szerv katonai parancsnoka csakugyan Siménfalvy Tihamér ezredes, politikai vezetője pedig Kánya Kálmán diplomata, külügyminiszter-helyettes, későbbi külügyminiszter volt. Kánya volt egyben a Felvidéki Comité⁹ nevű, csehszlovákiai magyar revizionista szervezet vezetője. A titkos irreguláris katonai alakulatok diverziós tevékenysége a tervek szerint elsősorban Csehszlovákia, Románia, illetve kiemelten a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság (1929-től Jugoszlávia) ellen irányult.¹⁰

---

⁹ A Felvidéki Comité tevékenységéről részletesebben lásd: ANGYAL Béla, *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*, Fórum Intézet–Lilium Aurum Kiadó, Dunaszerdahely, 2002.

¹⁰ NÁNDORI Pál, *A Marseille-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 24.

A külügyminiszter (ekkoriban egy ideig a miniszterelnökséggel párhuzamosan Teleki Pál töltötte be ezt a tárcát is) számára készült egy másik titkos előterjesztés is, amely mély részletekbe menően ecseteli a határon túl elkövetendő diverziós cselekmények végrehajtásának módját, afféle útmutatóként is szolgálva a majdani diverzánsoknak. Az irat többek között kiemeli, hogy a diverziós cselekményeket úgy kell végrehajtani, hogy azok a határon túli magyarság élet- és vagyonbiztonságát lehetőleg ne veszélyeztessék. Felmerül benne csehszlovák, szerb és román nacionalista politikusok és rendőri vezetők elleni merényletek lehetősége is. Az előterjesztés azt is megállapítja, hogy a diverziós cselekmények végrehajtásához a komoly emberi erőforrás mellett megfelelő anyagi erőforrások is szükségesek, illetve a diverzáns ügynököket szükséges a megfelelő eszközökkel (lőfegyver, robbanóanyag, mérge) felszerelni, felfegyverezni. Az irat számol az elcsatolt területeken élő magyarok elleni állami retorzió lehetőségével is, ezért szerzője azt javasolja, hogy amennyiben lehetséges, a végrehajtók a gyanút tereljék a helyi (nem magyar) nacionalista és/vagy kommunista mozgalmakra, illetve a cselekményeket végrehajtó ügynökök lelepleződésük esetén mindenképpen ilyen szervezetek tagjainak vallják magukat, a magyar állammal való kapcsolatukat pedig feltétlenül tagadják le. A diverziós cselekmények végrehajtásához szükségesnek tűnt, hogy helyi, határon túli magyar, vagy legalábbis a magyar irredentizmus eszméjével szimpatizáló személyeket is beszervezenek. A diverziós akciók végrehajtása pedig különleges katonai kiképzettséget igényel, így csak olyan személyt javasoltak ilyen vállalkozás megvalósítására, aki előzőleg különleges kiképzésben részesült. Az irat azt is felveti, hogy szükség esetén a megvesztegetés eszközével is élni kell, és pénzügyi úton olyan személyeket is be kell szervezni, akik elvi alapon nem járulnának hozzá a titkosszolgálati műveletek sikeréhez.¹¹ A magas szintű, különle-

---

¹¹ HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515.

ges hadműveleti és titkosszolgálati jellegű képzettségről tanúbizonyságot tevő előterjesztést – a titkosszolgálati munka egyébként éppen ebben a korszakban kezdett professzionalizálódni,¹² és önálló, a rendvédelemtől és a honvédelemtől elkülönülő szakmává válni Magyarországon is – szerzője ugyan nem látta el a kézjegyével és pontos keltezéssel, ám feltételezhetjük mögötte akár Siménfalvy ezredest, a hadsereg fedésben működő, titkosszolgálati jellegű egységének parancsnokát.

A Siménfalvy Tihamér ezredes vezetése alatt álló titkos katonai csoport a rendelkezésre álló források tanúsága szerint nem csupán a kisantant államok területén készített elő diverzánsakciókat, hanem élénken kereste a kapcsolatot a német és osztrák radikális jobboldali szervezetekkel is. 1921-ben egy grazi tárgyaláson felmerült az az elképzelés is, hogy egy esetleges későbbi háború kitörése esetén a magyar és a német fél közös erővel foglalná el Csehszlovákiát. Ezen kívül a Kettőskereszt Vérszövetség néven is ismert szervezetnek nem csupán a diverzáns- és terrorakciók kivitelezése, de az első világháború vesztes államait sújtó fegyverkezési korlátozások kijátszása is célja lehetett, hiszen rajta keresztül nagyszámú embert lehetett titkos katonai állományba sorolni és kiképezni – a trianoni békeszerződés ugyanis 35 000 fős, önkéntes alapú hadseregben maximálta Magyarország haderejét, mindenféle komolyabb, támadó hadműveletek végrehajtására alkalmas fegyverzet nélkül. Ezt az előírást a kormányzat úgy próbálta kijátszani, hogy az egyéb állami fegyveres testületek (rendőrség, csendőrség, folyamórság, vámórság, pénzügyőrség, határőrség, Nemzeti Munkavédelmi Hivatal) állományában, illetve az önszerveződő, paramilitáris jellegzetességeket is mutató jobboldali társadalmi egyesületek tagjai között igyekezett a katonai szolgálatra alkalmas személyeket elrejtteni és nyilvántartani. Ebben az értelemben a Kettőskereszt Vérszövetség

---

¹² Vö. BODA József–REGÉNYI Kund, *Önálló magyar hírszerzés és elhárítás (1918–1945)*, in *A hírszerzés története az ókortól napjainkig*, szerk. BODA József–REGÉNYI Kund, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 116–128

hasonló lehetett a német Fekete Hadsereg nevű szervezethez (*Schwarze Reichswehr*) is, amelyhez az 1920-as években több tucat, elsősorban első világháborús veteránokból álló, jobboldali milícia tartozott, és amelyre az ugyancsak szigorú fegyverkezési korlátozások alatt álló Németország kormánya maga is úgy tekintett, mint a hadsereg félhivatalos tartalékos egységeire.¹³

Ujszászy István tábornok fentebb már idézett feljegyzései szerint ebből az 1920 körül alakult titkos katonai csoportból nőtt ki 1936-ban a honvéd vezérkar 5. számú, sajtó- és propagandaosztálya, amely nevével ellentétben nem csupán a honvédség propagandacéljait szolgálta, hanem a szomszédos kisantant államokban az elcsatolt területek visszafoglalását előkészítő szabotázs- és diverzánsakciókat is végrehajtott a miniszterelnökséggel és a külügyminisztériummal szoros együttműködésben.

Bár a két világháború között a magyar hadsereg különleges titkos alakulatai számos diverziós vállalkozásban vettek részt a szomszédos államok területén, ezek lényegében kétségbeesett próbálkozások maradtak, és egyik sem járt igazán releváns eredménnyel. A nemzetközi körülmények és a nagyhatalmi érdekek nem tették lehetővé az ország területi integritásának ilyen módon történő visszaállítását. Elvesztett területeinek egy részét Magyarország csak második világháborúba való belesodródás és a németek és az olaszok agressziós politikája melletti kényszerű elköteleződés árán tudta ideiglenesen visszaszerezni.

---

¹³ A német Fekete Hadsereg történetéről lásd bővebben: Jun NAKATA, *Der Grenz- und Landesschutz in der Weimarer Republik 1918–1933. Die geheime Aufrüstung und die deutsche Gesellschaft*, Rombach Verlag, Freiburg im Breisgau, 2002.

A magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások – a Fehér Internacionálé gondolata, 1920–1921

Az első világháború vége, majd a versailles-i békeszerződés aláírása után a vesztes államok egyes politikusai érthető módon nem nyugodtak bele a vereségbe és a területi veszteségekbe, és a revízió lehetőségét keresték nem csupán egyéni módon, de lehetséges szövetségesek segítségének bevonásával is. A diverziós tervek és a titkos diplomácia így módon igen szorosan összefüggének egymással. Teljesen érthető, utólag mondhatni természetes volt az a közeledés, amelynek keretében mind mérsékelt, mind radikális jobboldali érzelmű magyar, német (elsősorban bajor) és osztrák politikusok keresték az együttműködés lehetőségét a Nagy Háború utáni első időszakban. Ugyan a versailles-i békeszerződést még közel sem írták alá, és több vesztes államban még belső, polgárháborús harcok zajlottak különböző politikai erők és paramilitáris alakulatok között, a vesztes államok számára hátrányos békefeltételeket és a majdani területi veszteségeket Európa térképének újrarajzolását főként a volt Osztrák–Magyar Monarchia területén már 1919 vége felé előre sejteni lehetett.

1919 telén a császárságból frissen kialakult, ingatag weimari köztársaságot megdönteni kívánó radikális jobboldali német politikusok, az úgynevezett Kapp-puccs¹⁴ szervezői, többek között

---

¹⁴ A Kapp-puccs a weimari köztársaság megdöntésére irányuló puccskísérlés volt a német szélsőjobboldali politikai erők részéről, jórészt Németország első világháborús vereségébe beletörődni nem akaró katonák és rendőrök fegyveres részvételével 1920 márciusában, melyet lényegében Luddendorf tábornok és Wolfgang Kapp főtitkviselő és földbirtokos vezetett. Berlin elfoglalása után Kapp megdöntöttnek nyilvánította a köztársasági kormányt, önmagát kancellárrá nyilvánította, és a német néphez intézett kiáltványban meghirdette a versailles-i béke revízióját és legtöbb elemében a későbbi nemzetiszocialista politikai rendszerre hasonlító új

Erich Ludendorff német tábornok, Max Bauer német ezredes, Gustav von Kahr bajor tartományi miniszterelnök, illetve a puccskísérlésben ekkor még csak mellékszereplőként résztvevő, feltörekvő, fiatal szélsőjobboldali politikus, Adolf Hitler¹⁵ német (bajor) vezetéssel megkísérelték egyfajta nemzetközi revizionista szerveződés létrehozását. A német radikális jobboldali politikusok leginkább a mind Németországban, mind Ausztriában igen nagy számban működő, elsősorban első világháborús veteránokból álló félkatonai szervezetek, szabadcsapatok összefogásában látták volna a politikai viszonyok megváltoztatásának lehetőségét. A Ludendorffék által elképzelt terv lényege tehát a bajor szabadcsapatok, az osztrák szélsőjobboldal, valamint az éppen zajló magyarországi fehérterror vezetőinek megállapodása lett volna, persze a politikai hatalom mihamarabbi erőszakos átvétele által mind Németországban, mind Ausztriában – Magyarországon ekkor már sejteni lehetett, hogy a politikai hatalom az Antant támogatásával a szegedi ellenforradalmi kormány jobboldali politikusai és a Nemzeti Hadsereget vezető Horthy Miklós altengernagy, fővezér kezébe kerül.

1919 telén tehát Erich Ludendorff tábornok és Max Bauer ezredes Trebitsch Ignácot, a magyar születésű nemzetközi kémet és szélhámost küldték Magyarországra azzal a megbízatással, hogy a készülő, németországi Kapp-puccs támogatására megnyerje a magyar jobboldali erőket. A Kapp-puccs afféle sajtófőnökeként tevékenykedő Trebitsch Münchenen, Regensburgon,

---

politikai kurzust. A puccs végül két nap alatt kudarcba fulladt, Kapp Svédországba emigrált.

¹⁵ Hitler mellékszereplőként vett részt a Kapp-puccsban, mint a német radikális jobboldal egyik képviselője. Éppen ebben az időben, 1920. február 24-én, egy 25 pontos program elfogadása mellett Hitler javaslatára változtatták meg a Német Munkáspárt (Deutsche Arbeiterpartei) nevét Nemzetiszocialista Német Munkáspártra (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei), amelyet hivatalosan NSDAP-nak, a köznyelvben náci pártnak rövidítettek.

Passaun, Linzen keresztül jutott el Bécsig. Onnan a budapesti ellenforradalmi kormány bécsi követe, Gratz Gusztáv segítségével utazott tovább végcéljáig. Magyarországon Bauer ezredessel együtt Prónay Pál századossal, a hírhedt különítményparancsnokkal, a Nemzeti Hadsereg egyik vezetőjével tárgyalt, aki ekkoriban a későbbi államfő közvetlen bizalmi körének tagjaként jelentős politikai tényezőnek számított.¹⁶ Az 1920. márciusi, németországi Kapp-puccs a hadsereg tétovázása miatt, amely nem állt a puccsisták mellé, de nem védte meg igazán a legitim német kormányt sem, kezdetben a kormánypárti politikusok meneküléséhez vezetett, de a puccs nyomán kitört általános sztrájk és a bankárok, valamint a gyáripárosok ellenállása miatt négy napon belül megbukott. Trebitsch Ignác 1920 májusában Bauer ezredessel és von Stefany német századossal együtt, Ludendorff levelét kézbesítve ismét Budapestre utazott, ekkor azonban már Horthy Miklóst keresték fel,¹⁷ akit ekkorra már Magyarország kormányzójává választott a parlament.¹⁸ A bukott, ám országukon belül még mindig jelentős politikai befolyással és kiterjedt katonai kapcsolatokkal rendelkező német puccsista politikusok és a frissen megválasztott magyar államfő egy esetleges német–osztrák–magyar jobboldali katonai és politikai összefogásról tárgyaltak. A felek ekkor az együttműködés igen komoly, valós szándékával folytatták beszélgetéseiket, Ludendorff pedig teljes mértékben elképzelhetőnek tartott volna egy általa *Fehér Internacionálnak*¹⁹ nevezett, a közép-európai jobboldali politikai erők között

---

¹⁶ Bernard WASSERSTEIN, *Az igazi Trebitsch. Az átváltozóművész*, ford. MOLNÁR György, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016, 217–238.

¹⁷ Trebitsch Ignácot, mint Bauer ezredes útítársát a Horthyval való tárgyaláson, megemlíti Zadravec István, a magyar Nemzeti Hadsereg táborigazgatója is emlékirataiban. Vö. ZADREVECZ István, *Páter Zadravecztitkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Budapest, Kossuth Kiadó, 1967, 134.

¹⁸ Horthy Miklóst 1920. március 1-jén választotta kormányzóvá a nemzetgyűlés.

¹⁹ Bernard WASSERSTEIN, i. m. 239–260.

létrejövő szövetséget. Ludendorff szívélyes levelében Magyarországot a nacionalista eszme megmentőjének nevezte, egyúttal pedig a bajor forradalmi szervezeteknek nyújtandó, jelentős összegű anyagi támogatást is kért.²⁰ A német fél az alábbi főbb pontokból álló, igen részletes együttműködési tervet ajánlotta fel a magyarok részére:

1. Németországból titkos irreguláris katonai alakulatok utaznak Magyarországra.
2. Ezeket az embereket magyarországi titkos táborokban kiképezik.
3. A kiképzéshez szükséges anyagi erőforrásokat a magyar kormány hamis orosz rubel nyomtatásával és terjesztésével teremti elő.
4. A Magyarországon kiképzett bajor katonai alakulatok titokban beszivárognak Bécsbe, és megfelelő időben megdöntik az osztrák szociáldemokrata kormányt.
5. Bécs elfoglalása után a bajor–magyar–osztrák koalíciós csapatok megtámadják Csehszlovákiát.
6. Ezután a fent említett csapatok elfoglalják Poroszországot, ahol Ludendorff katonai diktatúrát vezet be.
7. Ily módon megerősödve a fehér internacionálé kormányai és hadseregei Szovjet-Oroszországban robbantanak ki fehér forradalmat, és megdöntik a kommunista kormányzatot.
8. A sikeres oroszországi restauráció után a fehér internacionálé tagállamai hadat üzennek az Antantnak, és a győztes fél újrajzolja Európa térképét, jórészt helyreállítja a világháború

---

²⁰ Vö. *Erich Ludendorff levele Horthy Miklóshoz Németország és Magyarország egymásrautaltságáról és a közép-európai ellenforradalmi szervezkedésről*, in *Horthy Miklós titkos iratai*, szerk. SZINAI Miklós-SZÜCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 33–38; valamint SZERÉNYI Ildikó–VISZKET Zoltán, *Buzgó Mócsing, az igazi Trebitsch*, Archívnet, 2006/3. http://www.archivnet.hu/kuriozumok/buzgo_mocsing_az_igazi_trebitsch.html

előtti helyzetet, és Magyarország is visszakapná a trianoni békeszerződés előtti határait.²¹

Itt említhetjük meg, hogy Ludendorffék különösen nagy reményeket fűztek bolsevik kormányzat ellen harcoló, monarchista, úgynevezett fehér orosz erők részvételéhez a Fehér Internacionáléban, hiszen az elhúzódó orosz polgárháború végkimenetele 1919-ben még nem volt eldöntött tény, és a kommunista forradalom óta több százezer cárista, vagy legalábbis a bolsevik kormányzattal nem szimpatizáló orosz állampolgár hagyta el hazáját. A fehér orosz emigránsok legnagyobb csoportja éppen Németországban telepedett le, illetve még mindig sok orosz hadifogoly is tartózkodott az ország területén, akik megtagadták a hazatérést Szovjet-Oroszországba, számos cárista orosz tábornok és főtiszt pedig többek között ezekkel a katonákkal ekkor még elképzelhetőnek tartotta a bolsevik rendszer megdöntését. Ludendorff ugyancsak Trebitsch Ignácon és Bauer ezredesen keresztül az emigráns Vaszilij Biskupszkij tábornokkal vette fel a kapcsolatot, aki 1920 júniusában maga is személyesen járt Budapesten, és részt vett a német, az osztrák és a magyar felek tárgyalásain.²² A tárgyalások során ugyancsak részletes tervekkel taglaló memorandumok születtek,²³ ám a tényleges együttműködésre a bolsevik erők ellen ténylegesen harcoló, egyébként igen széttagolt és rosszul szervezett fehér orosz haderőkkel többek között a nagy földrajzi távolságok miatt Közép-Európából a Fehér Internacionálé résztvevői részéről nem igazán kerülhetett sor.²⁴

---

²¹ GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek, 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 42–43.

²² WASSERSTEIN, i. m. 254–255.

²³ A Fehér Internacionálé orosz vonatkozásairól, illetve az orosz–magyar relációról részletesebben lásd: KOLONTÁRY Attila, *Alekszej von Lampe, Vrangel báró katonai képviselője Magyarországon*, Pécs, PTE BTK Történettudományi Intézet – Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, MOSZT-füzetek 1., 2015.

²⁴ WASSERSTEIN, i. m. 255.

A főként budapesti székhelyű, európai nacionalista erők közötti tárgyalások persze nem folyhattak teljes titokban, azokról a francia és az angol hírszerző szervek is idejében értesültek, az Antanthatalmak pedig már ekkor határozott tiltakozásuknak adtak hangot, ez pedig külpolitikai téren óvatosságra intette a magyar kormányzatot.²⁵ A bajor nacionalista politikai erők mellett 1920 folyamán a magyar kormány párhuzamosan az osztrák radikális jobboldali politikai erőkkel és paramilitáris szervezetekkel is élénken keresték a kapcsolatot egy közép-európai fehér koalíció létesítésének reményében.²⁶ Budapest néhány hónapra a világháború kimenetelébe beletörődni nem akaró, radikális jobboldali politikai erők és politikusok egyik európai központjává vált. Egyébként valahol itt, a Fehér Internacionálé szerveződése körül kell keresnünk a későbbi revizionista-irredenta indíttatású, különleges katonai műveleti jellegű pénzhamisítási akciók, mint például az 1925-ös magyar frankhamisítás²⁷ geneziséjét is, ugyanis már ekkor felmerült az a gondolat, hogy a revizionista szövetség kiadásait esetleg a monarchista orosz tisztek hathatós közreműködésével készíttendő „Duma-rubel” elnevezésű fehérorosz bankjegyek nyomtatásával (azaz: hamisításával) lehetne fedezni.²⁸ A magyar kormány és katonai vezetés, illetve velük szoros együttműködésben a magyar félkatonai nacionalista társadalmi szervezetek ekkoriban meglehetősen ellentmondásos és kockázatos játékot játszottak, ugyanis terveik között szerepelt a köztársasággá vált Ausztria frissen megválasztott

---

²⁵ KARSAI Elek, *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek*, Budapest, Tánecsics Kiadó, 1969, 63–64.

²⁶ G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971, 84–122.

²⁷ A frankhamisításról lásd részletesebben: ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56.

²⁸ Vö. Max Bauer ezredes feljegyzése a Fehér Internacionálé cselekvési tervéről, 1926. május 26., BAK NL Max Bauer 27/33. Idézi: WASSERSTEIN, *i. m.*, 252.

baloldali kormánya megdöntésének elősegítése, és a helyi jobboldali és radikális jobboldali politikai erők hatalomra segítése, akár magyar katonai intervenció által is.²⁹ Magyar radikális jobboldali katonatisztek „Remény” fedőnévvel egy – persze soha meg nem valósult – hadművelet tervét is kidolgozták.³⁰ Az osztrák jobboldali paramilitáris szervezetek amúgy igen szoros kapcsolatban álltak az elsősorban Ludendorff tábornok nevével fémjellezhető bajor nacionalista erőkkel, így a titkos tárgyalások természetesen nem csupán a magyar és az bajor fél között folytak, hanem azokban párhuzamosan természetesen az illetékes osztrák politikusok is részt vettek. A magyar vezérkar az osztrák paramilitáris szervezetek gyengesége és Csehszlovákia katonai készülődése miatt az esetleges Ausztria elleni intervenciót elsősorban bajor irreguláris katonai alakulatok támogatásával tartotta csak kivitelezhetőnek.³¹ Az 1920 folyamán komolyan és intenzíven folyó bajor–magyar–osztrák titkos tárgyalásokat magyar részről személyesen Teleki Pál miniszterelnök és külügyminiszter irányította. A magyar kormány képviselőjében Siménfalvy Tihámér ezredes, a Kettőskereszt Vérszövetség vezetője, német részről Rudolf Kanzler és Georg Escherich bajor paramilitáris vezetők, az ORKA (Organisation Kanzler) és ORGESCH (Organisation Escherich) nevű radikális jobboldali milíciák³² parancsnokai és Georg Heim parasztpárti politikus, osztrák részről

---

²⁹ G. Soós, i. m. 90.

³⁰ HU-HL-VKF-1920-II-21197.

³¹ Uo. Idézi: G. Soós, i. m. 90–91.

³² Az ORGESCH (Organization Escherich) Georg Escherich (1870–1941) által 1919-ben alapított bajor paramilitáris szervezet volt, mely szorosan kötődött a Rudolf Kanzler (1873–1956) vezette ORKA bajor nacionalista milíciához. Mindkét szervezet szoros kapcsolatokat ápolt a Németország és Ausztria egyesítését szorgalmazó, osztrák nacionalista Heimwehr / Heimatschutz mozgalommal is. A magyar kormány, majd később a kormány ellenzékeként működő szélsőjobboldal különböző szervezetei az 1919-től kezdve mind az osztrák, mind a német (elsősorban bajor) nacionalista szervezetekkel keresete a kapcsolatot. A német *Freikorps* típusú szabadcsapatok, így többek között az ORKA és az ORGESCH szervezetek

pedig elsősorban a Keresztényszocialista Párt radikális jobbszárnyának tagjai, például Johannes von Liechtenstein herceg vettek részt a megbeszéléseken.³³ 1920. augusztus 25-én és 26-án a felek Teleki miniszterelnök svábhgyi villájában gyűltek össze, és arra a megegyezésre jutottak, hogy:

„...a [szociáldemokrata] Renner-kormány lehetőleg eltávolítandó, és ennek helyére egy polgári köztársasági kormány helyezendő, Ausztriának Németországhoz való csatlakozása, valamint a monarchista restauráció kérdése egyelőre kikapcsolatik, miután ezek a kérdések mindnyájunkat az Entente-tal, Magyarországot pedig elsősorban a Kis-Entente-al hozná ellentétbe. Ezen program keresztülviteléhez mindenekelőtt az osztrák Keresztényszocialista Párt megnyerése szükséges, Wiesner követ úr vállalkozott ennek kieszközlésére, valamint a bajorokkal való közvetítésre. Wiesner és Teufel urak a legközelebbi napokban Bajorországba utaznak, később pedig Bécsben lesz egy megbeszélés. A magyar kormány tőle telhetőleg támogatni fogja ezen politikát, katonai beavatkozás részünkről nincs tervbe véve.”³⁴

A magyar kormány tehát az Ausztria elleni katonai intervenció tervéről 1920 augusztusára látszólag letett, azonban továbbra is mindent elkövetett, hogy a közelgő osztrák parlamenti választásokon lehetőleg jobboldali kormány kerüljön hatalomra. A magyar katonai beavatkozást Ausztria belügyeibe ekkorra már a bajor paramilitáris vezető, Rudolf Kanzler sem helyeselte. A bajor, a magyar és az osztrák fél között továbbá jelentős érdekellentétek is feszültek, például nem tudtak megegyezni a királykérdésben, illetve nem állapodtak meg Nyugat-Magyarország majdani területi hovatartozásáról. A magyar kormány végül a bajor radi-

---

korabeli történetéről lásd bővebben: Nigel H. JONES, *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*, Dorset, Barns and Noble, 1995.

³³ G. Soós, i. m. 91.

³⁴ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/309. 30. Idézi: G. Soós, i. m. 91.

kális jobboldali politikai erőkkel egy jelentős mennyiségű fegyver szállítására vonatkozó egyezményt kötött csak meg, melyhez utólag az ugyancsak erősen jobboldali, Ludendorff tábornokkal szoros kapcsolatban álló Gustav von Kahr bajor tartományi miniszterelnök is hozzájárult.³⁵

Párhuzamosan az osztrák és bajor jobboldali erők között is tárgyalások folytak, melyeknek fő célja bajor részről az osztrák jobboldali félkatonai szervezetek német parancsnokság alatt történő egyesítése, illetve középtávon a németajkú államok egyesítése lett volna, azonban itt is jelentős érdekellentétek és véleménykülönbségek álltak fenn a tárgyalófelek között. 1920. szeptember 6-án és 7-én Bécsben további tárgyalások zajlottak bajor és osztrák ellenforradalmi politikai szervezetek között, amelyekben feltehetőleg Gratz Gusztáv, ekkoriban bécsi magyar követ, később magyar külügyminiszter is részt vett, és ahol a felek egymás antikommunista céljainak kölcsönös támogatásáról állapodtak meg, ugyanakkor az osztrák keresztényszocialista politikusok az utolsó pillanatban letettek az osztrák kormány erőszakos megdöntésének tervéről.³⁶ Az osztrák radikális jobboldali Heimwehr-milíciák³⁷ vezetői ugyanis kijelentették, hogy a szociáldemokrata kormány katonai úton történő megdöntéséhez szükséges fegyveres erőt nem tudják biztosítani, azonban mindent igyekeznek megtenni, hogy a közelgő választásokon Ausztriában jobboldali, az ő elképzeléseiknek inkább megfelelő kormány kerüljön hatalomra.³⁸

A magyar kormány elsősorban anyagi támogatásáról biztosította az osztrák Heimwehr-szervezeteket, abban a reményben, hogy későbbi külpolitikai céljaihoz még hasznukat veheti majd.³⁹

---

³⁵ G. Soós, i. m. 92.

³⁶ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/263.

³⁷ A *Heimwehr* típusú osztrák jobboldali paramilitáris szervezetek történetéről lásd részletesen: C. Earl EDMONSON, *The Heimwehr and Austrian Politics, 1918–1936*, Athens, University of Georgia Press, 1978.

³⁸ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/263.

³⁹ G. Soós, i. m. 93.

Bajorországban ezzel párhuzamosan Ludendorff tábornok és radikális elveket valló köre nem igazán akart hallani a korábbi, szeptemberi tárgyalásokon elfogadott, sokkal óvatosabb és józanabb forgatókönyvről, és mindenképpen a katonai fellépés mellett kötelezték el magukat, az első világháború vesztes országai által létesítendő *Elnyomott Népek Szövetsége* fantáziánévre hallgató katonai szövetség gyors létrehozása által. Ludendorff e célból a magyar kormánytól jelentős anyagi támogatást is igényelt, immár nem először és nem is utoljára,⁴⁰ és elsősorban azt várta, hogy a magyar kormány az Ébredő Magyarok Egyesületén⁴¹ (ÉME) vagy a Magyar Országos Véderő Egyleten⁴² (MOVE), a bajor ellenforradalmi erőkkel szoros kapcsolatot ápoló, amúgy ekkoriban még

---

⁴⁰ HU-HL VKF-1920-II-23152. Idézi: G. SOÓS, i. m. 94.

⁴¹ Az Ébredő Magyarok Egyesülete az első világháború és a forradalmak utáni Magyarország legbefolyásosabb nacionalista társadalmi egyesülete volt, mely az 1920-as évek elején saját segédrendőri milíciákat, karhatalmi alakulatokat tartott fenn, és határozottan befolyásolta a pártpolitikát is. Tagjai számos hírhedt, antiszemita és irredenta indíttatású bűncselekményt, kisebb-nagyobb terrorcselekményt követtek el. Alapítói és vezetőségi tagjai között számos politikust és befolyásos katonatisztet találunk, pl. Prónay Pált, Héjjas Ivánt, vagy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt. Működése csúcspontján tagsága több százezresre volt tehető, elnökei az 1920-as évek elején Szmrecsányi György, Eckhardt Tibor és Buday Dezső nemzetgyűlési képviselők voltak. Jelentősége 1923 után, a kormánypártból kiváló Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt (Fajvédő Párt) megjelenésével fokozatosan, majd komolyan az 1930-as években létrejövő, részben az egyesület tagjaiból szerveződő, nyugati mintájú magyar fasiszta és nemzetiszocialista pártok megalakulásával csökkent. Az ÉME a különböző radikális jobboldali politikai pártok mellett ezzel együtt egészen 1945-ig működött. Történetének első éveiről lásd: ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.; valamint: ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

⁴² A Magyar Országos Véderő Egylet 1918 novemberében, félkatonai-ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-rendszer a rendszer egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy ré-

erősen kormányközeli magyar radikális jobboldali szervezeteken keresztül nyújtson pénzügyi segítséget.⁴³ Teleki ekkorra már azonban kifejezetten ellenezte a bajor radikális jobboldal magyar részről történő jelentősebb anyagi támogatását, főként az ÉMÉ-n és a MOVÉ-n keresztül, és a magyar kormány az Elnyomott Népek Szövetségében való részvételt és ily módon a belesodródást egy esetleges újabb katonai konfliktusba egyre inkább nemkívánatosnak és kockázatosnak értékelte.⁴⁴

A magyar kormány persze érthető okokból óvatos volt – a hatalmas területi veszteségek miatti elkeseredettséggel és a belőle fakadó radikalizmussal szemben győzni látszottak a reálpolitikai megfontolások –, és nem utasította el egyértelműen az Elnyomott Népek Szövetsége nevű – tulajdonképpen csak elképzelés formájában létező – együttműködéshez való csatlakozás majdani lehetőségét, azonban Ludendorffnak és körének küldött válaszában úgy fogalmazott, hogy a bajor szervezetekkel való jó kapcsolatot továbbra is igyekszik fenntartani. Jelezte továbbá, hogy a Magyarországot és Németországot földrajzilag is elválasztó Ausztriát

---

szét katonatisztek adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt korszak egyik meghatározó antiszemita-revizionista egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilasok és más szélsőjobboldali pártok képviselő kerültek többségbe (pl. Bánkúti László, Baross Gábor, Endre László, Feilitzsch Berthold, stb.). 1942-től vezetősége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai pedig nagy arányban adták a Nyilaskeresztes Párt párhadseregét. 1944 elején 144 főkegyesülettel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészklubok. A német megszállás után belügyminiszteri rendelettel a kisebb fasiszta jellegű egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: HU-MNL-OL-P 1360. Történetéről lásd: DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

⁴³ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/263.

⁴⁴ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/363. Idézi: G. Soós, i. m. 95.

mindenképpen saját politikai-katonai céljaik szolgálatába kellene állítani, ha nem is rögtön katonai intervenció révén.⁴⁵

Az osztrák radikális jobboldali csoportok és a magyar kormány viszonyát többek között az rontotta meg, hogy Nyugat-Magyarország hovatarozásának kérdésében a Monarchia e két utódállamának nem sikerült megegyeznie, e kérdés eldöntése pedig a győztes antanthatalmakra, elsősorban a franciákra várt.⁴⁶ A kérdés még egy ideig tisztázatlan maradt, azonban mind a hivatalos osztrák kormánykörökkel, mind pedig a hatalmi aspirációktól fűtött osztrák radikális jobboldallal csak rontották a magyar kormányzat viszonyát, a felek pedig igyekeztek latba vetni minden befolyásukat a nagyhatalmaknál.

1920 októberében a szociáldemokrata Renner kancellárt a keresztényszocialista párti Michael Mayr váltotta az osztrák kormányfői székben, a magyar kormány, vagy legalábbis magyar katonai körök ennek ellenére titokban ismét fontolóra vették egy Ausztria elleni katonai intervenció lehetőségét. Novemberben a magyar kormány Janky Béla müncheni katonai attasén keresztül ismét kapcsolatba lépett Ludendorffal, 1921 januárjában pedig Belitska Sándor honvédelmi miniszter utasítására az ekkoriban fedésben működő magyar vezérkar kidolgozta egy Ausztria elleni katonai beavatkozás tervét arra az esetre, ha a szomszédos államban kommunista hatalomátvétel következne be, és radikális baloldali kormány kerülne hatalomra.⁴⁷ A terv kidolgozása után gróf Ráday Gedeon a Külügyminisztérium megbízásából Münchenben utazott, hogy az esetleges akció részleteit Kahr bajor miniszterelnökkel és Kanzler paramilitáris vezetővel megtárgyalja, 1921. január 16-án pedig a kormányzó jelenlétében lefolytatott titkos tanácskozáson a magyar kormány eldöntötte,

---

⁴⁵ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/384.

⁴⁶ G. Soós Katalin, *Magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/Tomus XXVII., 3–43, 23.

⁴⁷ HU-HL VKF-1921-1-266. Idézi: G. Soós, i. m. 25.

hogy az Ausztria elleni esetleges katonai akcióra csak és kizárólag német (bajor) közreműködéssel kerülhet sor.⁴⁸ A magyar kormányzati döntés azt is magában foglalta, hogy ha a bajor politikai erők esetleg maguktól látnák szükségesnek a katonai beavatkozást Ausztriában és hajtanák végre azt, Magyarország akkor is támogatásban részesítené őket, anyagi támogatást, felszerelést és hadianyagot biztosítana számukra, illetve önkéntes magyar irreguláris katonai alakulatok is a bajor erők segítségére sietnének. Ezen önkéntes magyar egységeket természetesen a Siménfalvy ezredes parancsnoksága alatt álló Kettőskereszt Vérszövetség biztosította volna,⁴⁹ melynek, mint már említettük, igen nagy szerepe volt a bajor, az osztrák és a magyar (szélső)-jobboldali politikai körök közötti revizionista célzatú titkos tárgyalásokban, sőt, magyar részről többek között éppen a KKVVSz-hez kötődő, radikális jobboldali katonatisztek voltak az ilyen irányú katonai együttműködés fő szorgalmazói.

A közép-európai kommunistaellenes katonai együttműködés tervét, a kérdést kissé leegyszerűsítve, az Antant, elsősorban Franciaország és Anglia nem nézte túlzottan jó szemmel, már csak azért sem, mert az osztrák és a bajor fél álláspontjából erősen kiolvasható volt Ausztria és Németország egyesítésének, az Anschlussnak a szándéka is. 1921. január végén Gratz Gusztáv nagy mennyiségű, jelentős diplomáciai információ birtokában kifejezetten lebeszélni igyekezett a magyar kormányt mindenféle esetleges meggondolatlan katonai akcióban való részvételnek még csak a lehetőségéről is. Jelezte, hogy Anglia és Franciaország a magyar–német–osztrák úgymond fehér, bolsevista-ellenes ligát csupán ürügynek fogja tekinteni a Párizs környéki békeszerződések revíziójára – gondolatai természetesen nem jártak messze az igazságtól –, és megítélése szerint reális veszély volt, hogy bármiféle Ausztria elleni magyar katonai aktivitás esetén a

---

⁴⁸ HU-HL VKF-1921-1-266; G. SOÓS, i. m. 26.

⁴⁹ HU-HL VKF-1921-1-266.

Magyarországgal szomszédos kisantant államok is beavatkoznak.⁵⁰

Gustav von Kahr bajor tartományi miniszterelnök a nemzetközi diplomáciai színtéren egyre inkább vesztesre állt Franciaországgal szemben, és bajor részről a tárgyalás jogát egyre inkább átengedte Rudolf Kanzlernek. Ráday Gedeon és a bajor paramilitáris vezető 1921 februárjában együttműködési megállapodást is aláírtak a magyar kormány és a bajor ORKA milícia között, azonban ez leginkább névleges, szimbolikus nyilatkozat volt csupán. A felek megállapodtak, hogy ha és amennyiben alkalom kínálkozik, az ORKA megkísérel „rendet csinálni” Ausztriában, ehhez pedig a magyar kormány anyagi segítséget nyújt, az ORKA sikeres fellépése esetén pedig a trianoni békeszerződés is semmisnek fogják nyilvánítani. Kanzlerék azonban túl nagy összeget, mintegy 4,5 millió márkát kértek a magyar kormánytól a kockázatos, bizonytalan kimenetelű akció megszervezésére, amelyet a magyar fél nem akart biztosítani, így a tényleges meg egyezés végül nem jött létre.⁵¹

Az Ausztria elleni katonai intervenció gondolata az adott politikai helyzetben irreális, de mindenesetre nagyon kockázatos volt, és ezt a felek 1921 első felében végül belátták. Bár Ausztria új kancellárja jobboldali, keresztényszocialista politikus lett, a párt mérsékeltbb szárnyához tartozott, a magyar kormány pedig inkább az osztrák Keresztényszocialista Párt radikális jobboldali szárnyához kezdett közeledni. Az ausztriai Heimwehr-milíciák és a kormányzó keresztényszocialisták radikális szárnya között szoros kapcsolatok álltak fenn, és igen hamar felmerült a mérsékelt Mayr-kormány megbuktatásának terve is. Az esetleges magyar vagy bajor katonai intervenció helyett azonban az újabb tárgyalásokat már leginkább az a gondolat határozta meg, hogy az osztrák jobboldali paramilitáris szervezeteknek maguknak kellene Ausztriában a kormányváltást kieszközölni, a bécsi és alsó-

---

⁵⁰ HU-MNL-OL-K 64-1921-41-34.

⁵¹ HU-MNL-OL-K 64-41-72. Idézi: G. Soós, i. m. 29.

ausztriai Heimwehr-szervezetek nevében pedig elsősorban Josef Metzger tábornok, illetve Ignaz Seipel későbbi kancellár⁵² képviselte az osztrák felet. Az osztrák fél a magyar kormány részéről anyagi támogatást várt a Heimwehr-milíciák komolyabb felfegyverzésére, mire a magyar kormány cserébe azt kérte, hogy amennyiben az osztrák radikális jobboldali erőknek sikerülne a saját elképzelésüknek megfelelő kormányt hatalomra juttatniuk Bécsben, Ausztria ideiglenesen mondjon le Nyugat-Magyarország területéről, illetve a tárgyalások egészen addig folytatódjanak az ügyben, míg az új osztrák kormány nem képes a nyugat-magyarországi kérdést a magyar fél számára kedvezően rendezni. Bár az osztrák Heimwehr-szervezetek vezetősége és a Seipel vezette csoport nem voltak mentesek a legitimista gondolattól, IV. Károly 1921. március végi magyarországi, komolytalannak minősíthető visszatérési kísérlete Ausztriában is teljes mértékben irreálissá tette a Habsburg-restauráció elképzelését. Masirevich Szilárd bécsi magyar követ 1921. március 31-én jelentette Gratz Gusztávnak, aki ekkorra már külügyminiszter volt, hogy személyesen beszélt Seippellel, akit IV. Károly Magyarországról történő határozott eltávolítása mélységesen lesújtott. Többek között ez volt az a momentum, amely Seipelt is rádőbbsentette, mekkora a régióban az antanthatalmak politikai befolyása, és hogy a Heimwehr-milíciák közreműködésével történő fegyveres kormányváltás Ausztriában gyakorlatilag épp olyan irreális elképzelés, mint a Habsburg-restauráció.⁵³ Ausztriában IV. Károly visszatérési kísérletét komoly politikai viták követték, a mérsékelt Mayr kancellár pedig a parlamentben azon határozott véleményének adott hangot, hogy Ausztriára nézve kötelezőnek tartja a Saint Germain-i békeszerződésben rögzített köztársasági államformát, és minden eszközzel meg fogja azt vé-

---

⁵² Ignaz Seipel bő egy évvel később, 1922. május 31-én Ausztria kancellárja lett, ugyancsak keresztényszocialista színekben.

⁵³ G. SOÓS, i. m. 35.

deni mindenféle legitimista-monarchista szervezkedéssel szemben.⁵⁴ Bár Ignaz Seipel nem sokkal később kormányra került, maga is a nemzetközi nagypolitikai érdekekhez való igazodásra, konszolidációra kényszerült.

IV. Károly visszatérési kísérlete Magyarországon kisebb belpolitikai válságot idézett elő, a legitimistaként ismert Gratz Gusztáv külügyminiszter 1921. április 4-én lemondott, ezt pedig Teleki Pál miniszterelnök április 8-ai lemondása követte. Telekit a miniszterelnöki székben Bethlen, Gratzot a külügyi tárca élén gróf Bánffy Miklós követte. A bethleni konszolidáció időszaka ugyan megkezdődött, de a magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások egy esetleges antikommunista-revizionista szövetség létesítése céljából egy ideig még folytatódtak. A korábbi tárgyalások főbb pontjaiban továbbra is egyetértettek a felek, Ausztria és Magyarország viszonya azonban, részben a magyarországi legitimista puccskíséret okán még negatívabbá vált. A bajor Kanceler mellett az osztrák radikális jobboldalt a tárgyalások ezen fázisában elsősorban stájerországi politikusok képviselték, mint például Anton Rintelen tartományi miniszterelnök, Ausztria későbbi oktatási minisztere.⁵⁵ A bajor ORKA szervezet vezetése a tárgyalások során elsősorban a Párizs környéki békék általános érvénytelensége mellett érvelt, és azt szorgalmazta, hogy az osztrák és a magyar fél baráti egyezmény keretében rendezze Nyugat-Magyarország hovatartozásának vitás kérdését.⁵⁶ Tekintve azonban, hogy Ausztriát ilyenkor már csak helyi befolyással rendelkező, tartományi szintű politikusok képviselték a titkos tárgyalásokon, a kérdésben elfoglalt álláspontjuk a nemzetközi nagypolitika szempontjából keveset számított. Mind az osztrák, mind a német radikális jobboldali szervezetek további anyagi

---

⁵⁴ G. Soós, i. m. 36.

⁵⁵ Ugyan Anton Rintelen 1918 és 1926 között valóban betöltötte Stájerország tartományban a *Landeshauptmann* (kb. tartományi miniszterelnök) tisztséget, a korszakban ez a pozíció a bécsi központi kormányzathoz képest meglehetősen korlátozott hatalommal járt.

⁵⁶ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/198.

támogatást kértek a magyar kormánytól, és ebben jelentős rivalizálás is mutatkozott közöttük. A tárgyalópartnerek között a magyar fél volt az egyetlen, amely saját hazája hivatalos kormányzatát képviselte, és nem csupán ambicionálta a kormányra kerülést (a német és az osztrák tartományi vezetők mozgásteré nyilván korlátozott volt külügyi kérdésekben), ily módon osztrák és német partnerei számára meglehetősen értékes szövetségesnek tűnt.

1921 májusától magyar részről – a kormány tudtával és felhatalmazásával – a Kettőskereszt Vérszövetség képviselői voltak jelen a tárgyalásokon, Siménfalvy Tihamér ezredes pedig azt a határozott kérést intézte a bajor ORKA felé, hogy lehetőleg igyekezzen bevonni ne csupán a stájer radikális jobboldali erőket, hanem Ausztria összes hasonló szervezetét, elsősorban befolyásos bécsi jobboldali politikusokat az együttműködésbe.⁵⁷ A tárgyalások során felmerült az a kérdés, hogy ha az ORKÁ-nak sikerül Ausztriában radikális jobboldali kormányt hatalomra juttatni, akkor Ausztria kész-e engedményeket tenni a nyugat-magyarországi kérdés terén Magyarországnak, amelyre Rintelen stájer tartományi miniszterelnök nem volt képes határozott választ adni. A monarchista érzelmű Josef Metzger tábornok megkísérelte a felek közötti ellentéteket kibékíteni, azonban ez a törekvése kudarcot vallott. Morlin Ervin külügyminisztériumi osztálytanácsos 1921 májusában arról tájékoztatta a magyar kormányt, hogy ekkora már valószínűleg maga Anton Rintelen sem hitte komolyan, hogy a Mayr-kormány helyére az ORKA embereit tudná ültetni.⁵⁸

A bajor és osztrák radikális jobboldali szervezetek tevékenysége ekkor egyre inkább a magyar kormánytól való újabb és újabb anyagi támogatások kicsikarására kezdett korlátozódni, tényleges, legalábbis a magyar kormány számára bármilyen szempontból is hasznosítható politika-katonai tevékenységet

---

⁵⁷ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/199.

⁵⁸ HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221.

azonban saját hazájukban egyre kevésbé végeztek.⁵⁹ Láng Boldizsár ezredes, a kormányzó Katonai Irodájának vezetője 1921. május végén informálta a magyar kormányt az osztrák Heimwehr-szervezetek hatalmas széttagoaltságról és rossz felszereltségről.⁶⁰ Bajorország ezzel párhuzamosan hatalmas gazdasági és társadalmi krízissel küzdött, és a helyi kormányzat egyre kevésbé engedhette meg magának, hogy a szövetségi kormányzat akaratától eltérő külpolitikát folytasson, a különböző radikális jobboldali paramilitáris szervezetek között pedig ugyancsak jelentős széthúzás mutatkozott, politikai tevékenységük pedig egyre inkább Bajorország tartományi határai közé szorult vissza.⁶¹ A bajor és az osztrák radikális jobboldal hatalomra kerülése akkor és ott egyre inkább néhány, az első világháború lezárása után végbement változásokat elfogadni képtelen, sértett és nyughatatlan politikus lázálma volt, semmint reális politikai lehetőség.

Magyarországnak ugyanakkor sem a kormányzati hatalomra törő radikális jobboldallal való titkos, sem az Ausztria legitim kormányával folytatott hivatalos diplomáciai tárgyalások révén nem sikerült olyan kompromisszumot kialakítania az osztrák féllel, amely rendezhette volna a nyugat-magyarországi terület hovatartozásának a Monarchia 1918-as felbomlása óta fennálló, mindkét fél számára érzékeny és vitás kérdését. Bár a Párizs környéki békeszerződések a területet végül Ausztriának ítélték, a magyar kormány megtagadta Burgenland kiürítését és átadását, illetve addig húzta azt, ameddig csak lehetséges volt. 1921 késő nyarán pedig már javában folyt a térségbe nem sokkal később bevonuló, irreguláris katonai egységek szervezése, melyet a háttérből teljesen érthető módon a Bethlen-kormány is erősen támogatott...⁶²

---

⁵⁹ G. Soós, i. m. 41.

⁶⁰ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/244.

⁶¹ G. Soós, i. m. 41.

⁶² G. Soós, i. m. 42.

Nemzetközi kitekintés

– egy német irreguláris katonai vezető, Hermann Ehrhardt korvettkapitány vázlatos pályaképe, valamint alakulatainak működése

Miként az köztudott, az 1920-as években Európa számos országában működtek milíciák, szabadcsapatok, irreguláris katonai alakulatok, amelyek főként az első világháborút elvesztő államokban igen komoly politikai szerepet is játszottak. A magyar, a német és az osztrák jobboldali és radikális jobboldali politikai és katonai erők közötti közeledést fentebb már bemutattam, a következőkben pedig egy olyan német irreguláris katonai vezető pályájának alakulását kísérelem meg vázlatos ismertetni, aki számos ponton párhuzamba állítható a magyar irreguláris katonai alakulatok egyik fő szervezőjével, Héjjas Iván tartalékos főhadnaggal, a Kettőskereszt Vérszövetség parancsnokhelyettesével, illetve a titkos katonai szervezet parancsnokával, Siménfalvy Tihamér vezérkari ezredessel. E párhuzam már csak azért is érdekes, mert a szóban forgó német irreguláris katonai vezető nem csupán fegyveres irreguláris alakulatokat irányított, de olyan titkos katonai szervezetek története kapcsán is felbukkan a neve, amelyek leginkább különleges hadműveleti és titkosszolgálati jellegű tevékenységet végeztek, és amelyekből, némi leegyszerűsítéssel, később, az 1930-as években létrejött a Harmadik Birodalom katonai titkosszolgálat is.

Akiről pedig szó van, az nem más, mint Hermann Ehrhardt korvettkapitány, akit közvetett személyes kapcsolat is fűzött magyar kollégáihoz, többek között Siménfalvy Tihamérhoz és Héjjas Ivánhoz, hiszen az 1920-as évek első felében maga is tevékenyen részt vett az első világháború után német katonatiszt-politikusok által elképzelt revizionista katonai szövetség, a soha meg nem

valósult Fehér Internacionálé szervezésében. Német részről pedig Ehrhardt is kapcsolatban állt a magyar titkos katonai szervezettel, a Kettőskereszt Vérszövetséggel.

A kutatók rendelkezésére álló adatok szerint Hermann Ehrhardt 1881. november 29-én, egy lelkészcsalád sarjaként született a németországi Diesburgban (a település ma Hohberg városhoz tartozik, Észak-Rajna-Vesztfália német szövetségi tartományban). Vehemens természete már általános iskolásként megmutatkozott, ugyanis becsületét sértve érezve megpofozta az osztályfőnökét, emiatt pedig el kellett hagynia a lörrachi gimnáziumot. 1899-ben tengerészkadétként belépett a Német Császári Haditengerészethez, ahol tengerésztiszti pályát futott be. 1904-ben részt vett a gyarmatosító németek által a lázadó afrikai herero és nama törzsek ellen elkövetett brutális népirtásban, Ludwig von Estorff alezredes parancsnoksága alatt.⁶³

Az első világháború kezdetén Ehrhardt továbbra is a haditengerészetnél szolgált. A skagerraki csatában a csapatteste részt vett az 1000 tonna súlyú HMS Nomad angol romboló elsüllyesztésében. Ehrhardt alakulatát 1916 októberében Flandriába vezényelték át a La Manche csatornán való tengeralattjáró-védelem céljából. A fiatal tisztet 1917-ben korvettkapitánnyá léptették elő (ez a haditengerészetnél az őrnagynak megfelelő rendfokozat), majd a IX. Torpedónaszád flottillaparancsnoka lett, és ebben a beosztásban szolgált egészen a háború végéig. Az első világháború végén ő is Scapa Flow-ba vezette tengerészeti egységét, ahol a Német Császári Haditengerészet fő erejét adó Nyílttengeri Flotta zömének saját legénysége általi elsüllyesztésére 1919. június 21-én került sor az Orkney-szigetek déli részén található brit tengerészeti támaszponton, ahová az első világháborút lezáró fegyverszüneti egyezmény után a német hajókat szállították. Az internált német flotta parancsnoka, Ludwig von Reuter ellentengernagy a hajók elsüllyesztése által akarta megakadályozni,

---

⁶³ Gabriele KRÜGER, *Die Brigade Erhardt*, Hamburg, Leibnitz Verlag, 1971.

hogy a járművek a versailles-i békeszerződés rendelkezései alapján az antanthatalmak kezére kerüljenek, és így később az ő katonai képességeiket erősítsék. Mielőtt azonban ez megtörtént volna, Hermann Ehrhardt kapitány egy szállítóhajón visszatért Wilhelmshavenbe korábbi legénysége nagy részével együtt. Amikor a német partok előtti veszélyes elaknásított övezetben a haditengerészek fellázadtak, és megtagadták a továbbhaladást, Ehrhardt erőszakkal átvette a parancsnokságot a jármű felett, és a hajót biztonságban a kikötőbe vitte.⁶⁴

1919. január 27-én a kommunista forradalmárok kikiáltották a Wilhelmshaveni Tanácsköztársaságot. Ehrhardt első körben körülbelül 300 embert gyűjtött össze, többségében a Német Császári Haditengerészet hivatásos katonáit, és velük együtt megrohmozta az 1000 fős laktanyát, amelyet a kommunista forradalmárok elfoglaltak, és ahol elbarikádozták magukat. A kommunisták ellenállása gyorsan megtört, és a siker hatására a berlini kormányzat önkéntes katonai egységek gyors megalakítására szólított fel Wilhelmshavenben.⁶⁵

Az ekkoriban még II. wilhelmshaveni tengerészdandár névre hallgató katonai alakulat megalakítása 1919. február 17-én fejeződött be, majd az egységet március 1-jétől a parancsnoka után egyszerűen Ehrhardt Tengerészdandárnak nevezték el. Az irreguláris katonai alakulat 1919. április–májusi müncheni bevetése idején egy tiszti roham századból, a wilhelmshaveni századból, a 3. és 4. tengerészeti ezredből, egy lángszóró szakaszból, az 1. és 2. aknavető századból, az 1. és 2. mérnökszázadból állt, valamint bizonyos mennyiségű tüzérségi felszereléssel is rendelkezett. Az alakulat létszáma ekkor körülbelül 1500 fő volt.⁶⁶

A katonák toborzásának és kiképzésének befejezése után a dandár 1919 áprilisában parancsot kapott, hogy Georg Maercker tábornok parancsnoksága alatt avatkozzon be a Braunschweigi

---

⁶⁴ Uo. 110.

⁶⁵ Uo. 112.

⁶⁶ Uo. 118.

Szovjet Köztársaság megalakítására irányuló kísérletek ellen. A Freikorps nem ütközött ellenállásba, és a baloldali forradalmi vezetők elmenekültek a jobboldali önkéntes katonák elől. Az ekkor 37 éves Hermann Ehrhardt korvettkapitány azonban nem volt hajlandó elismerni Németország háborús vereségét, az 1918 novemberében kitört forradalmat és az új, szocialista vezetésű berlini kormányt, és Freikorps-egységeivel megteremtette az eszközt, hogy kifejezze a régi rendszer fenntartása iránti akaratát. Az észak-németországi kommunista erők vereségét követően a dandár a közép-németországi iparvárosokba vonult, hogy a térségben leverje a helyi baloldali felkeléseket. Onnan Thüringiába vezényelték át, ahol a Bajor Tanácsköztársaság elleni harcra a kormányzati egységek nagy kontingensének részeként tartották készenlétben. A dandár parancsnoki utasítás nélküli előrenyomulása Münchenbe heves utcai harcokhoz vezetett, amelyekben az egyesített kormányegységek szétverték a munkásfelkelést. A szabadcsapatok brutális fellépése az utcai harcokban, beleértve a fosztogatást és a letartóztatottak bántalmazását és lelövését, jól illusztrálta a Freikorps-mozgalom kormánytól való növekvő függetlenségét a forradalmárok elleni harcban. 1919 nyárára a haditengerészet vezetése már a tengerészdandár feloszlátását fontolgatta.⁶⁷

1920 júniusában a tengerészdandárt Berlinben vetették be egy közlekedési sztrájk leverésére, augusztusban pedig Felső-Sziléziában a régió német ellenőrzés alá kerülése ellen harcoló lengyelek ellen. 1919 vége felé az alakulat korábban a Baltikumban harcoló irreguláris német katonákkal egészült ki, és a létszáma mintegy 4000 főre növekedett. Hermann Ehrhardt és alakulata 1919–1920 fordulóját a Berlin melletti Döberitz katonai gyakorlótéren töltötte pihenéssel és gyakorlatozással. Ezt az időszakot részben politikai képzésre használták, Ehrhardtnak pedig az volt

---

⁶⁷ Uo. 134.

a nem titkolt célja, hogy alakulata katonáit radikális politikai eszmék szolgálatába állítsa.⁶⁸

Walther von Lüttwitz tábornok, aki 1919 márciusa óta a berlini Reichswehr I. hadtestparancsnokság főparancsnoka volt, és Wolfgang Kapp monarchista érzelmű parlamenti képviselő személyében két olyan politikai szereplő is akadt, akik eltökélték, hogy visszafordítják a németországi forradalom eseményeit, és helyreállítják a vesztes első világháború előtti politikai rendszert; és a polgári demokratikus államberendezkedésből a császárság tekintélyelvű politikájához akartak visszatérni. Miután a birodalmi kormány 1920 márciusának elején a versailles-i békeszerződés betartását felügyelő szövetségesek nyomására már elrendelte az Ehrhardt Tengerészdandár és más Freikorpsok felosztatását, ez utóbbiak most már készek voltak fellépni a weimari köztársaság kormánya ellen is. Március 12-én lemondott a jobboldali radikálisok által gyűlölt Matthias Erzberger pénzügyminiszter, ez pedig további lendületet adott a demokráciaellenes mozgalomnak. Lüttwitz tábornok a Freikorpsok felosztatása ellen a birodalmi elnök és a birodalmi kormány lemondását követelve tiltakozott, ám ezt követően menesztették állásából. Így kezdődött 1920. március 13-án a korábban már ismertetett Kapp–Lüttwitz-puccs, melyre most ismét visszatérek.⁶⁹

1920 márciusában tehát a német kormány parancsot adott ki az irreguláris katonai alakulat felosztatására. A weimari köztársaság hadereje, a Reichswehr létszámát 100 000 főre kellett csökkentenie. A tengerészdandár parancsnokai azonban elszántan ellenálltak, és Walther von Lüttwitz birodalmi tábornokhoz fordultak. Lüttwitz, aki 1918-ban és 1919-ben a Freikorps-alakulatok egyik szervezője és lelkes monarchista volt, Friedrich Ebert birodalmi elnökhöz és Gustav Noske birodalmi hadügyminiszterhez fordult, hogy állítsák le a felosztatást. Amikor Ebert

---

⁶⁸ Uo. 145.

⁶⁹ Timothy S. BROWN, *Weimar Radicals. Nazis and Communists Between Authenticity and Performance*, New York, Berghahn Books, 2009, 71.

ezt elutasította, Lüttwitz végül megindította a puccsot, amikor a tengerészdandár élén bevonult Berlinbe. Az Ehrhardt Tengerészdandár mintegy 4000-6000 katonája azonban csak a töredékét tette ki a német szabadcsapatoknak, amelyek összesen mintegy 30 000 embert számláltak. A kormány kiáltványban szólította fel a német szakszervezeteket, hogy általános sztrájkjal verjék le a puccsot. Noha a Reichswehr sok monarchista érzelmű katonája a puccsistákat támogatta, a munkásság igen nagy része eleget tett a kormány felhívásának, így a Kapp–Lüttwitz-puccs az országos sztrájknak köszönhetően megbukott.⁷⁰

A puccs bukása után Eugen Schiffer alkancellár tárgyalásokat kezdett a Freikorps-parancsnokokkal, hogy azok békésen adják meg magukat. A Reichswehr új főparancsnoka, Hans von Seeckt tábornok 1920. március 18-án kiadott napi parancsában elismerően szólt a tengerészdandár fegyelméről, másnap pedig írásban biztosította Ehrhardtot a letartóztatással szembeni védelemről. Az irreguláris katonai alakulat csak ezután vonult ki Berlinből, énekelve és zászlókat lobogtatva, ahogyan a bevonuláskor is. Amikor a Brandenburgi kapunál a barátságtalan tömegeből szidalmazták a katonákat, azok géppisztolyokkal lőttek közéjük. 12 halott és harminc súlyos sebesült maradt a járdán. A tengerészdandár ezután visszamasírozott Döberitzbe, és 1920. március 30-án Hermann Ehrhardt korvettkapitány megtartotta Freikorpsának utolsó szemléjét, mielőtt azt május 31-én hivatalosan feloszlatták. Ő maga szeptember 10-én hivatalosan is leszerelt a Birodalmi Haditengerésztől. A berlini kormány végül letartóztatási parancsot adott ki ellene, de Münchenbe utazva sikerült megszöknie, ahol nem indult ellene büntetőeljárás. A paramilitáris vezető szökését Heinrich Claß nacionalista politikus, a Pánnémet Liga elnöke finanszírozta.⁷¹

Az Ehrhardt Tengerészdandárt 1920. május 31-i hatállyal hivatalosan feloszlatták. A katonák nagy részét a Birodalmi

---

⁷⁰ KRÜGER, *Die Brigade Erhardt*.

⁷¹ Uo.

Haditengerészet állományában tartották, a többiek pedig olyan féllegális-illegális, bár a német állammal továbbra is szoros kapcsolatban álló irreguláris katonai szervezetekben folytatták a tevékenységüket, amelyek megalakításában és vezetésében Ehrhardt továbbra is tevékeny szerepet vállalt.⁷²

Az Organisation Consul nevű titkos irreguláris katonai szervezetet a feloszlatott Freikorps, a fentebb bemutatott Ehrhardt Tengerészdandár tagjai alapították és működtették. Többek között olyan politikai merényletekért volt felelős, amelyek végső célja a köztársaság megbuktatása és a jobboldali diktatúra bevezetése volt.⁷³ Feloszlatott alakulata maradványaiból Ehrhardt 1920-ban először megalakította a Volt Ehrhardt-tisztek Szövetségét, amelyből aztán nemsokára létrejött az Organisation Consul. A szervezet magyar megfelelőjéhez, a Kettőskereszt Vérszövetséghez hasonlóan katonailag szervezett titkos társaság volt, vagy inkább titkos irreguláris katonai szervezet, amelynek tagjai nagyrészt az egykori Német Császári Hadsereg, a Német Császári Haditengerészet, valamint a Freikorpsok egykori, többnyire az első világháború frontjain is harcolt veterán tisztjei közül kerültek ki. A szervezetet kezdetben a birodalmi kormány és a weimari köztársaság hadereje, a Reichswehr hadvezetése megtűrte, illetve bizonyos esetekben támogatta és használta is céljai elérése érdekében, mivel azt remélték, hogy ezzel és egyéb hasonló titkos irreguláris katonai szervezetek fenntartásával megkerülhetik a versailles-i szerződés fegyverkezési korlátozásait, a haderő létszámát pedig sokkal nagyobbra növelhetik a hivatalosan bevallottnál és megengedettnél. Ugyanebben az időszakban Magyarországon a Kettőskereszt Vérszövetség és egyéb milíciák hasonló célt szolgáltak, a kormányzat pedig az Organisation Consul és társszerveit is a német haderő titkos, félhivatalos kiegészítő alakulataiként kezelte. A német Fekete Hadsereghez kötődő milíciák, így az Organisation Consul tagjai is igen gyakran

---

⁷² Uo.

⁷³ Uo.

végeztek antant államok elleni diverziós tevékenységet a kormányzat, de legalábbis a hadvezetés megbízásából és jóváhagyásával.⁷⁴

Az Organisation Consul országszerte működő, igen aktív és agilis összekötő tisztjeivel és mintegy 5000 fős létszámával az egész Német Birodalmat behálózta. Tagjai különösen aktívak voltak Berlinben, ahol számos bűncselekményt elkövettek, amelyeket ők maguk persze különleges katonai műveletként, a haza ellenségeinek kiiktatásaként értelmeztek. A szervezet egyik legismertebb tagja a Freikorps-mozgalomban is harcoló, a második világháború után ismert íróvá váló Ernst von Salomon volt. A tagok átlagéletkora 20 és 30 év között lehetett, tehát főként fiatalabb veteránok csatlakoztak hozzá, politikai meggyőződésüket pedig burzsoáziaellenes érzelmek, szélsőséges nacionalizmus, antiszemitizmus és a marxizmus iránti gyűlölet jellemezték. A zsidókat kizárták a soraik közül, és minden tagnak igazolnia kellett saját német származását. Az Organisation Consul alapszabályában a célként szerepelt a harc minden nemzetellenes és nemzetközi, internacionalista mozgalom és szervezet, a zsidóság, illetve a szociáldemokrata eszme és általában a baloldali pártok ellen. Részt vettek az úgynevezett Feme-gyilkosságokban, és adott esetben a saját tagjaikat is meggyilkolták, ha úgy érezték, azok elárulták a szervezet politikai és katonai céljait.⁷⁵

Az Organisation Consul országos központja Münchenben, a német nacionalista politikai erők „fővárosában” működött, ahol a jelenlétét Ernst Pöhner müncheni rendőrfőnök erősen támogatta, illegális cselekményeiket pedig számos esetben eltussolta. Ez is rámutat a szervezetre és a német állami szervek bonyolult, komplex és igen ellentmondásos kapcsolatára, hiszen az Organisation Consul hol állami/kvázállami szervként viselkedett, hol pedig a fennálló államrend megdöntésén fáradozott, csakúgy,

---

⁷⁴ Vö. WAITE, *Vanguard of Nazism; NÉMETH*, Német haditengerészeti és légügyi lépések a versailles-i békeszerződés kijátszására a weimari köztársaság (1919–1933) éveiben, 524–525.

⁷⁵ KRÜGER, *Die Brigade Erhardt*.

mint a magyarországi milicista mozgalom ugyanebben az időszakban működő irreguláris katonai szervezetei. Fedőszervként létrehozta a Bajor Faipari Termékek Vállalatát, amelynek székhelye szintén Münchenben volt. Körülbelül 30 főállású alkalmazott dolgozott ott Ehrhardt kabinetfőnöke, Alfred Hoffmann vezetése alatt. Az Organisation Consulnak hét fő kerülete volt Hamburg, Hannover, Berlin, Frankfurt am Main, Drezda, Breslau és Tübingen városaiban, és mindegyikhez legfeljebb három alkerület tartozott. A tervezett további kerületek létrehozását végül a szervezet 1922-es betiltása akadályozta meg. A szervezet többek között illegális fegyverkereskedelemmel finanszírozta tevékenységét, egyebek mellett az Ír Köztársasági Hadsereggel is komoly üzleteket bonyolított, és nagy mennyiségű fegyvert adott el az ír lázadóknak. A névadó „konzul”, a titkos katonai szervezet legmagasabb szintű vezetője természetesen maga Ehrhardt volt, aki katonai elvek szerint, erős fegyvelemmel irányította a szervezetet, és többek között az Organisation Consulon keresztül felügyelte más német félkatonai szervezetek országos hálózatát, és szoros kapcsolatot tartott fent a Reichswehr radikális elveket valló, a versailles-i békeszerződés revíziójára törekvő parancsnokaival és az őket támogató nacionalista politikusokkal is. A titkos katonai szervezetek tagjai részt vettek a felső-sziléziai népszavazást megelőző 1920-as népszavazási kampányban, és Koppe Rohamszárad néven az úgynevezett harmadik lengyel felkelés leverésében, amely a terület Lengyelországnak való átengedését igyekezett volna kieszközölni.⁷⁶

Az Organisation Consul egyik fő politikai célja az volt, hogy kiprovokáljon egy baloldali felkelést, amelyet aztán a Reichswehrrel közösen vert volna le, az így megszerzett politikai hatalmat pedig a köztársaság megbuktatására és a diktatúra bevezetésére használta volna fel. A szervezet jelentős szerepet játszott a nemzetiszocialista félkatonai szervezet, az SA megalakulásában, amikor Hans Ulrich Klintzsch hadnagy, az Organisation Consul

---

⁷⁶ Uo.

prominens tisztje 1921-ben átvette az NSDAP korábbi torna- és sportosztályának katonai vezetését. Ebben az időben Ehrhardt szoros kapcsolatot ápolt Erich Ludendorff tábornokkal és Hitlerrel is. Julius Schreck és Joseph Berchtold, Hitler későbbi testőrei szintén ennek a szervezetnek a tagságából kerültek ki.⁷⁷

Az Organisation Consult iparosok és a weimari köztársaság ellenségei finanszírozták a polgárság, a nemesség és a haderő tagjainak köréből, akik Ehrhardthoz hasonlóan erőszakos úton akarták megváltoztatni a fennálló politikai rendszert, illetve nem nyugodtak bele Németország vereségébe és a régi német állam átalakulásába. 1921. augusztus 26-án Matthias Erzbergert, a jobboldal által gyűlölt középutas politikust, aki az első világháború végén a Németország és az antanthatalmak közötti fegyverszünet egyik aláírója volt, Heinrich Schulz és Heinrich Tillessen meggyilkolták a fekete-erdei Bad Griesbach közelében. A rendőrségi nyomozás gyorsan elvezetett az elkövetőkhöz, és végül a haderővel is szoros kapcsolatban álló Organisation Consulhoz, amelyhez mind a ketten tartoztak. További nyomozásokat követően a szervezet 34 tagját tartóztatták le Németország-szerte. Többségüket azonban hamarosan szabadon kellett engedni, mert a gyanút, hogy az Organisation Consul, mint szervezet tervelte ki és hajtotta végre Erzberger meggyilkolását, a bizonyítékok nem tudták kellőképpen alátámasztani, illetve valószínűleg a Reichswehr befolyásos főtisztjei is közbenjártak az érdekükben, ami egyáltalán nem volt példátlan a különböző irreguláris katonai szervezetek tagjai által elkövetett bűncselekmények esetén. Néhány tagot ennek ellenére megvádoltak titkos társaságban való tagsággal, ám ez a korabeli német jogszabályok szerint sem számított komoly bűncselekménynek.⁷⁸

1922. június 24-én az Organisation Consul tagjai meggyilkolták Walther Rathenau német külügyminisztert. Az egyik érintett éppen Ernst von Salomon volt, aki 1951-ben megjelent, *Der*

---

⁷⁷ Uo.

⁷⁸ Uo.

Fragebogen (A kérdőív) című nagy sikerű önéletrajzi művében részletesen megírta az Organisation Consulban való ténykedését. A titkos irreguláris katonai szervezet tagjai voltak felelősek a Philipp Scheidemann szociáldemokrata politikus, a weimari köztársaság kikiáltója ellen 1922. június 4-én borköszöggel elkövetett merényletkísérletért, és valószínűleg Karl Gareis bajor parlamenti képviselő 1921. június 9-ei meggyilkolásáért is.⁷⁹ Az Erzberger-gyilkosság nyomozása során a rendőrök rajtaütöttek a titkos katonai szervezet főhadiszállásán. A Köztársaság védelméről szóló törvény (Gesetz zum Schutze der Republik) alapján, amelyet 1922. július 21-én léptettek életbe, végül betiltották az Organisation Consult, azonban utódszervezeteként megalakult a Viking Szövetség (Bund Wiking).⁸⁰

A szervezetet az Organisation Consul tagjai, többek között Ehrhardt alapították 1923. május 2-án Münchenben. Bár nyilvánosan deklarált célja az volt, hogy „Németország nemzeti és etnikai alapon való újjászületését valósítsa meg tagjainak szellemi nevelése révén”, a tényleges célja a valóságban inkább az volt, hogy aktívan hozzájáruljon a weimari köztársaság megdöntésének előkészítéséhez, és intenzív katonai kiképzést biztosítson tagjai számára. A tagságot mintegy 10 000 főre becsülték, köztük természetesen igen sok volt az egykori és aktív állományú katoná. A fiatalkorú szimpatizánsok ugyancsak csatlakozhattak a mozgalom ifjúsági szervezetéhez, amely a Fial Vikingek (Jungwiking) nevet viselte.⁸¹

A Viking Szövetséget Ehrhardt és egykori freikorpsbeli helyettese, Eberhard Kautter sorhajóhadnagy irányították. Más betiltott vagy vitatott jogállású német jobboldali félkatonai szervezetek vezetői is felhasználták a Viking Szövetségben való

---

⁷⁹ Ulrike Claudia HOFFMANN, „Verräter verfallen der Feme!” *Fememorde in Bayern in den zwanziger Jahren*, Köln–Weimar, Böhlau Verlag, 2000, 119–120.

⁸⁰ KRÜGER, *Die Brigade Erhardt*, 83.

⁸¹ Uo. 86.

tagságukat arra, hogy politikai céljaikat elérjék. Ilyen volt például a későbbi náci birodalmi egészségügyi vezető, Leonardo Conti, a Kapp-puccs egyik lelkes résztvevője, aki már 1918-ban megalapította az antiszemita *Kampfbund* című újságot.⁸²

1924. január 9-én a Viking Szövetség mintegy 20 fős csoportja volt felelős a pfalzi szeparatista politikus, Heinz-Orbis meggyilkolásáért. A Szövetség egyre inkább kimondott és felvállalt célja egy új német katonai diktatúra létrehozása és a versailles-i békeszerződés fegyveres erőszakkal történő revíziója volt. Ez magában foglalta a célzott provokációkat, amelyek célja a munkásság és a baloldali mozgalmak erőszakos cselekményekre való felbujtása volt, amely ürügyet szolgáltatott volna egy puccshoz. Amikor ezek az előkészületek 1926-ban a szövetségi kormány tudomására jutottak, a Viking Szövetséget Poroszországban és más tartományokban is elődeihez, az Ehrhardt Tengerészdandárhoz és az Organisation Consulhoz hasonlóan betiltották.⁸³

A sikertelen 1923-as müncheni sörpuccs után Ehrhardt fokozatosan elvesztette tekintélyét a müncheni radikális jobboldali erők körében. Sokan árulónak tekintették, mert már ekkor szembeszállt Adolf Hitlerrel, Németország későbbi diktátorával. Ennek következtében a Viking Szövetség is veszített a jelentőségéből, és az egyes tartományokban való betiltás sem kedvezett a számára, noha országos szinten nem tiltották be a működését. 1924 áprilisában Ehrhardt ismét Ausztriába menekült, hogy elkerülje a büntetőeljárást, amely korábbi cselekedeteiért indult volna ellene. Az új birodalmi elnök, Paul von Hindenburg tábornok azonban amnesztiában részesítette, 1926 októberében vissza is tért Németországba. Időközben a Viking Szövetség annyira elvesztette politikai és katonai jelentőségét, hogy Ehrhardt kénytelen volt tárgyalásokat kezdeni a Der Stahlhelm jobboldali, fél-

---

⁸² Uo. 88.

⁸³ Uo. 91.

katonai veteráncsoporttal, amelybe a Szövetséget be akarták olvasztani. A tárgyalások azonban végül kudarcba fulladtak, és 1928. április 27-én a Viking Szövetség végül feloszlott. A szervezet felbomlása után a szövetség számos tagja érhető módon olyan hasonló félkatonai szervezetekben folytatta tevékenységét, mint a Der Stahlhelm vagy a nemzetiszocialista Sturmabteilung (SA), melyek között amúgy is igen nagy személyi átfedések álltak fenn.⁸⁴

Ehrhardt később a forradalmár jobboldal uralmáért szállt harcba Hitlerrel szemben, de nem járt sikerrel, ellenben emberei közül sokan csatlakoztak a Nemzetiszocialista Német Munkáspárthoz (NSDAP). Az 1931-ben Ehrhardt és Hartmut Plaas az Ehrhardt volt tengerészdandárja által alapított Gefolgschaft (Közösség) 2000 követőjét tömörítette csalódott nemzetiszocialistákkal és kommunistákkal együtt, akik meg akarták akadályozni Hitler hatalomra jutását, és mindenekelőtt elítélték a nácik demagóg politikáját. Ehrhardt bekapcsolódott a nemzetiszocialista mozgalom destabilizálására tett kísérletekbe, és a színpalak mögött azon dolgozott, hogy szövetséget kössön a Hitlert korábban leváltani megkísérlő disszidens SA-vezető, Walter Stennes és a Hitlerrel rivalizáló náci politikus, a párton belüli Fekete Front nevű csoport vezetője, Otto Strasser között. A kezdeményezés azonban végül nem járt sikerrel, és Hitler hatalma a nemzetiszocialista mozgalom belül stabil maradt.⁸⁵

Hitler 1933-as hatalomra jutását követően Ehrhardt és néhány követője bekapcsolódott a nácizmussal szembeni ellenállásba. Közéjük tartozott Friedrich Wilhelm Heinz újságíró, Herbert von Bose sajtótisztviselő és Hartmut Plaas szerkesztő.⁸⁶ Armin Mohler német történész az 1980-as években egyébként rámutatott a

---

⁸⁴ Uo.

⁸⁵ Uo.

⁸⁶ Susanna MEINL, *Nationalsozialisten gegen Hitler. Die nationalrevolutionäre Opposition um Friedrich Wilhelm Heinz*, Berlin, Siedler Verlag, 2000.

Hitler-ellenes katonai ellenállás vezető tagjainak, például Wilhelm Canaris tengernagynak és Hans Oster tábornoknak az Ehrhardthoz fűződő szoros kapcsolataira.⁸⁷ Ez persze nem csoda, hiszen, mint korábban már utaltam rá, a Canaris tengernagy által felépített német birodalmi katonai titkosszolgálat, az Abwehr nagyban támaszkodott Ehrhardt irreguláris katonai alakulatainak korábbi személyi állományára, hiszen az Organisation Consul tagjai professzionális szinten voltak járatosak a különleges katonai hadműveletekben és a titkosszolgálati munkában. A versailles-i békeszerződés persze megtiltotta, hogy a weimari köztársaság hadereje vezérkart és hírszerző szolgálatot tartson fenn, így 1918-ban a Német Császárság korábbi katonai hírszerzését, a vezérkar III/B osztályát formálisan feloszlatták. Ettől függetlenül persze fedésben továbbra is működött a Reichswehren belül az úgynevezett Abwehrgruppe, mely elsősorban belső elhárító szolgálatként a haderő belső biztonságának fenntartásával foglalkozott. Természetesen már ez a szervezet is szoros kapcsolatban állt az Organisation Consullal és más paramilitáris szervezetekkel. Végül 1928. április 1-jét jött létre az Abwehramt, a védelmi minisztérium szervezetén belül, a miniszter közvetlen alárendeltségében, amelyet később összevontak a haditengerészet felderítő szolgálatával.⁸⁸ Az Organisation Consulban is felülreprezentáltak voltak a tengerészisztiek, így a titkos katonai szervezet és a későbbi hivatásos titkosszolgálat közötti szoros kapcsolat aligha a véletlen műve.

1933. június 28-án a *Westhavelländische Tageszeitung* című újság arról számolt be, hogy az SS bejelentette, hogy Ehrhardt korvettkapitány kinyilvánította hűségét a náci párthoz, és katonai

---

⁸⁷ Armin MOHLER, *Die Konservative Revolution in Deutschland 1918–1932: Ein Handbuch*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1989, 5.

⁸⁸ BODA József – REGÉNYI Kund, A nagyhatalmak hírszerző rendszerének fejlődése a második világháború végéig, in *A hírszerzés története az ókortól napjainkig*, szerk. BODA József, REGÉNYI Kund, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 129–143.

egysége, az Ehrhardt Tengerészdandár maradéka alárendelte magát az SS birodalmi vezetőjének. A dandár azonban csak rövid ideig maradt az SS kötelékében. Miután Ehrhardtot 1934. január második felében formálisan SS-Gruppenführerré (a dandártábornoknak megfelelő rendfokozat) léptették elő, az SS-en belüli félkatonai szervezetet Heinrich Himmler, az SS birodalmi vezetője 1934. február 1-jén feloszlatta, így a tengerészdandár maradéka is megszűnt önálló katonai alakulatként létezni. 1934-ben végül Ehrhardt élete is veszélybe került, és Hitler sok más korábbi ellenfelével együtt őt is meg akarták gyilkolni az 1934 júniusában és júliusában a hosszú kések éjszakája néven ismert brutális politikai tisztogatás során, amikor Hitler leszámolt a nemzetiszocialista párton belüli vélt és valós ellenfeivel.⁸⁹ Ehrhardt azonban még időben elmenekült az SS fegyveresei elől. Először egy birtokához közeli erdőben rejtőzött, majd Svájcba utazott. 1936-ban végül a családjával Ausztriába költözött, és Lichtenau im Waldviertel közelében lévő birtokán gazdálkodással foglalkozott.

Ehrhardt még 1927. augusztus 13-án, Neuruppinban feleségül vette Margarethe Viktoria zu Hohenlohe-Öhringen (1894–1976) hercegnőt. A házasságból két gyermekük született, Marie Elisabeth Ehrhardt és Hermann Georg Erhardt. 1948-ban, a második világháború után Ehrhardt végül megkapta az osztrák állampolgárságot. 1936 után nem folytatott többé sem politikai, sem katonai tevékenységet, talán ez is hozzájárult ahhoz, hogy az Anschluss után a Német Birodalom hatóságai már nem különösebben foglalkoztak vele, és családjával együtt túlélte a második világháborút. Az egykori paramilitáris parancsnok végül igen idős korában, pár hónappal a kilencvenedik születésnapja előtt, 1971. szeptember 27-én hunyt el.⁹⁰

---

⁸⁹ Norbert FREI, *National Socialist Rule in Germany. The Führer State 1933–1945*, Oxford, Oxford University Press, 1987.

⁹⁰ KRÜGER, *Die Brigade Erhardt*, 121.

Egy soha nem is létesült politikai és katonai szövetség vége – a nyugat-magyarországi felkelés, 1921

Nyugat-Magyarország hovatartozásának rendezetlen kérdése 1921 nyarára látszólag véglegesen megrontotta a magyar és osztrák politikai erők közötti viszonyt. A korszak legnagyobb magyar radikális jobboldali egyesülete, az Ébredő Magyarok Egyesülete katonai-félkatonai jellegét erősítette az ébredő illetőségű fegyveresek igen markáns jelenléte az 1921 őszen végbement nyugat-magyarországi felkelésben is.⁹¹ Az ÉME, a MOVE és a KKVSz működése, főként, ami a katonai műveleteket és a paramilitáris egységek tevékenységét illeti, elválaszthatatlanok egymástól, még ha az ÉME vagy a MOVE nem is tekinthetők egy az egyben az elvileg titokban működő KKVSz fedőszerveinek,⁹² hiszen Prónay Pál, Héjjas Iván, Gömbös Gyula és a KKVSz különböző (állítólagos?) katonai vezetői mindkét egyesületben vezető tisztségeket töltöttek be. Bár a Párizs környéki békeszerződések Burgenlandot végül Ausztriának ítélték, a magyar kormány megtagadta a terület átadását, az ÉME-n belül pedig

---

⁹¹ A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt például Botlik József tanulmánya. Lásd: BOTLIK József, *A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28–október 4, Valóság* 2007/3. 24–47, illetve 2007/4. 39–58. Kellő forráskritikával használható továbbá G. Soós Katalin 1967-es kismonográfiája is: G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.; valamint ugyancsak: G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*.

⁹² Janet Kerekes Nemes Dezsőre hivatkozva azt írja – talán kissé leegyszerűsítő módon –, hogy a KKVSz nem volt más, mint a MOVE titkos katonai szárnya, éppen ezért a MOVE-t tekinti a KKVSz fedőszervének. Vö. JANET KEREKES, *Álarcosbál a Fehér Keresztben. A zsidó asszimiláció*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2018, 227.

komoly szervezkedés indult Prónay, Héjjas, Dániel Sándor⁹³ és más különítményes tisztek vezetésével, melyet a Bethlen-kormány hallgatólagosan támogatott. Bár az egykori tiszti különítményeket ekkora formálisan már feloszlatták, 1921-ben még mindig működtek az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának alárendelt nemzetvédelmi osztályok, amelyek egyúttal az egyesület félkatonai szárnyát képezték. Ezek lényegében a kormány által továbbra is hallgatólagosan megtűrt, irreguláris katonai/segérendőri alakulatok voltak, melyeknek a belső rend fenntartásában jutott volna szerep, és a honvédelmi tárcától kaptak bizonyos mértékű kiképzést és anyagi támogatást is.⁹⁴ A Bethlen-kormány intenciói ellenére az ébredő milicisták tevékeny szerepet vállaltak a nyugat-magyarországi felkelésben is, a Prónay, Héjjas, Hir György és más különítményparancsnokok által szervezett, állítólag mintegy 2-3000 főnyi,⁹⁵ Rongyos Gárda névre keresztelt irreguláris katonai alakulat bevonult Nyugat-Magyarország területére.

A felkelés ténylegesen 1921. augusztus 28-án kezdődött meg a mai osztrák Burgenland tartomány és Sopron környékének területén. A felek először Ágfalvánál ütköztek meg, ahol Héjjas mintegy 120 embere keveredett tűzharcba az osztrák csendőrökkel. A rongyosok gerillaharcot folytattak az osztrákokkal, így lehetetlenné vált, hogy Ausztria birtokába vegye a neki ítélt területet. Soprontól keletre szinte minden faluban jelen voltak a felkelők. 1921. október 4-én Prónay Pál felkelőcsapata merész módon kikiáltotta Lajtabánság de facto államot, az államfői tisztsé-

---

⁹³ Dr. Dániel Sándor jogász, ügyvéd, az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, a szervezet félkatonai milíciákat irányító nemzetvédelmi főosztályának vezetője. A korabeli sajtóban mint „az ébredők ügyésze” szerepel igen gyakran, mely az egyesület jogi képviselőjét jelenti.

⁹⁴ ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora*, 124–126.

⁹⁵ Más források szerint a nyugat-magyarországi felkelésben ennél jóval kevesebb fő vett részt. G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

get betöltő lajtai bán pedig maga Prónay lett. Külön érdemes ismét kiemelni, hogy a magyar és az osztrák nacionalista szervezetek közötti, korábban reménytelinek tűnő együttműködési kísérletek, mint a Kettőskereszt Vérszövetség és a német ORGESCH és ORKA organizáció, valamint ausztriai társszerveik tárgyalásai más egyéb tényezők mellett éppen a nyugat-magyarországi felkelés okozta konfliktus miatt fulladtak kudarcba.⁹⁶

A nyugat-magyarországi felkelés mindazonáltal korántsem zajlott valamiféle egységes és előre meghatározott forgatókönyv szerint, és a különböző paramilitáris alakulatoktól az adott körülmények között igen nehéz lett volna elvárni, hogy egyetlen központi akaratnak engedelmességedjenek. A felkelők között voltak ugyanis legitimisták, szabad királyválasztók, királykérdéssel kevésbé foglalkozó, egyszerűen irredenta elveket valló személyek, de közönséges kalandorok is. Miként arra a Horthy-korszak külpolitikájáról szóló monográfiájában Gulyás László találóan rámutat, összesen öt érdekcsoportról beszélhetünk a felkelők között, ezek pedig az alábbiak voltak: a legitimista Lehár Antal ezredes, aki az első királypuccs idején diszkreditálta magát a kormány előtt; Friedrich István volt miniszterelnök, a korszak egyik tipikus kalandorpolitikusa; Gömbös Gyula százados, mint többek között a Bethlen-kormány megbízottja, aki közvetíteni és próbált az egyes felkelőcsapatok között; Héjjas Iván és Prónay Pál fegyveresei; illetve végül az ugyancsak legitimista Ostenburg-Moravek Gyula őrnagy parancsnoksága alá tartozó csendőrszázalóalj.⁹⁷ Jól mutatja a helyzet komplexitását és az események spontaneitását, hogy ezeknek az alakulatoknak az egymáshoz és a kormányhoz való viszonya is igen gyorsan változott. Ugyancsak Gulyás László hozza fel érdekes példaként, hogy Bethlen Győrben lefoglaltatott egy Friedrich István alakulatainak szánt

---

⁹⁶ Vö. BELLÉR Béla, *Az ellenforradalom nemzetiségi politikájának kialakulása*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975, 199.

⁹⁷ GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája I.*, 114–115.

fegyverszállítmányt, de azt mégis engedélyezte, hogy a fegyvereket átadják Héjjas Iván fegyvereseinek. Héjjas igen forrófejű, radikális embereit ugyanakkor Ostenburg-Moravek Gyula csendőrei valamivel később ugyancsak a miniszterelnök utasítására lefegyverezték és kitéssékelték Sopronból.⁹⁸

Horthy Miklós kormányzó végül Gömbös Gyula vezérkari századost, későbbi miniszterelnököt, a MOVE elnökét és az ÉME vezetőségi tagját nevezte ki nyugat-magyarországi ügyekért felelős kormánybiztossá, aki a lehetőségekhez képest megpróbálta a felkelőket valamiféle egységes irányítás alá vonni. Gömbös e közvetítő szerep elvállalásával egyébként nem kis kockázatot vállalt, a különböző paramilitáris felkelőcsoportok közötti éles vélemény- és érdekkülönbségeket pedig igen jól jelzi, hogy – már amennyiben hihetünk az információt dokumentáló Prónay Pálnak – Ostenburg néhány tisztjében még Gömbös Gyula meggyilkolásának terve is felmerült, és csak Sigray Antal közbelépésére tettek le ezen szándékukról.⁹⁹ Bethlen István és kormánya a külföld előtt formálisan elhatárolhatta magát a Burgenlandot ellenőrzésük alatt tartó magyar irreguláris fegyveresektől, akiknek egyébként körülbelül 70%-a volt tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének,¹⁰⁰ és igen sokuk feltehetőleg párhuzamosan a Kettőskereszt Vérszövetségnek is. Siménfalvy Tihamér, a KKV Sz parancsnoka korábban maga is részt vett a nyugat-magyarországi felkelés megszervezésében, illetve a Burgenlandba küldendő diverzáns alakulatok toborzásában.¹⁰¹

Bethlen ezalatt a háttérből egyik bizalmasán, báró Perényi Zsigmondon keresztül részben maga irányította a szabadcsapatok tevékenységét, már amennyire azok engedelmeskedtek a kormánynak. Tervei között az Antanthatalmakkal kötendő olyan kompromisszum szerepelt, mely szerint optimális esetben

---

⁹⁸ GULYÁS, i. m. 115.

⁹⁹ PRÓNAY, i. m. 279.

¹⁰⁰ ZINNER, i. m. 131.

¹⁰¹ Vö. G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, 106, 139–140.

a vitatott hovatartozású terület negyedét-ötödét sikerülhet a Magyar Királyság határain belül tartani.¹⁰² Az 1921. október 11-ei, olasz közvetítéssel megrendezett velencei konferencián Bethlennek végül sikerült olyan alkut kötnie, mely szerint, ha az irreguláris magyar csapatok kivonulnak Burgenlandból, Sopron lakossága népszavazáson maga dönthet a város hovatartozásáról. A szabadcsapatok egy része persze ennek ellenére vonakodott kivonulni a területről, és csak Horthy parancsára tették ezt meg, aki a reguláris hadsereg ellenük való bevetését is kilátásba helyezte.¹⁰³ Prónay egy ideig nem volt hajlandó teljesíteni a kormány parancsát, azonban Lajtabánság végül alig egy hónap fennállás után megszűnt, a magyar kormány pedig 1921. november 11-én jelezte az osztrákoknak, hogy az irreguláris magyar katonai egységek nagy része elhagyta Nyugat-Magyarországot.¹⁰⁴

Miután az osztrák erők bevonultak a számukra átadott területekre, az olasz diplomáciai közvetítéssel létrejött velencei tárgyalásokon aláírt jegyzőkönyv értelmében megtörténhetett a soproni népszavazás, melyre Az 1921. december 14-e és 16-a között került sor. A Sopron városa és a környékén elhelyezkedő nyolc falu hovatartozásáról szóló voksolás – részben a városban tartózkodó magyar fegyveresek jelenléte miatt – Magyarország számára végül kedvezően alakult, Sopron és környéke pedig a Magyar Királyság része maradt.¹⁰⁵

A különböző magyar irreguláris katonai alakulatok tevékenységét árnyaló, idetartozó érdekes tény, hogy bár a Kettőskereszt Vérszövetséget Siménfalvy Tihamér tábornok mellett alapvetően Prónay Pál és Héjjas Iván nevéhez szokás kötni, és a róla ismert információk szerint tagjai a nyugat-magyarországi felkelésben is aktívan részt vettek, a Nyugat-Magyarországon tevékenykedő egyes irreguláris alakulatok pacifikálására, vagy legalábbis tevékenységük a kormány kontrollja alá vonására a térségbe küldött

---

¹⁰² ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, 177–178.

¹⁰³ ROMSICS, i. m. 178.

¹⁰⁴ GULYÁS, i. m. 118.

¹⁰⁵ ROMSICS, i. m. 179.

Gömbös Gyula hátrahagyott egy Bethlen István miniszterelnöknek címzett, 1921. szeptember 30-ai keltezésű levelet.¹⁰⁶ Gömbös, mint a kormány megbízottja, ebben az iratban arra kéri Bethlent, hogy ha lehetséges, bocsássa a rendelkezésére a „KKV-szervezet”, tehát valószínűleg a Kettőskereszt Vérszövetség 500 jól képzett, géppuskákkal felszerelt emberét, mert nem tud szót érteni és megegyezésre jutni Héjjassal. Többek között tehát ebből a forrásból is az olvasható ki, hogy a KKV Sz ebben az időben legalább részben kormányzati irányítás alatt állhatott mint titkos, irreguláris katonai alakulat, és fegyvereseit a miniszterelnök parancsára Gömbös szándéka szerint épp azon, magukat önállósító paramilitáris vezetők ellen kellett volna bevetni, akik nem engedelmességek a kormány akarátának, ugyanakkor, akik a szervezetről széles körben elterjedt adatok szerint, amúgy vele együtt, ugyancsak annak vezetői közé tartoztak. Ebből is látszik – ahogyan az a hagyományos katonaságnál sokkal lazább fegyelem alatt működő paramilitáris alakulatok esetében egyáltalán nem szokatlan –, hogy a szervezeten belül különböző frakciók működtek, sosem állt egészen egységes vezetés alatt, és mennyire nyíltan megmutatkozott a horthysta (szabad királyválasztó) és a legitimista szárny ellentéte a nyugat-magyarországi felkelés, mint tipikus irreguláris katonai hadművelet során is.¹⁰⁷

---

¹⁰⁶ Gömbös Gyula levele Bethlen István miniszterelnöknek a Héjjas-különítmény megfékezése érdekében, melyben a Kettőskereszt Vérszövetség fegyvereseinek segítségét kéri, 1921. szeptember 30., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959, 203–204.

¹⁰⁷ Nemes Dezső is megjegyzi, hogy megítélése szerint csak úgy, miként a többi titkos társaságon, pl. az EX-en belül folyamatos csatározás zajlott a vezető pozíciókért a tagok között, úgy a KKV Sz-en belül is működött egy horthysta és egy legitimista szárny, és különböző politikai irányultságú katonatisztek vetélkedtek a titkos katonai alakulat vezetéséért. Vö. NEMES, i. m. 160–161.

A Fehér Internacionálé furcsa utójátéka – a Szemere–Bobula–Ulain puccsterv, 1923

Habár magyar belpolitikát ekkora már szinte teljes mértékben az angol és francia érdekek határozták meg, a titkos tárgyalások magyar részről a radikális jobboldali német és osztrák szervezetekkel 1921–1922 során egy ideig még a korábbinál alacsonyabb intenzitással, de tovább folytatódtak. A Bethlen-kormány továbbra is kapcsolatot tartott a német jobboldali politikusokkal, többek között Gustav von Kahr korábbi tartományi miniszterelnökkel és későbbi rendkívüli tartományi főkormánybiztossal, Ludendorff-fal és Hitlerrel, aki ekkoriban egyre inkább feltörekvő, és egyre népszerűbb fiatal szélsőjobboldali politikusként tevékenykedett Münchenben. Bethlen Kozma Miklóst, aki ekkoriban a Magyar Távirati Iroda igazgatója volt, küldte ismét Münchenbe tárgyalni és tájékozódni 1922 tavaszán.¹⁰⁸ Kozma személyesen tárgyalt is Ludendorff-fal egy esetleges bajor–magyar együttműködési kezdeményezésről, melynek keretében a magyar kormányzati körök példának okáért fegyvereket vásároltak volna Németországból, a német tábornok azonban arra panaszkodott neki, hogy politikai befolyása az utóbbi időben jelentősen lecsökkent, illetve a bajor jobboldali politikusok között igen nagy a széthúzás, lényegében semmiben sem értenek egyet egymással.¹⁰⁹ Bethlen ekkor Kozma Miklós és Gömbös Gyula tájékoztatása nyomán azt a következtetést vonta le, hogy a magyar kormány a bajorokkal akkor és ott semmiféle számára hasznos együttműködést nem remélhet, az ilyen irányú együttműködési tárgyalások pedig egy időre félbe is szakadtak.¹¹⁰ A Kettőskeleszt Vérszövetség katonai titkos szervezet neve természetesen

---

¹⁰⁸ ORMOS Mária, *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*, PolgArt Kiadó, Budapest, 2001, 110–113.

¹⁰⁹ ORMOS, i. m. 112.

¹¹⁰ ORMOS, i. m. 113.

itt is felmerült, hiszen többek között a magyar kormány részéről éppen Siménfalvy Tihamér vezérkari ezredes, a szervezet vezetője volt az egyik személy, aki korábban a bajor és az osztrák szélsőjobboldallal is élénk kapcsolat fenntartását szorgalmazta.¹¹¹

Mint említettük, 1922-től kezdve Bethlen konszolidációs politikájának okán a magyar kormány és a német–osztrák szélsőjobboldali szervezetek közötti komolyabb együttműködési kísérletek alábbhagytak. Ezzel együtt azonban a magyar kormányzattal is szembenálló, bár olykor vele a közös érdekek mentén mégis összefogó nacionalista–irredenta szervezetek, elsősorban az ekkor még meghatározó, jelentős politikai befolyással és nagy taglétszámmal bíró Ébredő Magyarok Egyesülete továbbra is élénken keresték a hasonló ideológiai platformon lévő formációkkal a nemzetközi együttműködés lehetőségét, és érthető módon korábbi kapcsolataik mentén, német és osztrák irányban tapogatództak. 1921-ben Magyarország képviselőjében éppen az ÉME vett részt a Bécsben rendezett nemzetközi antiszemita találkozón, ahol felmerült egy Nemzetközi Antiszemita Szövetség megalakításának lehetősége is.¹¹²

A konszolidáció első éveit továbbra is olyan társadalmi és gazdasági helyzet jellemezte, amely igencsak kedvezett a politikai szélsőségeknek. A különböző – az ország kül- és belpolitikai konszolidációján fáradozó Bethlen-kormány munkájával elégedetlen – radikális nacionalista társadalmi és politikai csoportok közül némelyik még az államcsínykísérlet és az erőszakos hatalomátvétel gondolatával is eljátszott. Az elvetélt Fehér Internacionálé utójátékának tekinthető egy ilyen kalandor jellegű, lényegét tekintve komolytalan, mégis nagy politikai és sajtóvisszhangot kiváltott puccsterv volt az, amelyet dr. Szemere Béla kórházi főorvos, az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szerve-

---

¹¹¹ NÁNDORI, i. m. 24–25.

¹¹² UNGVÁRY, i. m. 111.

zete (ÁBM)¹¹³ nevű (ekkorra a Nemzeti Munkavédelmi Hivatal¹¹⁴ irányítása alá vont) segédrendőri milícia parancsnoka, Bobula Titusz magyar születésű, amerikai állampolgárságú építésmérnök, illetve dr. Ulain Ferenc ügyvéd, a kormányzó Egyeséges Pártból kivált fajvédő nemzetgyűlési képviselő, Gömbös Gyula bizalmasa, a korabeli szélsőjobboldal ismert politikusa terveztek el 1923 őszén. Tekintve, hogy a három férfiú a – meggyőződésük szerint túlzottan liberális, antant- és zsidóbarát – Bethlen-kormányt terveik szerint erőszakos úton, a Hitler és Luderendorff tábornok vezette német nemzetiszocialista mozgalom fegyveres támogatásával szerették volna eltávolítani, terveiket nagyjából a müncheni sörpuccs-csal egy időben végrehajtva, ak-

---

¹¹³ Az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1919 augusztusában alapított, polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet volt, melynek a tanácsköztársaság bukása után elsődleges feladata a kommunista szervezkedések figyelése és az esetleges munkássztrájkok letörése volt. A belügyminisztérium irányítása alá tartozott, polgári ruhás, fegyvert viselő, segédrendőri munkájuk mellett polgári foglalkozásukat is tovább űző tagjainak jogosítványai nagyjából a rendőrség jogosítványainak feleltek meg. Az ÁBM 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. *Jegyzőkönyv az ÁBM és a NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról*, 1922. október 2. Közli: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959, 187–188.

¹¹⁴ A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem állományának növelését (HU-MNL-OL-K 27-1922. 08. 04./33. napirendi pont). A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményesek és nemzetvédelmi milicisták is.

ciójukat annak sikerétől is függővé téve, államcsínytervüket talán a legfrappánsabban a „magyar sörpucss” terve elnevezéssel illelhetjük.¹¹⁵

A furcsa puccsterv előkészületei valamikor 1923 augusztusának elején kezdődhettek, amikor is Budapesten megjelent egy Fritz Döhmel nevű német fiatalember, aki magát a Hitler–Ludendorff-féle bajor nemzetiszocialista mozgalom megbízottjának mondta, és különböző hitelesnek tűnő, német nyelvű ajánlólevelekkel ellátva felkeresett számos magyar szélsőjobboldali szervezetet és közszereplőt. A nem tisztázott motivációkkal rendelkező Döhmel egyik első útja a korábban a bajor nacionalistákkal korábban is jó kapcsolatokat ápoló Ébredő Magyarok Egyesülete székházába vezetett, ahol a szervezet vezetőségi tagjaival akart találkozni. Eljutott az egyesület egyik vezetőjéhez, Prónay Pál századoshoz, aki azonban nem sok hitelt adott a német fiatalember által előadottnak. Döhmel azonban nem adta fel, így jutott el Bobula Tituszhoz, az Amerikai Egyesült Államokból hazatért jómódú, zavaros jobboldali radikális elveket valló magyar építészmérnökhöz, illetve annak barátjához, dr. Szemere Béla főorvoshoz és köréhez. Szemere, mint továbbra is a valamilyen intenzitással tovább működő Állambiztonsági Megbízottak de facto parancsnoka, illetve Bobula, aki pénzzel támogatta a magyar szélsőjobboldalt, ekkor egy ideje már gondolkoztak azon, hogyan lehetne a Bethlen-kormányt eltávolítani, ám tevékenységük a tervezetésben merült ki. Hogy Döhmel pontosan mikor vette fel velük a kapcsolatot, a forrásokból nem derül ki, ám valószínűsíthető, hogy a Szemere vezette Magyar Kultúrliga Egyesület tagjaival már 1923 augusztusában kapcsolatban állt.¹¹⁶

Úgy tűnik azonban, Döhmel a Gellért Szállóban lakosztályt bérlő Bobulát kereste meg 1923. október végén, aki szinte azonnal magához rendelte Szemerét is. Szemere és Döhmel talán nem

---

¹¹⁵ A puccsterv nyomán lefolytatott büntetőeljárás iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros levéltárában: HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

¹¹⁶ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610.

ekkor találkoztak először, mindenesetre ekkor a magyar felek elhitték, hogy Döhmel valóban a bajor nacionalista szervezet megbízottja, aki azért jár Magyarországon, hogy a hasonló magyar szélsőjobboldali formációkkal konkrét együttműködésről kössön megállapodást. A tárgyalások németül folytak, a németül nem tudó Szemerének pedig Bobula fordította a Döhmel által előadottakat. Döhmel arról érdeklődött, hogy Szemere, mint az ÁBM volt parancsnoka, hány embert tudna fegyverbe szólítani egy hatalomátvételi kísérlet esetén, mire Szemere azt felelte, noha az ÁBM-et korábban egyáltalán nem államellenes összeesküvés céljára hozták létre, bizonyára lennének emberek, akik hajlandók az ügy mellé állni. Az arra vonatkozó információk ugyancsak elmentmondásosak, hogy az ÁBM tagjainak többsége korábban beszolgáltatta-e a szolgálati fegyverét, annyi azonban bizonyos, hogy Szemerék mögött komoly fegyveres erő nem állt. A szervezkedésbe nem sokkal később bevonták Ulain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselőt, a kormányzó Egységes Párttal nem sokkal korábban szakító Gömbös Gyula bizalmasát, aki a bajor nacionalista szervezetekkel már maga is régebb óta kapcsolatban állt, többek között Hitlert is személyesen ismerte, és ugyancsak hitelt adott a Fritz Döhmel által előadottnak. A felek Döhmel kezdeményezésére német nyelvű szerződést is fogalmaztak arról, miként is tudna együttműködni irredenta és antiszemita céljai megvalósításában a (majdan létrehozandó önálló) bajor és a (Bethlen-kormány eltávolítása után egy új, radikális jobboldali kormányzat vezetése alatt álló) magyar állam. Az iratot maga Döhmel fogalmazta németül, az pedig összesen tizenegy cikkelyben és három mellékletben foglalkozott politikai, katonai és gazdasági kérdésekkel. A dokumentum lényege az volt, hogy az újonnan megalakuló bajor állam el fogja ismerni az újonnan létrejövő magyar államot, mégpedig annak 1914-es, az első világháború és a trianoni békeszerződés életbe lépése előtti államhatáraival,¹¹⁷ a szerződő államok pedig katonailag is mindenben

---

¹¹⁷ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

igyekeznek segíteni egymást – elsősorban a kisantant Csehszlovákia ellen fognak össze és nyújtanak egymásnak katonai segítséget, ha az akár Bajorországot, akár Magyarországot megtámadná. A szerződést Szemere, Bobula és Ulain november 5-én írták alá, és a tervek szerint Münchenben kellett volna német részről aláírnia Ludendorffnak és Hitlernek is. Ulain Ferenc a bajor szélsőjobboldali szervezetekkel való korábban meglévő, Fritz Döhmel személyétől független kapcsolatainak köszönhetően pontosan tudhatta, mi, hogyan, és főleg mikor készül Bajorországban, a magyar kormány esetleges megbuktatását pedig a müncheni sörpuccs-csal szorosán összehangolva képzelte el. Ha Fritz Döhmel esetleg szélhámos/agent provocateur is volt, aki korábban talán sosem állt kapcsolatban a bajor forradalmi szervezetekkel oly módon, ahogyan azt a fantaszta magyar összeesküvőknek állította, Ulain korábbi tárgyalásainak és értesüléseinek köszönhetően tudhatott bizonyos dolgokat. Érdeemes tehát a bajor sörpuccsot/Hitler-Ludendorff-puccsot is legalább néhány mondat erejéig megvizsgálunk, hogy a Szemere–Bobula–Ulain-csoport tevékenységét a maga képtelenségével és komolytalanságával együtt bizonyos szinten nemzetközi kontextusba tudjuk helyezni.

Ulain saját bevallása szerint már 1923 nyarán folytatott tárgyalásokat Hitlerrel és Ludendorff-fal. A föderális államként működő weimari köztársaságon belül nagyfokú önállósággal rendelkező Bajorországban ebben az időben igen zavaros politikai helyzet állt fenn, a gazdaság romokban hevert, a nagyfokú társadalmi elégedetlenség pedig a szélsőséges politikai formációknak kedvezett. Ilyen volt az NSDAP, Nemzetiszocialista Német Munkáspárt is, illetve a vele szoros szövetségben álló, félkatonai jellegű Kampfbund is. A politikai hatalmat Kahr korábbi bajor miniszterelnök, ekkoriban különleges jogkörrel felruházott, a politikai-gazdasági megoldására megbízást kapott fő kormánybiztos gyakorolta Hans von Seisser ezredessel, a bajor rendőrség vezetőjével és Otto von Lossow tábornokkal közösen. A válságra való tekintettel különleges jogköröket gyakorló végrehajtó hata-

lom képviselői ugyan ideológiailag maguk sem álltak messze a politikai szélsőségektől és a Hitler, valamint Ludendorff tábornok által vezetett csoporttól, azonban mégis a nemzetiszocialisták kihagyásával igyekeztek volna politikai tőkét kovácsolni a fennálló válságból.¹¹⁸

Hitler és Ludendorff attól való félelmükben, hogy bár Bajország irányítása nacionalista politikusok kezébe került, őket mégis mellőzni fogják, 1923. november elején államcsínyt szerveztek, és erőszakkal próbálták meg magukhoz ragadni a hatalmat. A *sörpucss* abban a müncheni sörcsarnokban, a Bürgerbräukellerben vette kezdetét, ahol Gustav von Kahr éppen egy tömeggyűlésen tartott beszédet híveinek, és ahová november 8-án este Hitler és fegyveresei berontottak, majd deklarálták a közhatalmat gyakorló politikusok letartóztatását. Az épületet – a helyzet komolyságának demonstrálása kedvéért – az Ersnt Röhm vezette SA¹¹⁹ körülbelül hatszáz fegyverese vette körül, Kahr fő-kormánybiztos pedig a fegyveres fenyegetés hatására biztosította Hitlert és embereit a támogatásáról. Hitler, az egyébként valóban kiváló szónoki képességekkel rendelkező politikus ugyanitt gyűjtőhangú beszédet tartott, és pillanatok alatt maga mellé állított a sörcsarnokban összegyűlt több ezres tömeget. A nemzetiszocialista milícia ezután egy összehangolt akció keretében megszállta München fontosabb kormányzati létesítményét és középületeit, az éjszaka során pedig, miután Hitlerék úgy gondolták, hogy nincs tovább szükségük Kahrra és embereire, még aznap éjszaka szabadon is engedték őket.¹²⁰

A nemzetiszocialista párt szabadcsapatai az utcán randalíroztak, a puccskísérletnek azonban igen komoly hiányossága volt,

---

¹¹⁸ A sörpucsról és politikai kontextusáról a magyar történettudományi szakirodalomban lásd például: ORMOS Mária, *Hitler*, Budapest, T-Twins Kiadó, 1994, 73–86.

¹¹⁹ SA = Sturmabteilung, azaz rohamosztag, a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt elsősorban első világháborús veteránokból álló milíciája, párthadserege.

¹²⁰ ORMOS, i. m. uo.

hogy a rendőrség egyáltalán nem állt mellé és nem támogatta a nácikat. Másnap reggel, november 9-én Hitler és fegyveresei túszul ejtették a bajor tartományi kormányt, majd Ludendorff tábornok javaslatára kétezer főt számláló menet indult a bajor védelmi minisztérium elfoglalására, a müncheni Odeonplatznál azonban Hitler és milicistái szembe találták magukat a Gustav von Kahroz és a szövetségi kormányzathoz hűséges karhatalmi erőkkel, ahol lövöldözés tört ki. Az összecsapásban végül tizenhat puccsista és négy rendőr kapott halálos sebet, Hitler és a puccs vezetői pedig elmenekültek a helyszínről. Itt vált egyértelművé, hogy az államcsínykísérlet csúfosan megbukott, Hitlert pedig néhány napon belül őrizetbe vették a rendőrök.¹²¹

A későbbi német diktátort végül hazaárulás vádjával öt év börtönre ítélte a bíróság, a hatalmas háborús hősként tisztelt Ludendorff tábornokot ellenben, noha vezető szerepet játszott a sörpuccsban, mégis felmentették minden vád alól. Részben növekvő népszerűségének köszönhetően végül Hitler is csak kilenc hónapot töltött börtönben, majd megírta *Mein Kampf – Harcom* című emlékiratát. A balul sikerült puccskísérlet Hitlert hosszabb távon országosan ismert és népszerű politikussá tette, olyannyira, hogy tíz évvel később, 1933-ban alkotmányos úton válhatott Németország kancellárjává, majd rövidesen véreskezű diktátorává.¹²²

Bár a *bajor sörpuccs* a jóval komolytalanabb háttérrel rendelkező, még a fegyveres erőket is lényegében nélkülöző *magyar sörpuccs*hoz hasonlóan csúfosan elbukott, mindkét – valószínűleg szorosan összefüggő – szélsőjobboldali politikai akció rámutatott már az 1920-as évek első felében, milyen válságok és traumák munkáltak az első világháborút elveszített államok társadalmaiban, és előrevetítették a politikai szélsőségek későbbi, 1930-as évekbeli erőteljes, szinte meggátolhatatlannak tetsző térnyerését.

---

¹²¹ ORMOS, i. m. uo.

¹²² ORMOS, i. m. 196–321.

Ami a magyar puccsistákat illeti, Ulain Ferenc terveihez híven a müncheni sörpuccs előestéjén vonattal el is indult, azonban soha nem jutott ki Münchenbe, így az éppen a sörpuccsra készülő bajor nacionalista politikusokkal sem találkozhatott. Hegyeshalomnál, az osztrák–magyar határon ugyanis feltartóztatta a rendőrség, és közölték vele, hogy a magyar hatóságok tudnak az összeesküvésről, majd elkobozták tőle a Hitlernek szánt küldeményt. Ulaint mentelmi jogára való tekintettel nem vették őrizetbe, azonban megkérték, hogy másnap látogasson el a fővárosi rendőrségre, ahol már őrizetbe vették. Nem sokkal később dr. Szemere Béla és Bobula Titusz is rendőrkézre került.

Itt vált világossá a magyar összeesküvők számára, hogy a puccsterv nem került el a rendőrség figyelmét, a forrásokból pedig egyértelműen kiderül, hogy a hatóságok Ulain Münchenbe utazásakor már hetek óta figyelték a csoport ténykedését. Mint azt már említettük, Fritz Döhmel 1923 augusztusában tűnt fel Budapesten, mint a bajor-német nemzetiszocialista szervezet lobbistája. Budapesti tartózkodásának augusztus és október közötti részletei nem világosak, annyi azonban bizonyosnak tűnik, hogy ez idő tájt nem ő volt Budapesten a bajor nemzetiszocialisták egyetlen megbízottja. A rendőrség ugyanis 1923 őszén nem kevesebb, mint ötvenhét (!) olyan német fiatalembert azonosított be a magyar fővárosban, akik a Hitler–Ludendorff-féle szervezet megbízottjaiként az Ébredő Magyarok Egyesületének címzett ajánlólevéllel rendelkeztek. Többségüket őrizetbe vették és kiutasították Magyarországról. Szemerét, Bobulát és Ulaint végül lázadás előidézésére irányuló szövetség létesítésével gyanúsították és vádolták meg, Ulain Ferenc mentelmi jogának ügyét pedig a nemzetgyűlés mentelmi bizottsága 1923 novemberének utolsó napjaiban tárgyalta, és alapos vizsgálatot folytatott le. A fajvédő képviselők igyekeztek menteni Ulaint és társait, kisebbiteni próbálták az ügyet, illetve azt hangsúlyozták, hogy Ulain és társai a rendőrség által felbérelt agent provocateur áldozatai, és elsősorban a polgári liberális képviselőkkel szemben fogalmaztak meg

vádakat, akiknek célja szerintük a fajvédő politikusok nyílt lejáratása volt. A büntetőtörvényszék 1924. január 24-én hirdette ki az ügyben az elsőfokú ítéletet, melyben mindhárom vádlottat egy hónap és tizennégy napi fogházra ítélte. A vádlottakat 1923 decemberében már szabadlábra is helyezték, büntetésüket a bíróság kitöltöttnek vette. Fellebbezési jogukkal éltek, a másodfokú bíróság pedig nem sokkal később fel is mentette őket.¹²³

Habár Szemere Bélát, Bobula Tituszt és Ulain Ferencet a legfelsőbb magyar bírói fórum végül ártatlannak találta még a lázadásra irányuló szövetség létesítésének viszonylag enyhe tényállásában is, az általuk bajor-német közreműködéssel tervezett puccskíséret éppen azért, mert nem maradt több pusztá tervezeténél, kétségtelenül komolytalan volt, mégis jelentős politikai botrányt kavart 1923–24-ben, és számos kérdőjelet máig felvet. A legnagyobb kérdőjel persze a puccsistákat megkörményező és beugrató, feltehetőleg mindenkit félrevezető német fiatalember, Fritz Döhmel személye és motivációi. A Szemere–Bobula–Ulain-féle összeesküvést emlegető szakirodalom általában azon az állásponton van, hogy Fritz Döhmel valószínűleg nem volt más, mint a Bethlen-kormány által felbérelt agent provocateur, akinek felhasználásával Bethlenék célja a kormánypártból kivált, Gömbös Gyula vezette szélsőjobboldali fajvédő képviselőcsoport kompromittálása és elszigetelése volt,¹²⁴ vagy pedig megelégszik azzal a még egyszerűbb magyarázattal, hogy Döhmel valóban Hitlerék megbízottja volt, a német és a magyar szélsőjobboldali szervezetek közötti kapcsolat pedig valamilyen formában valóban fennállt.¹²⁵ A *magyar sörpuccs* még a nemzetközi idegen nyelvű szakirodalomban is feltűnik az említés szintjén, az

---

¹²³ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

¹²⁴ SERFÖZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60, 17–27. Prónay Pál visszaemlékezéseiben ugyancsak ezt az álláspontot képviseli: PRÓNAY, i. m. 210.

¹²⁵ ORMOS Mária, *Kozma Miklós. Egy magyar médiavezér*, 113; UNGVÁRY, i. m. 111.; ROMSICS, i. m. 128.; NEMES Dezső, *A fasiszta rendszer*

idegen nyelven született tudományos művek pedig rendszerint ugyancsak kész tényként kezelik, hogy a magyar és a német fél között együttműködési megállapodás állott fenn.¹²⁶ Nevezik Döhmelt a különböző szakmunkákban diplomatának, ügynöknek, szélhámosnak, nemzetközi kalandornak, agent provocateurnek, azonban mivel a puccstervet egyáltalán megemlítő művek, miként azt fentebb már említettük, többnyire nem tárgyalják mély részletekbe menően a *magyar sörpuccsot*, illetve nem igazán hivatkoznak annak levéltári forrásaira sem, így a látható el-
lentmondásokra sem világítanak rá.

Annyi kétségtől igaz, hogy Ulain Ferenc és az Egységes Pártból kiváló, később párttá alakuló fajvédő frakció viszonylagos kellemetlenségeket okozott a konszolidáción munkálkodó Bethlen-kormánynak, nem csupán pusztán kiválásukkal, de számos, a kormányzathoz köthető korrupciós ügy nyilvánosságra hozatalával is. Ulain maga számos alkalommal interpellált a parlamentben különböző korrupciós ügyek kapcsán, ezzel pedig rontotta a Bethlen-kormány hitelét.¹²⁷ Bizonyos kormánytagokat, köztük Rakovszky Iván belügyminisztert ingyen részvé-

---

kiépítése Magyarországon a bethleni konszolidáció kezdeti időszakában, 1921–1924, in Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924, 7–120, 110.; ZAKAR József, Fajvédők az 1920-as évek Magyarországnán, in Tanulmányok a Holokausztról V., szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2011, 52–111, 89.

¹²⁶ BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019, 301.; Thomas L. SAKMYSTER, *Hungary's Admiral on Horseback. Miklós Horthy, 1918–1944*, Washington, Columbia University Press, 1994, 132–134; David KING, *The Trial of Adolf Hitler. The Beer Hall Putsch and the Rise of the Nazi Germany*, London–New York, W. W. Norton and Company, 2017, 118–119.

¹²⁷ UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchényi Könyvtár, 2012, 112.

nyekkel vesztegették meg, a korrupciós ügyben pedig számos állami tisztviselő érintettnek látszott.¹²⁸ A Magyar Általános Hitelbank 1923 nyarán ugyanis több kormánypárti és ellenzéki képviselőnek juttatott összesen körülbelül 300 millió koronányi értékben „ajándékrészvényeket”, továbbá súlyosan megsértette a spekulációs szabályokat is.¹²⁹ Az ügyet Nagy Emil igazságügyi miniszter a kormánypárt nyomására sem volt hajlandó eltusolni, hanem utasította a tárcája irányítása alá tartozó ügyészséget, és komoly vizsgálatot indított. Részben ez az ügy is közrejátszott abban, hogy nem sokkal később, 1924-ben lemondott az igazságügyi tárca éléről, és Bethlen miniszterelnökkel is igencsak megromlott a viszonya. Ulainnak személyesen tehát igen sok köze volt a Horthy-korszak egyik legnagyobb korrupciós botrányának kirobbantásához, mely, ha kormányválságot közvetlenül nem is okozott, de rontotta a Bethlen-kormány hitelét, és nyomán a kormányzat ellen jelentős sajtóhadjárat indult meg. Bethlenéknek tehát érdekükben állhatott lejártni a Gömbös vezette fajvédő képviselőket, köztük Ulain Ferencet, ám a levéltári források alapján kétségsbe vonhatónak tűnik az a magyarázat, mely szerint Fritz Döhmel egyszerűen a magyar kormány erre a célra felbérelt agent provocateur-e lett volna, és semmi több.

Ha ugyanis megnézzük az ügyben nyomozó Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes vallomását, illetve a budapesti rendőrfőkapitánynak küldött jelentését, valamint Seibold Jenő detektívfelügyelő vallomását, abból kiderül, hogy Fritz Döhmel minden valószínűség szerint már azelőtt megjelent Budapesten és a Hitler-féle bajor nacionalista szervezet megbízottjaként kereste a kapcsolatot a magyar szélsőjobboldali szervezetekkel, hogy te-

---

¹²⁸ NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, 108–109.

¹²⁹ Vö. Kozma Miklós feljegyzése az ingyen részvények botrányáról, 1923. szeptember 30, in *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, 326–328.

vékenységére a rendőrség felfigyelt volna. Döhmel végül valóban a politikai rendőrség – és ebben Döhmel és Hetényi vallo-mása is egybevág – ügynöke lett egy rövid időre, és elsősorban anyagi haszonszerzés reményében jelentéseket tett a hatóságok-nak és egyes kormánytagoknak az összeesküvők tevékenységé-ről, ám eredetileg úgy tűnik, a magyar állami szervek tudta és közreműködése nélkül, teljesen önállóan is kereste velük a kap-csolatot.

Feltehetjük tehát a kérdést, hogy előfordulhatott-e olyan fur-csa helyzet, hogy a magyar hatóságok, elsősorban a mai értele-mben vett polgári titkosszolgálati tevékenységet végző fővárosi rendőr-főkapitányság politikai nyomozó főcsoportja, a felette álló Rakovszky Iván belügyminiszter utasítására úgy szervezett volna be egy láthatólag valóban német anyanyelvű személyt az összeesküvők beugratására, hogy konspiratív módon eljátszották, hogy tevékenységéről csak később értesültek, miután Döhmel már felbujtotta valamilyen fokú cselekvésre a kormányt egyéb-ként valóban megdönteni szándékozó Szemere–Bobula–Ulain-csoportot. Keletkeztetett volna a rendőrség konspiratív módon olyan – egyébként jórészt belső használatra szánt – iratokat, amelyek azt bizonyítják, hogy Döhmel eredetileg tőlük függet-lenül tevékenykedett, és csak később került a hatóságok látókö-rébe és működött együtt azokkal, noha kezdettől fogva az állami szervek felbérelt provokátora volt? A válasz természetesen az, hogy mindez ugyan elképzelhető, ámde aligha valószínű vagy életszerű.

Elképzelhető továbbá az is, hogy esetleg Bethlenék legmaga-sabb szintű utasítására és a legnagyobb titoktartás közepette Fritz Döhmelt más magyar állami szerv – például az ekkoriban a Ma-gyarországra vonatkozó fegyverkezési korlátozások miatt az ek-koriban fedésben működő katonai titkosszolgálat, a Honvédelmi Minisztérium VI. főcsoportjának II. osztálya, a későbbi 2-VKF osztály elődszerve – szervezte be, hogy Ulain Ferencet és társait kompromittálja azzal az összeesküvéssel, amelynek folytatására gyakorlatilag ő maga bujtotta fel őket, ám ennek a valószínűsége

is igen kicsi. Képtelennek, irracionálisnak hangzik az ötlet már csak azért is, mert Döhmél, ha lehet hinni a forrásoknak, eredetileg Szemere Bélát és Bobula Tituszt környékezte meg, akik tőle függetlenül is valóban gondolkodtak a kormány megdöntésének lehetőségén, Ulain Ferencet, mint valamelyes politikai befolyással rendelkező nemzetgyűlési képviselőt és a bajor nacionalista körökkel valóban kapcsolatot tartó személyt pedig csak valamivel később vonták be az összeesküvésbe. Tehát amikor Döhmél felvette a kapcsolatot Szemerével és Bobulával, jó eséllyel még nem tudhatta, hogy nemsokára Ulain válik az összeesküvés egyik kulcsfigurájává. Mindent egybevetve tehát úgy tűnik, Döhmél eredetileg nem volt a magyar kormány embere, hanem teljesen önállóan, nem tudni, kinek a megbízásából tevékenykedett, a politikai rendőrségnek pedig csak később kezdett jelentést tenni.

Elképzelhető az a forgatókönyv is, hogy Fritz Döhmél eredetileg valóban a bajor nacionalista szervezetek megbízottja volt, ám később önállósította magát, és anyagi haszonszerzés reményében szó szerint eladta az összeesküvést és a birtokában lévő információkat, az összeesküvők tevékenységét pedig egyúttal a saját pillanatnyi érdekei szerint igyekezett felnagyítani. Több alkalommal tett vallomásának ellentmondásai, már-már kacagtató momentumai – melyek szerint például, noha eredetileg a német szélsőjobboldalhoz fűzték szálak, politikai meggyőződését tekintve valójában idealista kommunista és filozemita, a radikális jobboldali összeesküvőket pedig azért leplezte le, hogy megakadályozza az általuk állítólag tervezett erőszakos antiszemita cselekményeket¹³⁰ – is arra engednek következtetni, hogy egyrészt az anyagi haszonszerzés motiválhatta. Másrészt tudatosan igyekezett minél nagyobb botrányt kirobbantani, egyúttal pedig minél inkább összekuszálni a szálakat.

Érdekesen fogalmaz ugyanakkor a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete, mely szerint Döhmél személye a

---

¹³⁰ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – Fritz Döhmél vallomása.

magyar állami szervek számára is talány, és bár valószínű, hogy a mögötte álló köröket külföldön, de minden bizonnyal nem Bajorországban kell keresni, Döhmel pedig mind a *magyar sörpuccs* résztvevőit, mind pedig a magyar állam hatóságait csúnyán félrevezette.¹³¹ A *külföldön, de nem Bajorországban* jelentheti azt is – noha írásos bizonyíték hiányában nem kell egyetértenünk a büntetőtörvényszékekkel sem –, hogy a szóban forgó rejtélyes fiatalember valamely külföldi állam titkosszolgálatának az ügynöke volt, aki valamiért azt a megbízást kapta, hogy lehetőleg igyekezzon szabotálni a német és a magyar szélsőjobboldali szervezetek közötti együttműködési kísérleteket, illetve a felteket diszkreditálni egymás előtt.

Amennyiben megengedjük magunknak, hogy feltételezésekbe bocsátkozzunk, nem lévén más fogódzónk, akkor feltehetnénk a logikus kérdést, vajon ebben az időszakban mely államnak vagy államoknak állhatott érdekében a feltörekvő német szélsőjobboldali szervezetek nemzetközi kapcsolatépítésének megakadályozása. A válasz nyilván adja magát: szóba jöhet ugyanis Franciaország, Ausztria, de akár maga a weimari köztársaság is. Hiszen a viszonylag közeli múltban, 2009-ben került elő a Francia Nemzeti Levéltárból és kapott némi sajtónyilvánosságot egy francia titkosszolgálati jelentés, amely szerint a francia hírszerzés megfigyelte a feltörekvő nemzetiszocialista vezért és körét, és amely Mussolinihez hasonló, kiváló szónoki kvalitásokkal és karizmatikus kisugárzással bíró politikusnak festi le Hitlert.¹³² Ugyanez érvényes lehet akár a környező kisan-tant államokra is, amelyeknek ugyancsak evidens módon nem

---

¹³¹ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete Ulain Ferenc és társai büntetőügyében.

¹³² Vö. Thomas WIEDER, *Genre fasciste. Dans les années 1920, Adolf Hitler était surveillé par les services français. La fiche rédigée sur le futur Führer dort dans une armoire des Archives nationales*, Le Monde, 2009. november 20. https://www.lemonde.fr/europe/article/2009/11/19/adolf-hitler-genre-fasciste_1269349_3214.html

állt érdekében, hogy Magyarországon bármely politikai erő komoly külföldi szövetségesekre tegyen szert revizionista törekvések megvalósítása érdekében, így őket sem zárhatjuk ki az ilyen irányú feltételezésekből.

Ott volt továbbá az ekkoriban önálló Ausztria is, mely, mint az Osztrák–Magyar Monarchia egyik utódállama, ekkoriban rengeteg belpolitikai és gazdasági problémával küzdött. A politikai szélsőségek számára itt is kiváló táptalajt szolgáltatott az első világháború elvesztése utáni krízishelyzet, az ország kormányának pedig valós veszélyként kellett számolnia azzal, hogy Németország a nagynémet egység helyreállítása jegyében előbb-utóbb anektálja majd Ausztriát, miként arra a Hitler vezette nemzeti-szocialista német kormány által sor is került tizenöt évvel később, 1938-ban. A nemzetiszocialista típusú, egyúttal Anschlusz-párti mozgalmak már itt is korán felütötték a fejüket, az osztrák államnak tehát egyáltalán nem állt érdekében, hogy a Hitler–Ludendorff-féle kör sikeres nemzetközi együttműködést építsen ki más nemzetek hasonló ideológiai platformon álló politikusaival.¹³³

Végül ott volt maga a Friedrich Ebert államelnök és Gustav Stresemann kancellár vezette weimari köztársaság, mely, mint az első világháború legnagyobb vesztes állama, e monarchiából frissen köztársasággá átalakult birodalom ugyancsak hatalmas gazdasági és társadalmi válságokkal küzdött. Éppen ezek a válságok és a fokozódó elégedetlenség növelte a szélsőséges eszméket valló és hirdető, demagóg politikusok, így Hitler és a nemzetiszocialisták népszerűségét. Annyi bizonyos, hogy a weimari köztársaság titkosszolgálatának voltak beépített emberei a Nemzetiszocialista Pártban és más nacionalista mozgalmakban, hiszen maga Hitler életének is egy kevésbé ismert momentuma, hogy eredetileg úgy került kapcsolatba a nemzetiszocializmussal, hogy a rövid életű Bajor Tanácsköztársaság leverése után,

---

¹³³ Vö. FIZIKER Róbert, *Habsburg kontra Hitler. Legitimisták az anchluss ellen, az önálló Ausztriáért*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2010.

1919-ben a német hadsereg bajorországi hírszerző- és propaganda-egységének dolgozott. Feladata az lett volna, hogy információt gyűjtsön a politikai szélsőségeket propagáló szervezetekről és személyekről, illetve élénk antikommunista propagandatevékenységet fejtsen ki.¹³⁴ Az egyik ilyen, a német katonai titkoszolgálat által megfigyelt radikális szervezet az ekkor még jelentéktelen DAP,¹³⁵ a Német Munkáspárt volt, melybe Hitlernek annyira jól sikerült a beépülés, hogy később a vezetője lett, és NSDAP, azaz Nemzetiszocialista Német Munkáspárt néven pár év alatt országos politikai mozgalommá szervezte.¹³⁶ A weimari köztársaság döntően liberális-szociáldemokrata kormányzatának tehát érthető módon szintén nem állt érdekében, hogy a nemzetiszocialista mozgalom számottevő nemzetközi kapcsolatokat építhessen ki, és igen hasonlóan küzdött Németországban belül a politikai szélsőségek ellen, mint ahogyan azt a konszolidációra törekvő Bethlen-kormány tette magyar kontextusban. Arra is mutatnak adatok, hogy Döhmel már 1923 augusztusában kapcsolatban állt a német állambiztonsági szervekkel is, és jelezte feléjük, hogy a bajor és a magyar szélsőjobboldali szervezetek újra igyekeznek felvenni egymással a kapcsolatot és feleleveníteni a korábban kezdeményezett együttműködést.¹³⁷ Az is bizonyosnak látszik, hogy Döhmel eredetileg valóban kapcsolatban állt Hitlerrel és körével, hiszen korábban Hetényi Imre főkapitányhelyettes megbízásából követte őt Bajorországba egy magyar detektív, és megbizonyosodott minderről.¹³⁸ Ugyan Németh István is közölt terjedelmes, hiánypótló forráskiadványában

---

¹³⁴ ORMOS Mária, *Hitler*, 51–53.

¹³⁵ DAP = Deutsche Arbeiterpartei.

¹³⁶ ORMOS, i. m. 54–71.

¹³⁷ PA AA (B)-R 30531-Bd. 1. Szigorúan titkos bizalmas jelentés Budapestről a a német–magyar jobboldali együttműködésről, 1923. augusztus 23. Idézi: NÉMETH István, *A Wilhelmstrasse és Magyarország. I. rész*, 80.

¹³⁸ NÉMETH István, *Magyarok és németek (1914–1934)*, Budapest, Magánkiadás, 2017, 382.

néhány német diplomáciai iratot az Ulain-üggyel kapcsolatban,¹³⁹ elsősorban a magyar és a német rendvédelmi és diplomáciai szervek levélváltásából, de természetesen ezekből sem derül ki egyértelműen az összeesküvés német kulcsfigurájának, Fritz Döhmelnak a kiléte. Annyi tudható, hogy Hetényi főkapitányhelyettes 1923 novemberében tájékoztatta a budapesti német követséget arról, hogy Döhmelt a magyar rendőrség ekkor már hosszabb ideje figyelte, és hogy több tucat német fiatalember tartózkodott Budapesten abból a célból, hogy a magyar és a német szélsőjobboldali szervezetek között együttműködési megállapodást kezdeményezzen.¹⁴⁰ Az ügy szűkös német forrásaiból kiténik, és erre Németh István is felhívja a figyelmet, hogy Döhmel motivációi bizonyos német állami szervek előtt sem voltak ismertek, és megemlíti, hogy Gerhard Köpke, a német külügyminisztérium (Auswärtiges Amt – Külügyi Hivatal) tisztviselője írt át az ügyben a közrendet felügyelő birodalmi megbízottnak¹⁴¹ (Reichskommissar für die Überwachung der Öffentlichen Ord-

---

¹³⁹ *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. Az 1920-as évek*, forráskiad. NÉMETH István, Budapest, Magánkiadás, 2017, 343–356.

¹⁴⁰ PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. Boltze német követségi titkár szigorúan bizalmas feljegyzése az Ulain-ügyéről, 1923. november 10. Idézi: NÉMETH István, *Magyarok és németek*, 384. Eredeti nyelven közli: *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. Az 1920-as évek*, 346.

¹⁴¹ A Reichskommissar für die Überwachung der Öffentlichen Ordnung, azaz a közrendet felügyelő birodalmi megbízott tisztségét 1920-ban alapították, és a német szövetségi belügyi tárcán belül a politikai rendészeti, polgári titkosszolgálati jellegű tevékenységeket irányító rendőri vezető volt. Némi leegyszerűsítéssel a szerv a Gestapo, a nemzetiszocialista Németország hírhedt titkosrendőrsége elődszervének is tekinthető.

nung),¹⁴² majd néhány nap múlva a külügyi tárca az ügy összefoglalóját megküldte a német szövetségi kormány müncheni képviselőjének is, egyúttal pedig további információkat kért, elsősorban a magyar és a német radikális jobboldali szervezetek kapcsolatairól. A közrendet felügyelő német birodalmi megbízott, aki gyakorlatilag a német szövetségi politikai rendőrség, a mai értelemben vett német polgári titkosszolgálatok vezetője volt, azonban érdekes módon csak még jobban összekuszálta a szálakat, lényeges információkat nem közölt a külügyminisztériummal, és válaszában azon véleményének adott hangot, hogy Fritz Döhmel nem is állt kapcsolatban a nemzetiszocialistákkal, és egy meglehetősen megbízhatatlan sajtóforrásra, a Germania című napilap 1923. november 25-ei számára hivatkozva azt állította, hogy valójában kommunista.¹⁴³ Bár mindez a feltételezések birodalmába tartozik, ezek alapján egyáltalán nem zárható ki, hogy Fritz Döhmel – egyéb motivációi és tevékenységei mellett, esetleg korábbi tényleges nemzetiszocialista elköteleződésével együtt – a német titkosszolgálat ügynöke volt, akinek célja a nemzetiszocialisták tevékenységének bomlasztása lehetett, különös tekintettel a nemzetközi kapcsolataikra, a német politikai rendőri-titkosszolgálati szervek pedig éppen ezért nem voltak érdekeltek a leleplezésében.

Noha Hitler a magyar szélsőjobboldal lapjában, a *Szózatban* sajtónyilatkozatot is kiadott, melyben kategorikusan tagadta, hogy Döhmel az ő vagy pártja megbízottja lenne, amelyhez csatlakoztak Alfred Rosenberg és Anton Drexler nemzetiszocialista vezetők is, ez az égvilágon semmit nem bizonyít. Hiszen Hitlert éppen ekkor tartóztatták le egy sikertelen államcsínykísérlet miatt, amúgy is szorult helyzetét pedig nem akarhatta azzal tetézni,

---

¹⁴² PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. A német külügyminisztérium átirata a közrendvédelmi felügyeletet ellátó birodalmi megbízottnak, 1923. november 14. Eredeti nyelven közli: *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. Az 1920-as évek*, 350.

¹⁴³ NÉMETH István, *Magyarok és németek (1914–1934)*, 385.

hogy beismeri: ha mód van rá, a bajor sörpuccsot némi nemzetközi közreműködéssel akarta volna végrehajtani, illetve annak sikere esetén nem átalott volna beavatkozni más államok belügyeibe is. Döhmel tehát éppenséggel korábban valamilyen módon akár kapcsolatban is állhatott a Hitler–Ludendorff-körrel – erre utalhat jól informáltsága, a bajor belpolitikai viszonyok alapos ismerete is, mellyel Ulain Ferencet, aki valóban kapcsolatban állt Hitlerékkal, láthatólag sikerült meggyőznie.¹⁴⁴ Fritz Döhmel szokatlanul magas képzettségére és diplomáciai jártaságára utalhat az a tény is, hogy az összeesküvők vallomásai szerint a bajor–magyar politikai együttműködés kissé képtelen, de mégiscsak szakszerű szerződéstervezetét piszkozat nélkül, egyből tisztázatban vetette papírra.

Noha elképzelhető akár az is, hogy Döhmel egyszerű szélhámos volt, akit pusztán az anyagi haszonszerzés lehetősége vezetett, az általa végzett, igen magas szintű, magukat az összeesküvőket, valamint a politikusokat és rendőröket is megtévesztő dezinformációs tevékenység engedhet következtetni akár egy, a háttérben meghúzódó, nemzetközi titkosszolgálati játszmára is.

Fritz Döhmel valódi kilétére persze valószínűleg már soha nem derül fény lassan száz év távlatában sem, így csupán a logikusnak ható elképzelésekre hagyatkozhatunk. Bármi is az igazság a *magyar sörpuccs*-csal kapcsolatban, annyi bizonyos, hogy az a sokkal komolyabb bajor sörpuccshoz hasonlóan már a kezdet kezdetén megbukott. A radikális jobboldali erők közötti Fehér Internacionálé végül nem jött létre, és ahogyan a német szövetségi kormánynak sikerült egy időre a szélsőjobboldalt háttérbe szorítania, úgy 1923 végére a Bethlen-kormánynak is sikerült Gömböst és körét a parlamentben elszigetelni, és a konszolidációra nézve veszélyesnek ható politikai tevékenységüket valamennyire háttérbe szorítani, ezzel egy időre pedig a magyar kormány is kihúzta a szélsőjobboldal méregfogát.

---

¹⁴⁴ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – Ulain Ferenc vallomása.

Ezzel együtt igen ironikus, és ugyanakkor valahol félelmetes is, hogy a magyar szélsőjobboldal képviselői éppen azzal az ekkoriban még túl komolyan nem vehető, sőt, sokak által nevetségesnek tartott német politikussal keresték a kapcsolatot, és vártak tőle segítséget saját hagymázos politikai elképzeléseik megvalósításához, aki kevesebb, mint húsz évvel később a huszadik század leghírhedtebb tömeggyilkos diktátorává vált. Talán túlzás ilyesmit állítani, de mégis, a *magyar sörpuccs*, ez az akkor és ott komolytalannak, nevetségesnek ható államcsínykísérlet mintha megelőlegezte és predesztinálta volna Magyarország 1940-es évekbeli gyászos politikai-katonai szerepvállalását, és a náci Németország egyik leghűségesebb szövetségesevé, utolsó csatlósává válását a második világháborúban. Egyéni szinten érdekes módon ugyanez mondható el az 1923-as összeesküvés vezéralakjáról: a politikai pályáját az Egységes Pártban kezdő, majd a fajvédő és a kisgazdapártokban folytató Ulain Ferenc az 1940-es években a Szálasi Ferenc vezette Nyilaskeresztes Párthoz csatlakozott, amely a világháború utolsó hónapjaiban német segítséggel tényleges puccsot végrehajtva németbarát bábkormányt juttatott hatalomra, és ezzel beláthatatlan veszteségeket okozott a háborút ekkora már mindenképpen elvesztett országnak...

A Fehér Internacionálé kései és furcsa utójátéka – a frankhamisítási ügy, 1926

A bethleni konszolidáció évtizedében az erősen jobboldali, a radikalizmust sem nélkülöző, az állammal/kormányzattal is szoros kapcsolatot ápoló titkos szervezetek, így többek között az Etelközi Szövetség és katonai testvérszervezete, a Kettőskereszt Vérszövetség politikai befolyási időszakának utójátéka volt az 1925-ben kirobbant, jól ismert, nagy bel- és külpolitikai visszhangot kiváltó frankhamisítási botrány, mely mind célját, mind megvalósítását tekintve elhibázott és Magyarországra nézve középúton sokkal inkább káros, mint hasznos akciónak bizonyult.¹⁴⁵

A frankhamisításról elmondható, hogy minden valószínűség szerint igen mélyen érintettek voltak benne a legmagasabb magyar katonai és politikai körök, még ha az egyes katonatisztek és politikusok nem is egyforma intenzitással álltak ki a szándék mellett. Héjjas Iván tartalékos főhadnagy, a korszak befolyásos radikális jobboldali katonatiszt-politikusa, a diverziós hadviselés szakembere minden valószínűség szerint ugyancsak mélyen involvált volt az ügyben, hiszen a részben általa irányított titkos katonai szervezet, a Kettőskereszt Vérszövetség neve is felsejlik a hamis pénzek szétterítésének hátterében. A kivitelezők ezt az akciót sem bűncselekményként, hanem a hivatalos magyar kormányzati politikába nem illeszkedő, antantellenes, elsősorban franciaellenes különleges katonai műveletként értelmezték, és a rendelkezésre álló adatok, valamint az involválódott katonaviselt

---

¹⁴⁵ A frankper iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárában: HU-BFL-VII-18-d-193/1926; valamint a tárgyalási jegyzőkönyvek kivonatait a Magyar Távirati Iroda napi hírei is közzölték: HU-MNL-OL-K 429–1926. 05. 07.–10. 14. https://library.hungaricana.hu/hu/view/Frankper_1926_frankper/?pg=0&layout=s

és katonai szolgálatot teljesítő személyek magas száma alapján minden okunk megvan ezt feltételezni.

Ma jól már ismert történelmi tény, hogy 1925. december 15-én Amszterdamban a holland rendőrség őrizetbe vette Jankovich Arisztid magyar honvéd ezredest, gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter rokonát,¹⁴⁶ miután hamis ezerfrankos bankjegyekkel akart fizetni, majd szállodai szobája átkutatása során egész bőröndnyi hamis pénzt találtak a nyomozók, ez pedig olyan nemzetközi botrányt okozott, mely majdnem a miniszterelnök, gróf Bethlen István lemondásával végződött. Jankovich diplomata státuszára hivatkozva akart kibújni a felelősségre vonás alól, és a magyar királyi Külügyminisztérium diplomáciai futárigazolványát mutatta fel a holland rendőröknek, a magyar külügyi tárca pedig meg is erősítette Jankovich diplomáciai megbízatásának tényét, mindez pedig egyértelműen a magyar kormány magas szintű érintettségére utalt. Nem sokkal később rendőrkézre kerültek Jankovich ezredes bűntársai, Mankovich György harisnyagyáros és újságíró, tartalékos hadnagy, báró Perényi Zsigmond, az Etelközi Szövetség vezetőségi tagjának, a korszak befolyásos háttérpolitikusának unokaöccse, valamint Marsovszky György újságíró, volt tüzér hadnagy, Gömbös Gyula vezérkari százados, a korszak befolyásos ellenzéki radikális jobboldali politikusának, Héjjas Iván közeli barátjának korábbi parlamenti titkára is.¹⁴⁷

Bár maga a botrány csak 1925-ben tört ki, a szervezkedés már 1920–1922 körül megkezdődött, amikor a magyar politikai erők és katonatiszti körök szoros kapcsolatban álltak német (elsősorban bajor) és osztrák szélsőjobboldali politikai mozgalmakkal és

---

¹⁴⁶ Ebből kifolyólag az is nehezen képzelhető el, hogy Csáky Károly honvédelmi miniszter valamilyen szinten ne lett volna involvált a frankhamisításban, noha egyáltalán nem biztos, hogy helyeselte a hamis frankok forgalomba hozatalát.

¹⁴⁷ ABLONCZY Balázs, *A miniszterelnök élete és halála. Teleki Pál (1879–1941)*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018, 165.

szereplőkkel, mint arra korábban már részletesen is kitértem.¹⁴⁸ Ennek a *Fehér Internacionálénak* nevezett, közép-európai radikális jobboldali katonai és politikai erők közötti együttműködési kezdeményezésnek volt egy kései mellékszála a frankhamisítás. Magyarország új, autoriter konzervatív politikai vezetése 1919-től kezdve élénken kereste a kapcsolatot a német és osztrák radikális jobboldali politikai erőkkel és a hozzájuk kötődő paramilitáris alakulatokkal, az érdeklődés pedig kölcsönös volt, hiszen a magyar kormány volt az egyetlen fél a tárgyalásban, amely valóban egy államot képviselt és irányított. Német és osztrák részről leginkább tartományi szintű politikusok vettek részt a szervezkedésben, a német radikális jobboldal központja pedig Bajorország volt. A német radikális jobboldali politikusok leginkább a mind Németországban, mind Ausztriában igen nagy számban működő, elsősorban első világháborús veteránokból álló félkatonai szervezetek, a fegyverkezési korlátozások alá kerülő német és osztrák haderő rejtett félhivatalos kiegészítő alakulataiként is funkcionáló, ugyanakkor önálló politikai tevékenységet is folytató, némely esetben egyenesen kormányellenes úgynevezett *Freikorps* és *Heimwehr* szabadcsapatok összefogásában látták volna a politikai viszonyok megváltoztatásának lehetőségét. Az Erich Ludendorff német tábornok által elképzelt terv lényege tehát a bajor–német szabadcsapatok, az osztrák szélsőjobboldali milíciák, valamint az éppen zajló magyarországi ellenforradalom vezetőinek és szabadcsapatainak együttműködési megállapodása lett volna, persze a politikai hatalom mihamarabbi erőszakos átvétele által mind Németországban, mind Ausztriában. Magyarországon azt a szerepet, mint a *Freikorps* és *Heimwehr* milíciák, lényegében a Nemzeti Hadsereg részben irreguláris keretek között működő különítményei, szabadcsapatjai, majd később, a trianoni békediktátum fegyverkezési

---

¹⁴⁸ ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56, 33.

korlátozásainak életbe lépése után elsősorban a magyar paramilitáris alakulatok ernyőszerve, a Kettőskereszt Vérszövetség és kapcsolt részei töltötték be, Héjjas Iván tartalékos főhadnagy pedig ebben az időszakban, miként korábban már kitértem rá, jelentős befolyást gyakorolt a magyar katonapolitikára is. Ekkoriban már nagyjából világos volt, hogy a hatalom az antant támogatásával tartósan a szegedi ellenforradalmi kormány jobboldali politikusai és a Nemzeti Hadsereget irányító Horthy Miklós fővezér kezébe kerül majd. Ludendorff tábornok a készülő Kapp-puccs támogatására megpróbálta megnyerni a magyar jobboldali politikai és katonai köröket, a radikális jobboldal pedig 1920 márciusában Németországban megkísérelte a hatalomátvételt. A Kapp-puccs azonban, mint azt a német politikatörténetből tudjuk jól, napokon belül megbukott. A német radikális jobboldali politikusok és katonatisztek, valamint a frissen megválasztott magyar katonatiszt-államfő ez után egy esetleges német–osztrák–magyar jobboldali erők közötti, elsősorban katonai jellegű összefogás lehetőségéről tárgyaltak, és az együttműködés komoly szándékával folytatták tárgyalásaikat, Ludendorffék pedig ekkor még teljes mértékben elképzelhetőnek tartották volna egy általuk *Fehér Internacionálénak*¹⁴⁹ nevezett, a közép-európai jobboldali erők között létrejövő együttműködést. Mint korábban már említettem, Ludendorff 1920-ban Horthynak küldött levelében Magyarországot a nacionalista eszme megmentőjének nevezte, egyúttal pedig a bajor forradalmi szervezeteknek nyújtandó, igen jelentős összegű anyagi támogatást is kért.¹⁵⁰ Ludendorffék ezen felül nagy reményeket fűztek továbbá a bolsevik

---

¹⁴⁹ WASSERSTEIN, i. m. 239–260.

¹⁵⁰ Vö. *Erich Ludendorff levele Horthy Miklóshoz Németország és Magyarország egymásrautaltságáról és a közép-európai ellenforradalmi szervezkedésről*, in *Horthy Miklós titkos iratai*, szerk. SZINAI Miklós–SZÜCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 33–38; valamint SZERÉNYI Ildikó–VISZKET Zoltán, *Buzgó Mócsing, az igazi Trebitsch*, Archivnet, 2006/3. http://www.archivnet.hu/kuriozumok/buzgo_moc-sing_az_igazi_trebitsch.html

kormányzat ellen harcoló, monarchista orosz erők részvételéhez is a Fehér Internacionáléban, hiszen az orosz polgárháború végkimenetele 1919–1920-ban talán még nem volt eldöntött tény. A kommunista forradalom kitörése óta több százezer cárista orosz állampolgár hagyta el hazáját, köztük rengeteg felfegyverzett katona, a fehér orosz politikai emigránsok legnagyobb csoportja éppen Németországban telepedett le, illetve sok olyan első világháborús orosz hadifogoly is tartózkodott az ország területén, akik megtagadták a hazatérést Szovjet-Oroszországba, a cárista orosz tábornokok pedig többek között ezekkel a katonákkal képzelték el a bolsevik rendszer megdöntését. A német–magyar–osztrák–orosz tárgyalások során, bár részletes katonai terveket taglaló memorandumok, hadműveleti elképzelések születtek,¹⁵¹ a tényleges együttműködésre az orosz Vörös Hadsereg ellen ténylegesen harcoló, szétagolt és rosszul szervezett fehér orosz haderőkkel többek között a nagy földrajzi távolságok miatt sem kerülhetett sor.¹⁵²

A hamis frankok nyomtatása és forgalomba hozatala a francia gazdaság gyengítése és egyúttal valós pénzügyi nyereség céljából eredetileg tehát a radikális jobboldali német katonatiszti körök terve volt, a németek azonban az 1923-as müncheni sörpuccs – melynek ugyancsak volt egy jelentős magyar politikai-katonai szála, miként azt korábban szintén bemutattam – kudarca után félretették az ötletet.¹⁵³ A tervet végül hasonló szellemiségű, magyar irredenta politikusok és katonák valósították meg, mégpedig német segítséggel beszerzett eszközökkel. A frankhamisítási ügy egyik vezéralakja, Windisgrätz Lajos herceg, az Etelközi

---

¹⁵¹ A Fehér Internacionálé orosz vonatkozásairól, illetve az orosz–magyar relációról részletesebben lásd: KOLONTÁRY Attila, *Alekszej von Lampe, Vrangel báró katonai képviselője Magyarországon*, Pécs, PTE BTK Történettudományi Intézet–Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, MOSZT-füzetek 1., 2015.

¹⁵² WASSERSTEIN, i. m. 255.

¹⁵³ ROMSICS Ignác, *Bethlen István*, Budapest, Helikon Kiadó, 2019, 293.

Szövetség, a korszak kormányközeli, kvázi-állami titkos szervezetének befolyásos tagja, a Wekerle-kormány egykori, hivatali idején egyébként korrupciós ügybe keveredett közéleti minisztere, a magyar legitimista politikai erők egyik vezéralakja, szakmájára nézve egyébként korábban maga is hivatásos katonatiszt, a korszak egyik jellegzetes közép-európai kalandorpolitikusa az 1920-as években jó kapcsolatokat ápolt a magyar radikális jobboldallal, többek között Gömbös Gyulával és a hozzá szorosan kötődő Héjjas Ivánnal, illetve Siménfalvy Tihamér ezredessel, a Kettőskereszt Vérszövetség titkos katonai szervezet parancsnokával is. Igen valószínű, hogy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnöknek, a nagy politikai manipulátornak és a korabeli magyar jobboldali titkos szervezetek *spiritus rector*ának és körének is komoly szerepe lehetett az ügyben. Ez már csak azért is valószínű, mert többek között a fentebb említett Marsovszky György tartalékos honvéd hadnagy, Gömbös Gyula egykori titkára volt az egyik olyan terjesztő, aki hamis frankbankjegyekkel lelepleződött. Marsovszky a frankperben később egyébként zavarosan túlzó, romantikus vallomást tett, mely szerint meggyilkolták volna, ha megpróbál kiszállni az ügyből, végül idegkiismeréssel egy időre hollandiai szanatóriumba került.¹⁵⁴ A hamisítási akció fő szervezője, Windischgrätz Lajos herceg legitimistaként és IV. Károly király egyik volt bizalmi embereként egyébként ebben az időben Horthy Miklós kormányzó és Bethlen István miniszterelnök mérsékeltebb politikai ellenzékéhez tartozott, ám az irredenta eszme és az erős franciaellenes érzelmek a frankügyben mégis szövetségbe kovácsolták a legitimista és a szabad királyválasztó politikusokat és katonatiszteteket.

A hamisítási ügy további fontos szereplője volt Arhur Schultze litvániai születésű német bankszakember is, aki a körülményeket egyébként komolyabb hamisítási akcióra alkalmatlannak minősítette. Magasabb magyar politikai körök támogatá-

---

¹⁵⁴ ABLONCZY, i. m. 50–51.

sára utal többek között Gerő László honvéd őrnagy, katonai térképész szerepe, aki a trianoni békediktátum katonai korlátozásai okán rejtetten működő, formálisan a Pénzügyminisztérium alárendeltségébe tartozó Állami Térképészeti Intézet egyik alapítója és vezető munkatársa volt. Schultze és Gerő lényegében együtt biztosították a technikai hátteret és szakértelmet a hamis bankjegyek előállításához, a hamis pénz nyomtatására használt gépek pedig 1924. augusztus 8-án érkeztek meg Magyarországra Németországból, Münchenből.¹⁵⁵ A hamisításhoz szükséges papírt a magyar összeesküvők ugyancsak Németországból szereztek be, mégpedig Eugen Trauttman müncheni térképnyomdász közreműködésével.¹⁵⁶

Gerő László későbbi visszaemlékezése szerint szintén a magyar állami vezetés magas szintű érintettségére utal, hogy Janky Kocsárd (ekkoriban még ugyancsak rejtésben tevékenykedő) honvéd vezérkari főnök¹⁵⁷ 1925-ben feltehetőleg mindenről tudott, az egyik hamisításhoz használt, külföldről rendelt nyomda-berendezés árát pedig egyenesen a magyar Pénzügyminisztérium egyenlítettte ki.¹⁵⁸ Ezzel együtt magának Bethlen István miniszterelnöknek a feljegyzései is arról tanúskodnak, hogy ő maga már viszonylag korai stádiumban, 1922-ben tisztában volt a majdani hamisítók szándékával,¹⁵⁹ és barátját és rokonát, Teleki Pál

---

¹⁵⁵ ABLONCZY, i. m. 37.

¹⁵⁶ ABLONCZY, *A miniszterelnök élete és halála. Teleki Pál (1879–1941)*, 168.

¹⁵⁷ A trianoni békeszerződés megtiltotta a vesztes országoknak a fegyverkezést és a hadászati értelemben véve komolyabb, támadó hadműveletek végrehajtására alkalmas hadsereg fenntartását, ezért a fegyverkezés és hadseregfejlesztés sokáig – Németországhoz hasonlóan – Magyarországon is csak titokban folyhatott. Vezérkara, tervező- és kidolgozó-szervezete általában harcképesebb hadseregeknek van, Magyarországnak ellenben ekkoriban formálisan csak minimális létszámú, területvédelmi és belbiztonsági feladatokra alkalmas katonasága lehetett, a vezérkar és a tényleges vezérkari főnök tehát egy ideig rejtve tevékenykedett.

¹⁵⁸ ABLONCZY, *A frankhamisítás*, 40.

¹⁵⁹ *Bethlen István titkos iratai*, 204–207. Idézi: ABLONCZY, i. m. 41.

korábbi miniszterelnököt kérte meg, hogy a hamisítást lehetőleg minden erejével igyekezzen megakadályozni.¹⁶⁰

Bethlen Istvánról minden valószínűség szerint elmondható, hogy józan gondolkodású reálpolitikusként igyekezett elejét venni a Magyarország stabilitását és külkapcsolatait veszélyeztető, kalandorjellegű szabotázsakciónak, és bár némi politikai felelősség az ügyben terhelheti, büntetőjogi valószínűleg nem.¹⁶¹ A Térképészeti Intézettel szoros munkakapcsolatban álló, civilben földrajztudósként tevékenykedő Teleki Pál saját későbbi vallomása szerint szemmel tartotta Gerő Lászlót, és arra igyekezett rávenni, hogy az győzze meg Windischgrätz Lajos herceget: a hamisítás nem kivitelezhető abban az értelemben, hogy annak eredményeképpen elfogadható minőségű, a lebukás kockázata nélkül forgalomba hozható hamis frankbankjegyek keletkezzenek, illetve Nádosy Imre államtitkári rangú országos rendőrfőkapitány is azt az utasítást kapta, hogy figyeljen oda a szervezkedésre, és az érintetteket igyekezzen lebeszélni róla.¹⁶²

Mint nem sokkal később kiderült, ironikus módon Nádosynak, aki az 1920-as években számos jobboldali titkos társaságban, többek között az Etelközi Szövetségben is vezetőségi tag volt,¹⁶³ illetve valószínűleg szerint a Kettőskereszt Vérszövetségben is vezető szerepet töltött be,¹⁶⁴ egyfajta összekötő volt a belügyi és a hadügyi szervek, a katonai és a polgári jellegű titkoszolgálati szervezetek között, irányító szerepe volt az irredenta célokat szolgáló frankhamisításban, nem csupán hallgatólagosan támogatta és nézte azt tétlenül a rendvédelmi szervek első embeereként. A hamisítók körülbelül 35 000 darab ezerfrankos bankjegyet terveztek előállítani és forgalomba hozni, ebből a valóság-

---

¹⁶⁰ ABLONCZY Balázs, *A miniszterelnök élete és halála*. 167–171.

¹⁶¹ ROMSICS, i. m. 296–297.

¹⁶² ABLONCZY, *A frankhamisítás*, 37–38.

¹⁶³ ZADRAVECZ, i. m. 188–189.

¹⁶⁴ CSÁNK Endre, *Nádosy, a titkos társaságok vezére*. Magyarország, 1926. április 4., 7.

ban – több ütemben és változó technikával, kő- és fémnyomatokkal is¹⁶⁵ – körülbelül 30 000 darab, változó minőségű hamisítvány készült el, körülbelül 4400 jó, 9 000 közepes, 16 000 darab gyatra minőségű.¹⁶⁶ Jankovich Arisztid és bűntársai amszterdami fiaskója után a terjesztőket, közreműködőket sorra tartóztaták le Hamburgban, Koppenhágában és Milánóban. A magyar hatóságok végül főszervezőkként őrizetbe vették Windischgrätz Lajos herceget, a titkárát, Rába Dezsőt, a komornyikját, Kovács Gáspárt, valamint a tevékenységüket éveken át fedező Nádasy Imre országos rendőrfőkapitányt.

A magyar bíróság a büntetőperben Teleki Pált csupán tanúként hallgatta meg, aki minden valószínűség szerint – később nyilvánosságra került feljegyzéseinek tanúbizonysága alapján – jóval többet tudott annál, mint amit a bíróság előtt elmondott, és jóval jelentősebb szerepe volt az ügyben, mint ahogyan azt a perben hivatalosan értékelték.¹⁶⁷ Rába Dezső a bíróság előtt tett vallomásaiban ugyancsak Telekit jelölte meg a frankhamisítás egyik irányítójaként, de a legfelsőbb politikai érdekek úgy kívánták, hogy a volt miniszterelnök felelőssége ne kerüljön nyilvánosságra. Bethlen István miniszterelnök pozíciója egy időre instabillá vált, de végül a helyén maradhatott, többek között azért,

---

¹⁶⁵ A frankhamisítás numizmatika és technikai háttéréről bővebben lásd: GARAMI Erika, *Az 1920-as évekbeli magyarországi frankhamisítás numizmatikai vonatkozásai*. Numizmatikai Közlöny, 2003–2004/CII–CIII, 65–71.

¹⁶⁶ ABLONCZY, i. m. 37.

¹⁶⁷ Ablonczy Balázs is felhívja rá a figyelmet összegző tanulmányában, hogy miniszterelnökként még Teleki Pál nevezte ki Nádasy Imrét országos rendőrfőkapitánynak, Gerő László katonai térképészt a cserkészmozgalomból ismerte, Mészáros Gyula turkológussal, a szokolhamisítási ügy kulcsfigurájával pedig még a Turáni Társaságban dolgozott együtt. Mészáros Gyula a frankhamisításban is szerepet játszott, Teleki szoros kapcsolati hálója az érintettekkel igen határozottan a korábbi/későbbi miniszterelnök vezető szerepére utal. Vö. ABLONCZY, i. m. 48.; valamint: ABLONCZY Balázs, *Keletre, magyar! A magyar turanizmus története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2016, 103–104.

mert a nyugati nagyhatalmak részben még mindig őt mint nyugatias gondolkodású-orientáltóságú politikust látták a magyarországi konszolidáció és stabilitás biztosítékának.¹⁶⁸ Bethlent persze nagyon komoly támadások érték az ellenzék részéről, és a szomszédos kisantant országok vezetése, többek között Edvard Beneš csehszlovák államelnök is úgy ítélte meg, hogy a magyar miniszterelnök is jelentős szerepet játszhatott a frankhamisítási ügyben, és Bethlen lemond(at)ását szorgalmazta.¹⁶⁹ Francia részről felmerült ugyanez a lehetőség, és a magyar Állami Térképészeti Intézet hamisításban játszott szerepe miatt még Magyarország ellen lefolytatandó, igen szigorú katonai vizsgálat lehetősége is szóba került. Elsősorban az angol és az olasz kormány és diplomácia közbenjárásának köszönhető, hogy Bethlent végül is a Népszövetség és a Nagykövetek Tanácsa nem marasztalta el különösebben, sőt, Anglia nevében Austin Chamberlain brit külügyminiszter a konszolidáció jegyében nem csupán Magyarország nemzetközi pénzügyi, de katonai ellenőrzésének mihamarabbi megszüntetését is támogatta.¹⁷⁰ Bethlen rutinos realpolitikusként ügyesen lavírozott mind a kül-, mind a belpolitikai színtéren, Magyarországon pedig, ahol a trianoni területelcsatolás sérelme és az irredentizmus eszméje érthető módon hatotta át a közvéleményt, sokan egyenesen hazafias cselekedetként értékelték a balul sikerült pénzhamisítási akciót, a hamisítókkal látzólag szolidáris miniszterelnök imázsa pedig egyenesen növelte Bethlen népszerűségét.¹⁷¹ Horthy Miklós kormányzó ugyancsak rendíthetetlenül támogatta a miniszterelnököt, akinek így a hatalmas botrányból sikerült maga és kormánya számára politikai tőkét kovácsolnia. Bár Bethlen István kormánya 1926. október 14-ével formálisan lemondott, a kormányzó ezt nem fogadta

---

¹⁶⁸ ROMSICS, i. m. 295–296.

¹⁶⁹ ROMSICS, i. m. 294.

¹⁷⁰ ROMSICS, i. m. 295.

¹⁷¹ ROMSICS, i. m. 297.

el.¹⁷² Ellenben mindez jó alkalom volt arra, hogy a frankhamisítási botrányban leginkább kompromittálódott kormánytag, a rendőrséget is felügyelő, ugyancsak EX-tag Rakovszky Iván belügyminiszter, aki feltehetőleg fedezte Nádosity Imre és társai tevékenységét, szükséges tisztáltozatként 1926. október 15-ével távozhasson a miniszteri székéből, a belügyi tárca élén pedig Scitovszky Béla követte.¹⁷³

A frankügy tárgyalása során a bíróság előtt a vádlottak gyakorlatilag mind hazafias tetteknek vallották cselekedetüket, ez pedig számottevően enyhítette a büntetésüket. Windischgrätz Lajost négyévi szabadságvesztésre ítélték, ennek egy részét szanatóriumban és szállodákban töltötte le. Német társa, Arthur Schultze litván származású bankszakember idegösszeomlást kapott, majd egy elmeógyógyintézetben gyomorvérzés következtében elhunyt.¹⁷⁴ Nádosity Imre rendőrfőkapitányt a bíróság három és fél év börtönbüntetésre ítélte, de Horthy Miklós jóvoltából végül kormányzói kegyelemben részesült,¹⁷⁵ és rövidesen szabadon távozhatott, majd nyugállományba vonult.¹⁷⁶ Rába Dezső, Windischgrätz titkára mindössze tíz havi börtönbüntetést kapott.¹⁷⁷

A frankhamisítás eseményei és háttere, illetve az akció ideológiai mozgatórugói mára jórészt ismertek, és a jobboldali titkos társaságok, többek között az Etelközi Szövetség és Kettőskereszt Vérszövetség szerepe is egyértelmű. Siménfalvy Tihamér ezredes, az EX Vezéri Tanácsának tagja és a KKVSz parancsnoka, a

---

¹⁷² ROMSICS, i. m. 297–298.

¹⁷³ ROMSICS, i. m. 298.

¹⁷⁴ ABLONCZY: *A miniszterelnök élete és halála*. 169.

¹⁷⁵ A Budapesti Királyi Törvényszék végzése Nádosity Imre kormányzói kegyelemben való részesítése tárgyában, 1928. április 4., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez III.*, 588–590.

¹⁷⁶ Nádosity Imre kérvénye a belügyminiszterhez nyugdíjának folyósítása ügyében, 1928. május 14., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez III.*, 593.

¹⁷⁷ *Iratok az ellenforradalom történetéhez III.*, 837.

titkosszolgálati jellegű, diverziós tevékenységet végző irreguláris katonai szervezet vezetője a Honvédelmi Minisztériumon belül viselt bizalmas beosztásából fakadóan segédkezett a frankügy eltussolására tett kísérletekben is, illetve a per folyamán közvetített a vádlottak között. Windischgrätz Lajos naplója szerint ugyanis Siménfalvy levelet írt neki a fogházba, mely szerint Bethlen miniszterelnök kezeskedik róla, hogy minden kívánságát teljesíti, ha a tárgyaláson hallgat a kormány legmagasabb szintű érintettségéről. (Számos más korabeli, a szélsőjobboldalhoz kötődő büntetőperhez hasonlóan Windischgrätz védelmét a frankperben a szintén EX-tag dr. Ulain Ferenc látta el.)¹⁷⁸ A Kettőskereszt Vérszövetség titkos katonai szervezet neve még a tárgyaláson is felmerült, a tárgyalásvezető bíró többek között Vass József népjóléti és munkaügyi minisztert, a miniszterelnök helyettesét kérdezte, mit tud a jobboldali titkos társaságok szerepéről az ügyben, ő azonban azt állította, legfeljebb az ellenzéki sajtóból, névről ismeri ezeket a szervezeteket, és semmiféle tudomása nincs a működésükről vagy a frankhamisításban játszott szerepükről.¹⁷⁹ A miniszter természetesen azt mondta, amit mondania kellett, azonban bizonyos, hogy a titkos társaságokról, amelyek közül legalább az Etelközi Szövetségben feltehetőleg maga is tag volt, valamint az államilag létrehozott titkos irreguláris katonai szervezetről, a Kettőskereszt Vérszövetségről, valamint e szervezetek frankügyben betöltött szerepéről miniszterelnökéhez hasonlóan nagyon is sok mindent tudott. A magyar kormánynak azonban az egész ügy mérhetetlenül kínos volt, ráadásul józanabb gondolkodású tagjai nem is támogatták a hamis

---

¹⁷⁸ Vö. PINTÉR István, *Ki volt Horthy Miklós?*, Budapest, Zrínyi Könyvkiadó, 1968, 103–104; valamint DÓSA Rudolfné, i. m. 134. Ha a marxista történészek szakmunkáit elfogult történelemszemlélet jellemzi is, sok megállapításuk helytálló. A Siménfalvy Tihámér szerepéről tanúskodó levéltári forrás: Windischgrätz Lajos 1926 elején a gyűjtőfogházban írt sajátkezű naplója, 1926. január–június, in *Iratok az ellenforradalom történetéhez III.*, 545–549.

¹⁷⁹ HU-MNL-OL-K 429–1926. május 7.–október 14. 329. o.

frankok forgalomba hozatalát, így érthető, hogy miután a nemzetközi szintű botrány kirobbant, a politikusok lehetőségeikhez mérten igyekeztek menteni a menthetőt.

Windischgrätz Lajos herceg, a frankhamisítási ügy fővádottja emlékirataiban egyébként ugyancsak magára vállalja az irredenta pénzhamisításban játszott vezető szerepet, ugyanakkor határozottan azt állítja, hogy az akciót eredetileg valóban a németek találták ki, majd magyar részről történő megvalósítását Horthy kormányzó és Bethlen miniszterelnök rendelte el. Memoárja szerint Magyarországot ekkoriban teljes egészében az Etelközi Szövetség, e kormánypárti, kizárólag a személyes kapcsolatok és a nepotizmus alapján működő, politizáló titkos társaság irányította a három erdélyi gróf politikus, Bethlen István, Teleki Pál és Bánffy Miklós vezetésével. Horthy kormányzó e három, Windischgrätz szerint teljességgel gátlástalan politikai kalandor befolyása alatt álló, inkompetens báb volt csupán, a kormányzat pedig a hamis frankok nemzetközi pénzpiacon történő értékesítéséből jelentős bevételt remélt, amelyet részben az ekkoriban pénz szűkében lévő, az elcsatolt területeken tevékenykedő magyar irredenta szervezetek finanszírozására fordított volna.¹⁸⁰ Windischgrätz továbbá azt is állítja, hogy saját jelentős politikai befolyása abból fakadt, hogy ekkoriban ő volt a felsőmagyarországi/felvidéki magyar diverziós irredenta félkatonai szervezetek főparancsnoka, több ezer ember tartozott az irányítása alá, a frankhamisítási ügyben pedig az előkészületek során a kormány felhasználta a legmagasabb német katonatiszti és politikusi körökhöz, többek között az Erich Ludendorff tábornokhoz is elérő személyes kapcsolatrendszerét. Némi leegyszerűsítéssel Windischgrätz úgy állítja be a frankhamisítást, mint a magyar kormány piszkos, gátlástalan és felelőtlen nemzetközi politikai akcióját, amelynek ő volt a jóhiszemű áldozata, és míg

---

¹⁸⁰ WINDISCH-GRAETZ Lajos, *Hősök és csirkefogók. Megélt történelem 1899–1964*, ford. NYIZSNYÁNSZKY Ferenc, Budapest, Athenaeum Kiadó, 2019, 175–233.

Bethlen miniszterelnököt és körét az önző anyagi haszonszerzés vágya, addig őt magát csak és kizárólag a hazafias érzelmek és az ebből fakadó romantikus irredenta szellem vezérelte, és a hamis frankok értékesítésének esetleges bevételeiből pedig kizárólag a saját irányítása alatt álló irredenta szervezetek tagjait finanszírozta volna. A kalandorpolitikus regényes emlékirataiban egészen odáig elmegy, hogy ha nem vállalja magára Nádosy Imrével együtt a bűnös szerepét és nem hallgat mélyen a magyar kormány érintettségéről, Bethlen és társai akár meg is gyilkoltatták volna.¹⁸¹ A herceg visszaemlékezéseiben meglehetősen romantikus és egyoldalú olvasatát kapjuk a magyar történelemnek, mely szerint a Horthy–Bethlen-kormányzat lett volna a felelőtlen, mindenféle gátlástól mentes és minden következményt figyelmen kívül hagyó politikai kalandorok gyülekezete, akik a jóhiszemű, hazafias érzelmek által vezérelt és mindenféle önző motivációtól mentes legitimista államférfiút belerángatták e kockázatos politikai akcióba, majd mikor az balul sült el, egyszerűen magára hagyták, egyedüli bűnbaknak kiáltották ki, és elvitették vele a balhét. Ám Windischgrätz herceg természetesen, mint valódi régi vágású úriember, tartotta magát a megbeszéltekhez, és a büntetőeljárás folyamán nem beszélt Bethlen és Horthy személyes érintettségéről, hanem magára vállalta azt, aminek csupán félig-meddig naiv végrehajtója, de semmi esetre sem a kitervelője volt. A herceg később olyan dokumentumokra is hivatkozik, amelyekbe állítólag francia politikai kapcsolatainak, többek között a francia külügyminiszter-helyettesének köszönhetően nyert betekintést már az 1930-as években, és ezek alapján azt a narratívát vázolja fel, mely szerint a frankhamisításra személyesen Horthy kormányzó adott parancsot, az írásbeli utasítást a Térképészeti Intézetbe a hamis bankjegyek előállításáról pedig Siménfalvy Tihámér vezérkari ezredes, a Kettőskereszt Vészövetség parancsnoka, a korabeli magyar katonai titkosszolgálati szervek egyik vezetőjének aláírásával továbbították. A történet

---

¹⁸¹ Uo. 226.

eme verziójában Bethlen egy ponton már felismerte az akcióban rejlő kockázatokat, és egy idő után annak meghiúsításán, vagy legalábbis a dolog elodázásán ügyködött.¹⁸²

Windischgrätz Lajos emlékirataiban természetesen mindent megtesz, hogy magát a lehető legjobb színben tüntesse fel, és a saját történelmi szerepét minél pozitívabb színben láttassa, ahogyan az a politikus-memoáírók esetében egyébként igen megszokott, és teljes mértékben érthető dolog. A rendelkezésre álló egyéb források azonban nagyrészt nem az ő verzióját támasztják alá. A kormányzat és az állami szervek ugyanis különböző szinteken kétségtelenül valóban érintettek voltak a frankhamisítási ügyben, bizonyos hivatásos állományú katonatisztek kvázi-elleneséges állam érdeke ellenében kivitelezendő különleges katonai műveletnek tekintették azt, azonban aligha valószínű, hogy Horthy Miklós kormányzó és Bethlen István miniszterelnök – főleg Bethlen – szorgalmazta vagy támogatta volna a hamis bankjegyek forgalomba hozatalát abban a formában, ahogyan az végül megtörtént, és a botrány kirobbanásához vezetett. Valamiféle alku az ügy kirobbanása után minden bizonnyal valóban kötöttett Windischgrätz és Bethlen között, hiszen a herceg is jóval többet tudott a kormányzati szereplők és az állami szervek, a haderő és a titkosszolgálatok különböző szintű érintettségéről, mint amennyit a frankperben végül a bíróság és a nyilvánosság elé tárt, ugyanakkor valószínűleg őt terhelte az ügyben a legnagyobb felelősség, nem pedig a kormányzót vagy a miniszterelnököt, és az is igen valószínű, hogy a hamis frankok pénzüpiaci értékesítésétől némi személyes anyagi hasznot remélt. A későbbiekben a náci Németországban élő, többek között már 1933-tól a Gestapo ügynökeként is tevékenykedő, az utókor számára finoman szólva sem a tisztességéről ismert legitimista politikus szavahihetősége történelmi távlatban tehát finoman szólva is kétséges.

---

¹⁸² Uo. 230–231.

Akárhogy is, a feltűnően enyhe ítéletek kiszabása után a botrány viszonylag gyorsan elsimult, a károsult Francia Nemzeti Bank pedig mindössze jelképes egy frank kártérítést kért a magyar államtól. Összességében azonban az ügy így is jelentős presztízsveszteséget okozott a fokozatosan konszolidálódó, ám az első világháború, a trianoni terület-elcsatolás és a többszörös polgárháború traumáinak nyomait még mindig szükségszerűen magán viselő, megcsonkított Magyarországnak. A magyar ellenzéki és a nemzetközi sajtó az ügy kapcsán negatív színben tüntette fel mind Bethlent és Telekit, mind Horthy Miklós kormányzót, továbbá a francia állam sem rejtette véka alá azon véleményét, hogy az igen kínos és Franciaország irányában barátságtalan incidensért alapvetően a legmagasabb rangú magyar állami vezetőket is felelősnek tartja.¹⁸³ A magát a bíróságon legalább jogi értelemben tisztázó Teleki neve mellett a nemzetközi diplomáciai iratokban még jó ideig ott maradt a „frankhamisításban érintett” megjelölés, és egy időre visszavonult a parlamenti politizálástól – az 1926-os választásokon nem indult a kormánypárt képviselőjelöltjeként.¹⁸⁴

Nem csupán a végjátéknak tekinthető, 1925-ös frankhamisítás, de már az előző egy-két év kétségtelenül fordulópontot jelentett mind a magyar nacionalista titkos társaságok, mind pedig az ezekkel igen szoros átfedésben lévő, és a haderőhöz is szoros szálakkal kötődő radikális jobboldali társadalmi egyesületek (elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Magyar Országos Véderő Egylet), illetve általánosságban az amúgy egyre inkább diverzifikálódó magyar szélsőjobboldal, mint politikai erő történetében, ami a befolyásukat illeti, a hasonló organizációk működése azonban e fordulópontok után sem szűnt meg.

Az Etelközi Szövetség, a korszak erősen kormányközeli, részben konzervatív, részben radikális jobboldali politikusokat, főhivatalnokokat és katonatiszteket tömörítő, politizáló titkos

---

¹⁸³ ABLONCZY, *A frankhamisítás*, 49.

¹⁸⁴ ABLONCZY, *A miniszterelnök élete és halála*, 172.

társasága is tovább tevékenykedett, formálisan báró Feilitzsch Berthold, a befolyásos háttérpolitikus, informálisan inkább Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök, ekkor az ellenzéki Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt elnöke irányítása alatt.¹⁸⁵ Az Etelközi Szövetség ebben az időben persze éppen Gömbös és köre ellenzékbe vonulása sokat miatt veszített a jelentőségéből,¹⁸⁶ illetve Bethlen ezt a társaságot is saját politikai rendszerébe illesztette és pacifikálta, a radikálisabb vezetőségi tagokat pedig többnyire jól fizető állami hivatlnoki állásokkal csendesítette le...¹⁸⁷

---

¹⁸⁵ SHVOY, i. m. 110–111.

¹⁸⁶ FODOR, i. m. 148.

¹⁸⁷ ZADRAVECZ, i. m. 141.

NÉHÁNY LEVÉLTÁRI DOKUMENTUM

---

*Schitler József vezérkari alezredes feljegyzése
a magyar kormány, valamint az osztrák és bajor
paramilitáris szervezetek között lefolyt titkos
tárgyalásokról – Bécs, 1921. május 11.*

Jegyzetek a május 10-én, Wienben lefolyt tárgyalásról

Jelen voltak:

Lehoczky konzul

Schitler alezredes

Kanzler

Hörl őrnagy

Kautter¹ Kapitänlieutenant² (Ehrhardt megbízottja)

Patterrer tanár, a stájerrek kiküldöttje.

Dr. Ahrer kimentette magát azzal, hogy Dr. Rintelent a kommunisták május 8-án annyira inzultálták tetteleg, hogy ágyban fekvő beteg, ennél fogva első helyettese, Dr. Ahrer jelenleg Grazhoz van kötve, mert különben a Landesregierung³ ügyeit a szociáldemokrata Pongratz (2. Landeshauptmannstellvertreter⁴) vezetné.

---

¹ Eberhard Kautter, Hermann Erhardt paramilitáris vezető, az Erhardt Tengerészdandár (Marinebrigade Erhardt) német Freikorps különítmény parancsnokának helyettese.

² Kapitänlieutenant = korvettkapitány, a haditengerészetnél a századosnak megfelelő tiszti rendfokozat.

³ Landesregierung = osztrák tartományi kormány.

⁴ 2. Landeshauptmannstellvertreter = osztrák tartományi miniszterelnök 2. számú helyettese.

Kifejtettem, hogy a további tárgyalások magyar részről a Kettőskereszt Vérszövetség nevében (Bund vom Doppelkreuze) fognak folyni, melynek megbízottja Siménfalvy igazgató lesz.

Továbbá felolvastam a nevezett szövetség föltételeit a tárgyalások folytatására nézve, melyek szó szerint a következőképpen szóltak:

1. *„Bevor dieser Bund sich verpflichte, würde, auf Geld und Verpflegsaushilfen, wünscht er, dass die ORKA nicht nur mit den Steiern, sondern mit allen für die Aktion in Betracht kommenden Kreisen Vereinbarungen trifft, besonders unseren auch die wiener massgebenden Kreise einzubeziehen.*
2. *Der genannte Bund erklärt, dass die von seiner Seite in Aussicht gestellten Beihilfen nur dann aktuell werden, wenn die westungarische Frage auf freundschaftlichen Wege eine Lösung findet. Die ORKA verpflichtet sich demnach, dass sie alle im ersten Punkte genannten österreichischer Kreise dazu bringen wird, dass Österreich solange die Übergabe des fraglichen Gebietes nicht fordert, bis dies auf Grund gegenseitiger Vereinbarungen durchgeführt werden kann.”⁵*

Úgy a bajorok, mint Patterer tanár ezt a két pontot szóról szóra feljegyezték maguknak. Kijelentették, hogy az 1. pontot

---

⁵ A szöveg magyar fordítása: „1. Mielőtt a Szövetség pénz- és élelmiszersegélyre elkötelezné magát, azt kívánja, hogy az Orka szervezet ne csak a stájerekkel, hanem valamennyi, az akció szempontjából fontos személlyel, különösen a bécsi mértékadó körökkel lépjen egységre.

2. A Szövetség kijelenti, hogy a részéről kilátásba helyezett segítség csak akkor válik aktuálissá, ha a nyugat-magyarországi kérdés rendezésére barátságos formában került sor. Az Orka szervezet elkötelezi magát amellet, hogy az összes, az 1. pontban említett körrel együtt arra törekszik, hogy Ausztria mindaddig ne követelje a szóban forgó területek részére történő átadását, míg a kérdésben kölcsönös megállapodás nem születik.”

úgy értelmezik, hogy ők a nevezett körök alatt az egyes tartományok „ORKA”-Landesleitungjait⁶ értik.

A további tárgyalásokra nézve a következő megállapodás történt:

- a) Kanzler e hó 18-ára összehívja Grazban a nevezett körök vezetőit, hogy velük a feltételeket közölje, és hogy ezeket velük elfogadtassa.

Kérdéses azonban, hogy a tartományok „ORKA”-vezetői rögtön hozzájárulnak-e anélkül, hogy a mértékadó embe-reik hozzájárulását előzőleg ne kérték volna ki.

- b) e hó 18-án szintén Grazban külön tárgyalás lesz a magyarokkal, amelyen a végleges megegyezések fognak létrejönni.

Patterer a maga részéről elfogadta a feltételeket, azonban már most megnevezi azon kifogásokat, amelyek más oldalról fognak támasztatni:

- 1) Az a kifejezés: „*Vereinbarung auf freundschaftlichen Wegen*”⁷ egy kissé határozatlan; célszerű volna azon új határvonal megnevezése, mely körül a megegyezés fog forogni. (A tárgyalási bázis megjelölése).
- 2) A tárgyalók a „Heimwehr”-szervezeteket képviselik, közöttük és a jelenlegi kormány között azonban nagy különbség van.

Ha a tárgyalók nem volnának képesek a legjobb akaratuk mellett a jelenlegi kormányt döntően befolyásolni, úgy az nem tekintendő illojalitásnak.

Az a benyomásom, hogy a bajorok nagy súlyt fektetnek a megegyezésre Németország expanziólehetősége miatt kelet felé,

---

⁶ Landesleitung = tartományi vezetőség.

⁷ barátságos úton megkötött megállapodás.

míg a stájer kiküldöttek a magyarokkal való megegyezésben az állásuk és személyi biztonságuk garanciáját látják.

Kanzler kéri, hogy az „ORKA”-vezetőség életben tartására felajánlott 100 000 márkát Janky alezredes címére utalványozzuk át Münchenben, ahol ő vagy Hörl át fogja venni.

Hörl őrnagy a hó vége felé Budapestre fog utazni, hogy Siménfalvyval felvegye az összeköttetést, és tájékoztatást nyerheszen a mi önvédelmi szervezeteink állapotáról.

Kanzler a következőket tette szóvá: értesüléseik szerint a magyarok megegyeztek a lengyelekkel, hogy azon esetre, ha a lengyelek és csehek megtámadnák Németországot, a magyarok semlegességre kötelezték volna magukat Csehországgal szemben is. Ha ez valóság volna, akkor ő és mindazok, akik a magyarbarátság lelkes szószólói, teljesen elvesztették volna hitelüket Németországban, és még, mint kémek lehetnek meggyanúsítva, mert a németek terveiről minket értesítettek. A német kormány csak azt az esetet tekintené casus bellinek, ha a lengyelek a csehek „deutsches Reichsgebiet”-et,⁸ nem pedig ha csak „Abstimmungsgebietet”⁹ szállnának meg.

A németek úgy látják a helyzetet, hogy Felső-Szilézia ellen a lengyelek 4–500 000 embert, a csehek 3 hadosztályt vonultattak fel, míg a cseh–bajor határon kettő hadosztály állana.

Német részről a Reichswehr Felső-Szilézia vidékén lépne akcióba, míg a cseh–bajor határon kb. 2 ORKA-hadosztály, valamint az Ehrhardt-csapatok (kb. 20–30 000) volnának.

Kérdésemre, hogy mi történne, ha a franciák közbelépnének, Kanzler azt a fantasztikus tervet mondta, hogy a németek 14 napon belül a lengyelekkel és csehekkal fognak végezni, azután a franciáknak fognak ellentállni.

---

⁸ deutsches Reichsgebiet = német birodalmi terület.

⁹ Abstimmungsgebiet = olyan vitatott hovatartozású terület, amelynek hovatartozásáról elvileg az ott élő lakosoknak kellene népszavazáson dönteniük.

Én kifejtettem, hogy tudtommal nem létezik ilyen megegyezés a részünkről a lengyelekkel és csehekkel, és a következőt olvastam fel:

„Wenn die Tschechen Deutschland angreifen würden, und die Deutschen sie zurückwerfen, denn ist der genannte Bund bereit, unter folgender Bedingungen zu Gunsten Deutschlands einzugreifen:

- a) Die deutsche Irredenta wurde bereit in ganzen Gebiet der gegenwärtigen Tschechoslovakei zum Ausbruch gebracht,*
- b) grössere deutsche Truppenmassen haben die tschechoslovakische Grenze überschritten.*

Die Eingreifen unsererseits wird darin bestehen, dass auch wir in Oberungarn unsere Irredenta zum Ausbruch bringen und vom ungarischen Territorium mit Freischaren nach Oberungarn vorrücken.”¹⁰

Kanzler azon kívánságának adott kifejezést, hogy a Kettőskezelt Vérszövetségnek segítsége lehetőleg a kezdettől fogva kössön le cseh csapatokat a Felvidéken. Én kifejtettem, hogy a csehek annyira félnek tőlünk, hogy csapatokat a Felvidékről aligha fognak elvonni, másrészt e nevezett szövetség csak akkor léphet akcióba, ha a cseh helyzet már erre megérett, mert tekintettel kell lenni a jugoszlávokra és a románokra.

Fenti kijelentéseim látszólag nagy megnyugvással vétettek tudomásul.

---

¹⁰ A szöveg magyar fordítása: *„Ha a csehek megtámadják Németországot, a németek pedig visszaverik őket, a szövetség készen áll az alábbi feltétellekkel beavatkozni:*

- a) A német irredenta kirobban majd Csehszlovákia egész jelenlegi területén.*
  - b) Nagyobb német csapatok lépik át a csehszlovák határt.*
- A beavatkozás a mi részünkről abból fog állni, hogy mi is kirobbantjuk a saját irredentánkat a Felvidéken, ahová Magyarország területéről szabadcsapatok nyomulnak be.”*

Kanzler azt a kérdés intézte hozzám, hogy a németek részére nem-e lehetne Magyarországon lőszert gyártani.

Nem tudván erre választ adni, felhívtam a bajorokat, hogy ezt a kérdést Hörl őrnagy tegye szóvá budapesti látogatása alkalmával.

Patterer a helyzetet Stájerországban a következően festette: a hangulat a forrpontra jutott, és kedvező volna a helyzetet jobbra fordítani.

Stájerországban ez egy pár nap alatt hajtható végre, de Wienne való tekintettel ez mostan nem volna kívánatos. A kommunisták ellen elfogató eljárással fognak élni.

[sajátkezű aláírás]
Schitler ales¹¹

Láttam. 1921. V. 11. Lehoczky s. k.

*Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 64-1921-41-199.
Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.*

---

¹¹ ales = alezredes.

*Morlin Ervin miniszteri osztálytanácsos jelentése
a magyar kormány és az ORKA és ORGESCH bajor
és osztrák nacionalista paramilitáris
szervezetekkel folytatott titkos tárgyalásokról
Graz, 1921. május 24.*

JELENTÉS

a folyó hó 19-én, Grazban, az ORKA és ORGESCH
képviselőivel folytatott bizalmas tárgyalásokról

Jelen voltak:

bajor részről: dr. Kanzler és Hörl őrnagy (Ahrer és dr. Patterer a tárgyalásoktól távol tartották magukat, mert a II. tárgyalás után a nyugat-magyarországi junktim miatt visszaléptek.)

osztrák részről: dr. Rintelen tartományi főnök és Metzger altábornagy,

magyar részről: Lehoczky ezredes, Schitler vezérkari alezredes és Morlin osztálytanácsos.

A tárgyalásokat dr. Kanzler nyitotta meg. Mindenekelőtt szükségesnek látja leszögezni, hogy eredeti tárgyalási alapunktól eltérünk, amennyiben a magyarok a nyugat-magyarországi kérdés és az együttműködés között junktimot állítottak fel. Ő ezt annál kevésbé érti, mert a nyugat-magyarországi kérdés jelentősége eltörpül azoknak az egész Európát érintő kérdéseknek fontossága mellett, amelyeknek megoldását közös akciónktól várja. Különben is, ők adott esetben kimondanák az összes békeszerződéseknek érvénytelenségét, amivel a nyugat-magyarországi kérdés automaticæ elintéződne. Sajnálja különben, hogy a magyarok a bolsevizmus veszedelmét, úgy látszik, lebecsülik; nemrégiben került kezei közé egy bizalmas jelentés, amiből kitűnik, hogy a

szovjet kormány agresszív terveit nem adta fel, ellenkezőleg, különösen Magyarország ellen belátható időn belül nagyszabású akciót tervez. Ezt a jelentést ő a pütkösdí ünnepek alatt Mantouffell futárral eljuttatta a magyar külügyminiszter úr kezeihez. Kéri ennek megfontolását. Bejelenti ezután, hogy ő az összes tartományok vezetőit meghívta, a felső-ausztriai beteg, a salzburgi a csatlakozási mozgalmak, a tiroli pedig a rossz közlekedési viszonyok miatt nem jöhetett, ez utóbbi különben is kevésbé van érdekelve.

Katonai szempontból az ORGESCH azt szeretné, ha a magyarokkal egyidejűleg léphetnének akcióba, ami által Csehország két tűz közé szoríttatnék.

Ismétli különben, hogy a nyugat-magyarországi junktim az ő helyzetét nagyon megnehezíti.

Dr. Rintelen tartományi főnök ugyancsak a bolsevizmus veszedelmét fejtegeti. Szerinte Ausztria bolsevizálása „*vollzieht sich auf kaltem Wege*”,¹² de a végeredmény ugyanaz. Ezzel a magyaroknak is számolniuk kell, egyébiránt a magyaroknak sem lehet közömbös, hogy Stájerországban milyen elemek kezében van a hatalom, főleg az Olaszország felé irányuló transito-forgalom miatt. Az osztrák szociáldemokraták teljesen a szélsőséges elemek terrorja alatt állanak, és ezeknek mindenre kapható eszközei, aminek az ellene elkövetett merénylet bőséges bizonyítékokat szolgáltatott. Reméli, hogy az a hír, hogy a magyarok a lengyelekkel szemben lekötötték volna magukat, nem felel meg a valóságnak. (Itt rögtön megnyugtattam, hogy ez csakugyan teljesen alaptalan, és hogy semmiféle irányban sem vagyunk lekötve.) A magyarokat végül kéri, hogy legyenek meggyőződve az ő teljes lojalitásukról. (Itt is rögtön közbeszóltam, hogy ebben sohasem kételkedtünk.)

Az elhangzott beszédekre a következőkben reflektáltam: a bolsevizmust illetően nagyon nehéz diszkussziókba bocsátkozni,

---

¹² „hidegen [békésen, lassan] megy végbe”.

mert tiszta képet az ottani állapotokról senki sem alkothat magának. Annyi bizonyosnak látszik, hogy Lenin az utóbbi időben sokat engedett elveiből. Mindenesetre sajnálom, hogy az említett jelentésbe nem volt alkalmam betekintést nyerni, de nem hiszem, hogy ez a magyar álláspontot döntően befolyásolta volna.

A nyugat-magyarországi kérdésre vonatkozólag meg kell jegyeznem, hogy nem szabad azt hinni, hogy ez Magyarország számára másodrendű fontossággal bír. Ha Nyugat-Magyarországot elvesztjük, utolsó reményünk hiúsul meg. A többi elszakított területekről – természetest bizonyos reservatio mentalis-szal – legalábbis egy időre, le kell mondanunk, de a legújabb időkig volt okunk remélni, hogy a trianoni békeszerződésnek idevonatkozó rendelkezései nem fognak teljes szigorúsággal végrehajthatni. Aki pedig ezt a területet tőlünk elveszi, az éppen az az állam, amellyel évszázadokon keresztül a legszorosabb államjogi és gazdasági kapcsolatban éltünk, és amely ezáltal most ellenségeink sorába lép. Magyarországon az átszatolás megtörténte után oly hangulat fog felülkerekedni Ausztriával szemben, amely minden együttműködést hosszú időre lehetetlenné fog tenni. Az osztrákok pápábbak a pápánál, mert nyílt titok, hogy az Entente egy barátságos megegyezésnek akkor sem állott volna útjában, ha az a békeszerződés rendelkezéseivel ellentétben is áll. A magyar kormány a nyugat-magyarországi kérdésnek Ausztria javára való eldöntése esetében – ezt egyébiránt sajnós, ma már körülbelül elintézett dolognak lehet tekinteni – minden valószínűség szerint szigorú gazdasági rendszabályokhoz fog nyúlni, ilyen körülmények között nehezen képzelhető el egy kooperáció.

A tárgyalások ezután inkább beszélgetéssé alakultak át. Fel tettem a kérdést, hogy a megtörtént átszatolás után az ORKA emberei, ha egyszer kormányra jutottak, képesek lennének-e a kérdést újra spontán felvetni. Erre dr. Rintelen nem tudott határozott választ adni, élénken érdeklődött azonban az iránt, ebben az esetben mi magyarok hogyan képzelnök a megoldást. Azt feleltem, hogy egészen pontosan nem tudnám megmondani, de minden bizonnyal igen jelentékeny területi eredményeket köve-

telnének, esetleg gazdaságilag passzív és aktív területek tekintetbe vételével. Magyarország a maga részéről esetleg gazdasági téren adhatna rekompenciákat, különösen élelmiszerszállítókkal. Dr. Rintelen egyenesen megkérdezte azt is, hogy mi lenne Sopronnal? Azt válaszoltam, hogy Sopronról természetesen nem mondhatnánk le. Rintelen az egész kérdés iránt nagy érdeklődést tanúsított, és hajlandónak mutatkozott egy kísérlet megtételére abban az irányba, hogy a hétfőn meginduló nyugat-magyarországi tárgyalások előtt a kormányra a nagynémetek útján nyomást gyakorolhatna, hogy engedjen intranszigiens magatartásából. Itt azután Kanzler szóba hozta az anyagi kérdést, és akkor végre is elő kellett hozakodnom azzal a kijelentéssel, hogy a magyar kormány a legnagyobb sajnálatára nem hozhat nagyobb anyagi áldozatot, mindössze 100 000 márkát ajánlhatunk fel a müncheni Zentralorganisatio céljaira. Amikor ezt azzal indokoltam, hogy Magyarország ma jobban, mint valaha kénytelen reálpolitikát űzni, Rintelen megkérdezte, mit értek ez alatt tulajdonképp. Azt válaszoltam, hogy ha áldozatot hozunk, pozitív ellenszolgálatást kívánhatunk. Rintelen erre megjegyezte: „*na ja, freilich, man macht keine Politik für die schönen Augen seines Nächsten*”,¹³ és Metzger felé fordulva elejtette a megjegyzést: „*am End werden wir eine andere Orientierung suchen müssen.*”¹⁴ Erre reflektálni nem tartottam szükségesnek.

Metzger altábornagy néhányszor közbevetette magát, és a beszélgetés folyamán felmerült ellentétek kiegyenlítésére modus vivendit keresett.

Schitler alezredes megjegyzi, hogy többet, mint amennyit a május 10-iki ülésen ígértünk, nem adhatunk. Katonai tekintetben szem előtt kell tartani, hogy Magyarország ellenségektől minden oldalról körülvéve, igen súlyos helyzetben van, és esetleges

---

¹³ „Na igen, persze, az ember nem csinál politikát a szomszédja két szép szeméért.”

¹⁴ „Még a végén más orientációt [értsd: szövetségest] kell majd keresnünk.”

megmozdulásunk okvetlenül valamennyi ellenfelünk támadását vonná maga után.

Rintelen egy ízben bizalmasan közölte, hogy szerinte „*das Leben der Regierung zählt nur mehr nach Wochen*”,¹⁵ *kérdésemre*, „*und was kommt dann nach? Etwas noch Aergeres?!*”,¹⁶ rejtelmes mosollyal azt felelte: „*das kann man nicht wissen.*”¹⁷ De nem tudom elképzelni, hogy ő komolyan hinné, hogy az ORKA emberei kormányra jutnának.

A tárgyalások ezzel megszakadtak, de bármikor újrafelvehető, ez mindkét részről ismételtén hangsúlyoztatott, különösen új tárgyalási alap esetére. Én többször nyomatékosan kijelentettem, hogy a magyar kormány nagy súlyt helyez az együttműködésre.

Budapest, 1921. május 24.

[saját kezű aláírás]
Morlin

*Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221.
Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.*

---

¹⁵ „A kormány élete már csak néhány hétig számít.”

¹⁶ „És utána mi jön? Valami még zavarosabb?”

¹⁷ „Azt nem tudhatjuk.”

Masirevich Szilárd bécsi magyar követ távirata
Daruváry Géza külügyminiszter részére, mely szerint Erich
von Ludendorff tábornok sürgősen titkos tárgyalást
kíván folytatni a kormányzó bizalmi emberével,
Siménfalvy Tihamér ezredessel – Bécs, 1923. február 6.

Wien:

Budapest 1923. II/6.

29. szám.

Miniszter úr

Kánya követ

Khuen-Héderváry gr. úr

5274.

Számjeltávirat

A wieni magy. kir. követtől

Statissime

Titkos!

Imént nálam járt Ludendorff, és előadta, hogy a helyzet Németországban a lehető legkomolyabb, hogy velünk való összeműködés érdekében a személyes megbeszélést a kormányzó Őfőméltósága egy bizalmi emberével feltétlenül szükségesnek tartja. Ennél fogva kérve kér, hogy Siménfalvy ezredes ezen célból azonnal utazzék ide. Találkozás titkossága garantálva. Ludendorff holnap este szándékozik Németországba visszautazni. Amennyiben Siménfalvy nem jöhetne, Ludendorff kéri, hogy Bauer ezredes ezredes mehessen Budapestre.

Sürgős utasítást kérek.

Masirevich

Dech: Fiáth, Garzuly és Sabljár 1923. II/6 13 h.

Gép: Fiát h.

Eredeti, gépelt, aláírás nélkül.

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 64-1923-41-83.

SUMMARY

Secret Hungarian–Bavarian–Austrian–Russian military negotiations and attempts of forming a military league to revise the peace treaties of Paris, 1919–1923

Introduction

After the end of World War One and the signing of the Peace Treaty of Versailles that formally ended the war as well, some politicians of the defeated states, mainly those in Germany and in the successor states of the disintegrated Austro–Hungarian monarchy were unsatisfied with the defeat and the considerable territorial losses of their homelands, and sought the possibility of revision, including the help of possible military allies. From 1919 onwards, Hungary’s new, authoritarian conservative political leadership continued to actively seek contacts with German-speaking, mainly German-Bavarian and Austrian radical right-wing political forces and military-paramilitary formations associated to them. On the Bavarian side, General Erich Ludendorff, Colonel Max Bauer and the then young and emerging radical right-wing politician Adolf Hitler wished to set up an international revisionist military organisation at the end of 1919. The German radical right-wing politicians would have seen the possibility of changing the political situation mainly in the coalition of the so-called *Freikorps* – *Free Corpses*, quasi-stata militias connected to the regular armed forces, which were very numerous in both Germany and Austria and mainly consisted of First World War veterans. The plan envisaged by General Ludendorff would have consisted of an agreement between the Bavarian-German Free Corpses, the Austrian extreme right militias called *Heimwehr* and the leaders of the

right-wing counter-revolutionary Hungarian Government and participants of the paramilitary wave of violence called White Terror¹ in Hungary, with the aim of a violent takeover of political power in both Germany and Austria as soon as possible. In the case of Hungary, it was already foreseeable that political power would permanently be in the hands of the right-wing politicians of the counter-revolutionary Government of Szeged and the commander-in-chief of the right-wing National Army, Admiral Miklós Horthy who were strongly supported by the Entente powers, mainly by England and France. Admiral Horthy was really soon elected as head of state of Hungary under the title Regent Governor in 1920,² since formally the country preserved its form of government as kingdom, although practically it was a much more similar regime to the Republic of Weimar of Germany, realising a strongly conservative, limited democracy with regulated parliamentarism.

The Plans of the White Internationale – 1919–1921

In the winter of 1919, General Erich Ludendorff and Colonel Max Bauer sent Ignác Trebitsch, the Hungarian-born international spy and adventurer to Hungary with the task to make an attempt to persuade Hungarian right-wing government circles to support the so-called Kapp–Lüttwitz Putsch in Germany, a coup d'état formally led by Prussian civil servant and nationalist politician Wolfgang Kapp, but in reality mainly organised by General Ludendorff and his followers.³ The contact with the Bavarian and Austrian radical right-wing organisations was sought primarily by a group of strongly nationalist military officers linked to the Double Cross Blood Union, the very

---

¹ Béla BODÓ, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.

² Dávid TURBUCZ, *Horthy Miklós*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2011, 66–92.

³ About the Kapp–Lüttwitz Putsch see in more details: *Der Kapp-Lüttwitz-Ludendorff Putsch. Dokumente*, ed. Erwin KÖNNEMAN–Gerhard SCHULZE, Berlin, Olzog, 2002.

influential Hungarian secret military organisation under the direct control of the Hungarian General Staff and the Minister of Defence. Trebitsch and Colonel Bauer, for example, negotiated with Lieutenant Colonel Baron Pál Prónay, one of the most notorious paramilitary commanders of the Hungarian right-wing counter-revolution during their first visit to Hungary.⁴ Prónay also belonged to the circles of radical right-wing officers who commanded the Double Cross Blood Union, and at the time the secret military organisation and its commanders had a certain degree of influence on Hungarian foreign policy for a while, although moderate conservative politicians tried to prevent them from leading Hungary into hazardous political actions.⁵ In this period Regent Horthy, a military officer himself was strongly influenced by his radical fellow officers, and listened less to moderate conservative politicians.

The radical right-wing forces eventually made an attempt to take power in Germany in March 1920, but the Kapp–Lüttwitz Putsch, due to the hesitation of the German Imperial Army, which did not support the coup, but did not defend the legitimate German Federal Government either, initially led to the Government's escape from Berlin, but within a few days it was overthrown by the general strike that followed the coup and the resistance of the bankers and the industrialists. In May 1920 Ignác Trebitsch together with Colonel May Bauer and Captain von Stefany travelled to Budapest once again to deliver Ludendorff's letter, and they personally visited Admiral Miklós Horthy who had by then been elected Regent Governor of Hungary by the Parliament. The German radical right-wing

---

⁴ Bernard WASSERSTEIN, *Az igazi Trebitsch. Az átváltozóművész*, trans. György MOLNÁR, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016, 217–238.

⁵ About the activities of the radical right-wing Hungarian secret military organisation the Double Cross Blood Union see: Balázs KÁNTÁS, *The Double Cross Blood Union. Outline of the History of a Secret Military Organisation of Hungary in the 1920s*, Anglisticum, 2021/6, 52–70.
<https://www.anglisticum.org.mk/index.php/IJLLIS/article/view/2218>

politicians and the newly elected Hungarian head of state discussed the possibility of a possible German–Austrian–Hungarian right-wing alliance, mainly of military nature. It should be added that the parties did indeed negotiate with the serious desire to cooperate, and General Ludendorff considered it entirely feasible at that time, and he called the initiative of the cooperation between the right-wing forces of Central Europe the *White Internationale*. In his cordial letter, Ludendorff called Hungary the saviour of the nationalist idea and asked for financial support for Bavarian revolutionary organisations as well.⁶

The Germans offered Hungary a very detailed cooperation plan consisting of the following main points:

1. secret irregular military units would travel from Germany to Hungary.
2. these men would be trained in secret camps in Hungary.
3. the Hungarian Government will raise the necessary funds for training by printing and distributing counterfeit Russian rubels.
4. Bavarian military units trained in Hungary secretly infiltrate Vienna and overthrow the Austrian social democratic Government in due course.
5. After the capture of Vienna, the Bavarian–Hungarian–Austrian coalition troops attack Czechoslovakia.
6. The above-mentioned troops then occupy Prussia where Ludendorff establishes a military dictatorship.
7. Thus strengthened, the governments and armies of the White Internationale unleash a white revolution in Soviet Russia and overthrow the communist government.

---

⁶ *Horthy Miklós titkos iratai*, ed. Miklós SZINAI–László SZÜCS, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1962, 33–38; Ildikó SZERÉNYI–Zoltán VISZKET, *Buzgó Mócsing, az igazi Trebitsch*, Archívnet, 2006/3. http://www.archivnet.hu/kuriozumok/buzgo_mocsing_az_igazi_trebitsch.html

8. After the successful right-wing restoration of Russia, the member states of the White Internationale declare war on the Entente, and the winners redraw the map of Europe, returning the territories of Hungary annexed by the Treaty of Trianon.⁷

It is also worth mentioning here that the Ludendorff and his companions had particularly high hopes for the participation of the monarchist Russian forces fighting against the Bolshevik Government in the White Internationale, since the outcome of the Russian civil war was not yet a decided in 1919, and hundreds of thousands of tsarists, or at least Russian citizens who were not sympathetic to the Bolshevik Government had left their country since the outbreak of the communist revolution. The largest group of the so-called White Russian emigrants had settled in Germany, and there were still many Russian prisoners of war who refused to return to Soviet Russia, and several tsarist Russian generals considered it possible to overthrow the Bolshevik regime with the help of the above mentioned soldiers.⁸ Ludendorff also contacted, through Ignác Trebitsch and Colonel Bauer, Russian tsarist General Vassily Biskupsky who himself had visited to Budapest in June 1920 and took part in negotiations between the German, Austrian and Hungarian right-wing political forces.⁹

The negotiations also resulted in memoranda of detailed plans, but actual cooperation with the White Russian forces fighting against the Bolshevik Army, which were otherwise very fragmented and poorly organised, could not really take place on

---

⁷ László Gulyás, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek, 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 42–43.

⁸ About the Russian aspects of the White Internationale see: Attila KOLONTÁRY, *Alekszej von Lampe, Vrangél báró katonai képviselője Magyarországon*, Pécs, PTE BTK Történettudományi Intézet–Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, MOSZT-füzetek 1., 2015

⁹ WASSERSTEIN, op. cit. 254–255.

the part of the planned participants in the *White Internationale* from Central Europe, mainly due to the great geographical distances.¹⁰

The negotiations between the European nationalist political and military forces, mainly based in Budapest, could not have been conducted under complete secrecy, of course, as the French and British intelligence services were also informed about them, and the Entente powers expressed their strong objections, which warned the Hungarian Government to be cautious in the field of diplomacy and foreign policy.¹¹ In parallel with Bavarian nationalist forces, the Hungarian Government also sought contact with Austrian radical right-wing political forces and paramilitary organisations in the 1920s, in the hope of establishing the same Central European white coalition. The Hungarian Government and military leadership, in close cooperation with them Hungarian nationalist social organisations, played a contradictory game, as their plans included assistance to overthrow Austria's elected left-wing government and to bring local right-wing and radical right-wing political forces to power, including even through Hungarian military intervention.¹² Hungarian radical right-wing military officers also drew up a plan for a military operation under the codename '*Remény*' – '*Hope*', which was certainly never realised.¹³ The Austrian right-wing paramilitary organisations were also in close contact with the Bavarian nationalist circles led by General Ludendorff, so the secret negotiations were not only conducted between the Hungarian and the Austrian side, but also involved the competent Bavarian politicians. The Hungarian General Staff, due to the weakness of the Austrian paramilitary organi-

---

¹⁰ WASSERSTEIN, op. cit. 255.

¹¹ Elek KARSAI, *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek*, Budapest, Táncsics Kiadó, 1969, 63–64.

¹² Katalin G. SOÓS, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971, 90.

¹³ Archives of Hungarian Military History, HU-HL-VKF-1920-II-21197.

sations and the military preparations of Czechoslovakia, considered a possible intervention against Austria to be feasible only with the support of Bavarian irregular military units.¹⁴ The Bavarian–Hungarian–Austrian secret negotiations, which were intensively conducted during 1920, were personally led by Prime Minister and Foreign Minister Count Pál Teleki and by Colonel Tihamér Siménfalvy, commander of the secret military organisation Double Cross Blood Union and close friend to Regent Governor Horthy on the Hungarian side; on the Bavarian side, Rudolf Kanzler, leader of the right-wing militia ORKA (Organisation Kanzler),¹⁵ and Georg Heim, a politician of the Bavarian Peasant Party; and on the Austrian side, mainly members of the radical right wing of the Christian Socialist Party, for example, by Prince Johannes von Liechtenstein. On 25 and 26 August 1920, the parties met at Hungarian Prime Minister Teleki’s house in Budapest.¹⁶ It should be stressed that while in the case of Bavarian and Austrian politicians the negotiators were mainly members of political movements aspiring for power, in the Case of Hungary, the representatives of the Government and the Army took part in the negotiations, although there were certainly tensions between the moderate conservative and the radical nationalist wings of the governing United Party and the political and military elite. However, in this period the Hungarian head of state Admiral Horthy, who was himself a high-ranking military officer and hero of the Great War very similar to General Ludendorff, strongly supported the adventurous plans of radical officers and politicians.¹⁷

---

¹⁴ G. SOÓS, op. cit. 90–91.

¹⁵ As for the history of ORKA and other radical right-wing German paramilitary organisations see: John T. LAURIDSEN, *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*, Copenhagen, The Royal Library–Museum Tusulanum Press, 2007.

¹⁶ G. SOÓS, op. cit. 91.

¹⁷ TURBUCZ, op. cit. 66–92.

By August 1920, the Hungarian Government had abandoned their plans of the military intervention against Austria due to the international situation, but they continued to do its best to ensure that a right-wing government would come to power in the forthcoming Austrian parliamentary elections, so they tried to intervene in the internal affairs of the new Austrian State by conspiratorial means. At the same time, the Hungarian military intervention was no longer approved by the Bavarian paramilitary leader Rudolf Kanzler either. Furthermore, there were significant conflicts of interest between the Bavarian, Hungarian and Austrian sides, for example, they could not agree on the issue of the king and the future territorial status of Western Hungary, which was an important element of Hungarian–Austrian relations. In the end, the Hungarian Government only signed an agreement with the radical right-wing political forces in Bavaria on the supply of a substantial amount of weapons, to which the Bavarian Provincial Prime Minister Gustav von Kahr who was also strongly right-wing and on good terms with Ludendorff, subsequently agreed.¹⁸

In parallel, there were also lively negotiations between the Austrian and Bavarian right-wing forces in progress the main aim of which was the unification of the Austrian right-wing paramilitary organisations under German command and the unification of the German-speaking states with their cooperation. However, there were significant conflicts of interest and differences of opinion between the German-speaking parties as well. On 6 and 7 September 1920, further negotiations took place in Vienna between Bavarian and Austrian radical right-wing organisations, presumably with the participation of the Hungarian Ambassador in Vienna, Gusztáv Gratz where the parties agreed to mutually support each other's anti-communist aims, but at the same time Austrian Christian Socialist politicians abandoned at the last moment their plans to overthrow the

---

¹⁸ G. Soós, *op. cit.* 92.

Austrian Government by force. The leaders of the Austrian *Heimwehr* militias¹⁹ said that they could not provide the armed forces that would have been necessary to overthrow the social democrat Government by military means, but that they would do everything in their power to ensure that a right-wing government of their own design would come to power in Austria in the forthcoming elections.

The Hungarian Government primarily provided financial support to the Austrian *Heimwehr* organisations, in the hope that it would be able to use them for its future foreign policy goals.²⁰ At the same time, in Bavaria, General Ludendorff and his very radical circle were no longer willing to hear the much more sensible scenario agreed on at the earlier September talks. They committed themselves to military action in any case, by the rapid establishment of a military alliance called the *League of the Oppressed Peoples*, to be set up by the countries that had lost the First World War. Furthermore, General Ludendorff once again requested financial support from the Hungarian Government, not for the first time and not for the last.²¹ By this time, however, Teleki was explicitly opposed to the Hungarian financial support for the Bavarian radical right, and the Hungarian Government saw the participation in the *League of Oppressed Peoples* and thus a possible new military conflict as increasingly risky.²²

The Hungarian Government was, by this time, of course, cautious, and realistic political considerations finally seemed to prevail over the despair coming from the huge territorial losses and the resulting radicalism, but they did not explicitly reject the possibility of joining the *League of Oppressed Peoples*, which was rather only a conceptual cooperation, and in their reply to

---

¹⁹ As for the history of the Austrian paramilitary Heimwehr movement see: Lajos KERÉKES, *Olaszország, Magyarország és az osztrák Heimwehr-mozgalom*, Történelmi Szemle, 1961/2, 199–216

²⁰ G. SOÓS, op. cit. 93.

²¹ HU-HL VKF-1920-II-23152.; G. SOÓS, op. cit. 94.

²² G. SOÓS, op. cit. 95.

Ludendorff and his circle they wrote that they would continue to maintain good relations with the Bavarian nationalist organisations. Teleki also indicated that Austria, which geographically separated Hungary and Germany, should in any case be put at the service of their own political and military aims, but not by an immediate military intervention.²³

The relations between the Austrian counter-revolutionary political and paramilitary groups and the Hungarian Government were strongly spoiled by the fact that the two largest successor states of the Austro–Hungarian Monarchy failed to reach an agreement on the question of the belonging of Western Hungary, and the issue was to be decided by the victorious Entente powers, primarily by France.²⁴ The question remained unresolved for some time, but it worsened the relations with both the official Austrian Government circles and the Austrian radical right-wing movements which were fuelled by aspirations for power, and the parties tried to obtain a decision from the great powers that was as favourable as possible for them.

In October 1920, the Social Democrat Karl Renner was replaced by the Christian Socialist Michael Mayr as Chancellor (Prime Minister) of Austria, but the Hungarian Government, or at least the radical right-wing Hungarian military circles close to the Government were still secretly considering the possibility of military intervention against Austria again. In November, the Hungarians again contacted Ludendorff through their military attaché in Munich, Colonel Béla Janky, and in January 1921, on the orders of Minister of Defence General Sándor Belitska. The Hungarian General Staff, which was at the time operating under secrecy due to the strict limitations of armament of the Peace Treaties of Paris over the defeated countries, drew up a plan for

---

²³ Central Archives of the National Archives of Hungary, HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/384.

²⁴ Katalin G. SOÓS, *Magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/Tomus XXVII., 3–43, 23.

military intervention against Austria in the event of a communist takeover in the neighbouring country and the coming to power of a radical left-wing government.²⁵ After the plan had been worked out, Count Gedeon Ráday travelled to Munich on behalf of the Hungarian Ministry of Foreign Affairs to discuss the details of the possible action with Bavarian Provincial Prime Minister Gustav von Kahr and paramilitary commander Rudolf Kanzler. On 16 January 1921, at a secret meeting held in the presence of Regent Governor Horthy, the Hungarian Government decided that any military action against Austria could only take place with German (Bavarian) participation.²⁶ The Hungarian Government's decision also implied that if the Bavarian political forces saw the need for military intervention in Austria of their own accord and carried it out, Hungary would support them, providing them primarily with material support, equipment and munitions, and Hungarian irregular military units would also volunteer to help the Bavarian forces. These Hungarian units would have been provided by the secret irregular, reserve-force like military organisation, the Double Cross Blood Union under the command of Colonel Tihamér Siménfalvy,²⁷ which, as it was already mentioned above, played a very important role in the clandestine revisionist negotiations, and in fact, from the Hungarian side, it was precisely the radical right-wing military officers of the Blood Union who were the main promoters of such a military cooperation.

The plan for military cooperation against communism in Central Europe was not looked upon too favourably by the Entente powers, especially France and Britain, mainly because the Austrian and Bavarian positions also strongly implied the intention of unifying Austria and Germany, the so-called Anschluss. At the end of January 1921, Gusztáv Gratz, the

---

²⁵ HU-HL VKF-1921-1-266. Cited by G. SOÓS, op. cit. 25.

²⁶ Ibid.

²⁷ HU-HL VKF-1921-1-266.

former Hungarian ambassador in Vienna, and by then Minister of Foreign Affairs of Hungary, had a great deal of diplomatic information and tried to dissuade the Hungarian Government from even the idea of participating in any reckless military action. He indicated that Britain and France would regard the Hungarian–German–Austrian anti-Bolshevik league as a pretext for the territorial revision of the peace treaties of Paris, and that in his opinion there was a real danger that in the event of any Hungarian military action against Austria, the neighbouring Little Entente states, Czechoslovakia, Romania and the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes would also intervene against Hungary.²⁸

Bavarian Provincial Prime Minister Kahr was increasingly losing ground against France in the international diplomatic arena, and the Bavarian side gradually passed the right to negotiate to Rudolf Kanzler. In February 1921, Count Gedeon Ráday and the Bavarian paramilitary commander also signed a cooperation agreement between the Hungarian Government and the Bavarian ORKA militia, but this was mostly a symbolic declaration. The parties agreed that if the opportunity arose, the ORKA would attempt to ‘restore order’ in Austria, with the Hungarian Government providing financial assistance, and that if the ORKA were successful, the Trianon Peace Treaty would be declared invalid. However, Kanzler asked the Hungarian Government for too much money, a sum of 4,5 million German marks, to organise the very risky operation, which the Hungarian side refused to provide, and for this reason no actual agreement was reached between the parties.²⁹

---

²⁸ HU-MNL-OL-K 64-1921-41-34.

²⁹ HU-MNL-OL-K 64-41-72.

The Second Phase of Austrian–Hungarian–German Negotiations, 1921–1922

All in all, the idea of military intervention against Austria was unrealistic in the given political situation, and the parties finally realised this in the first half of 1921. Although Austria's new Chancellor was a right-wing Christian Socialist politician, he belonged to the more moderate wing of the party, and the Hungarian Government was moving closer to the radical wing of the Austrian Christian Socialists. Very close links existed between the Austrian Heimwehr militias and the radical wing of the governing Christian Socialist Party, and the possibility of overthrowing the moderate Mayr Government was soon raised. Instead of a Hungarian or Bavarian military intervention, however, the new negotiations were dominated by the idea that the Austrian right-wing paramilitary organisations should themselves force a change of government in Austria, and the Austrian side was represented by General Josef Metzger and the later Chancellor Ignaz Seipel on behalf of the Heimwehr organisations of Vienna and Lower Austria. The Austrians expected the Hungarian Government to provide financial support for the major arming of the Heimwehr militias, and the Hungarian Government demanded in return that if the Austrian radical right-wing forces succeeded in bringing to power a government of their own design in Vienna, Austria should temporarily give up the territory of Western Hungary, and negotiations should continue until the new Austrian Government was able to settle the question of Western Hungary in a way that was favourable to the Hungarian side. Although the leadership of the Austrian Heimwehr organisations and the group led by Seipel were by no means free from the idea of royalism, the attempted return of King Charles IV of Habsburg to Hungary at the end of March 1921 also made the idea of a Habsburg restoration in Austria completely unrealistic. On 31 March 1921, the Hungarian Ambassador in Vienna, Szilárd Masirevich reported to Minister of Foreign Affairs Gusztáv Gratz that he had

personally negotiated with Seipel who was deeply shocked by Charles IV's decisive removal from Hungary. Certainly, the Entente powers did not allow any attempts of restoration of the House of Habsburg in any successor states of the Austro-Hungarian Monarchy, therefore, the Hungarian Government had decisively denied Charles IV to return to the throne of Hungary. Among other things, this was the moment that made Seipel realise the extent of the political and military influence of the Entente powers in the region, and that an armed change of government in Austria with the help of the *Heimwehr* militias was as unrealistic as the Habsburg restoration itself.³⁰ In Austria, the attempted return of Charles IV to Hungary was followed by vivid political debates, and Federal Chancellor Mayr expressed in Parliament his firm belief that he considered the republican form of government laid down in the Treaty of Saint Germain to be obligatory on Austria, and that he would defend it by all means against any legitimist-monarchist plotting.³¹ Although Seipel came to power shortly afterwards, he himself was forced to adapt to the interests of international politics and to consolidate. Furthermore, the attempted return of Charles IV caused a domestic political crisis in Hungary as well, with the resignation of Gustáv Gratz, the Minister of Foreign Affairs who was a well-known legitimist on 4 April 1921, followed by the resignation of Prime Minister Count Pál Teleki on 8 April. Teleki was succeeded as Prime Minister by Count István Bethlen, and Gratz was replaced by Count Miklós Bánffy. Although the period of Bethlen's policy of consolidation had begun, the secret negotiations between Hungary, Bavaria and Austria on the establishment of a possible anti-communist and revisionist alliance still continued for some time. While the parties continued to agree on the main points of the earlier negotiations, relations between Austria and Hungary became even more

---

³⁰ G. SOÓS, op. cit. 35.

³¹ G. SOÓS, op. cit. 36.

negative, partly because of the attempted legitimist coup in Hungary. Alongside the Bavarian Kanzler, the Austrian radical right was represented at this stage of the negotiations mainly by politicians from Styria, such as the Styrian Provincial Prime Minister Anton Rintelen who later became Austria's Federal Minister of Education. During these negotiations, the leadership of the Bavarian ORKA organisation argued for the general invalidity of the Paris Peace Treaties and urged the Austrian and Hungarian sides to settle the dispute over the territorial integrity of Western Hungary within the framework of a friendly agreement.³² However, given that Austria was then only represented in the negotiations by politicians with local influence, their position on the issue was of no importance as for international politics. Both the Austrian and German radical right-wing organisations asked for additional financial support from the Hungarian Government, and there was rivalry beginning between them. From May 1921 onwards, representatives of the Hungarian side – with the Government's knowledge and authorisation – were present at the negotiations, and Colonel Tihamér Siménfalvy asked the ORKA militia to try to involve not only the Styrian radical right forces but all similar organisations in Austria, especially influential Viennese politicians, in the cooperation.³³ During the negotiations, the question was raised whether Austria would be prepared to make concessions to Hungary on the issue of Western Hungary if the ORKA succeeded in bringing a radical right-wing government to power in Austria, to which Styrian Prime Minister Rintelen could not give a definite answer. General Josef Metzger attempted to reconcile the differences between the parties, but he failed. In May 1921, Ervin Morlin, the official of the Hungarian Ministry of Foreign Affairs informed the Hungarian Government that even Anton Rintelen himself did not seriously believe

---

³² HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/198.

³³ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/199.

that he could replace the Mayr Government with the men of the ORKA.³⁴ The activities of the Bavarian and Austrian radical right-wing organisations became more and more limited to obtaining more and more financial support from the Hungarian Government, but they did less and less political activity in their own countries that was of any use to the Hungarian Government. At the end of May 1921, Hungarian military diplomat Colonel Boldizsár Láng informed the Hungarian Government about the fragmentation and poor equipment of the Austrian Heimwehr organisations.³⁵ At the same time, Bavaria was experiencing a huge economic and social crisis, and the local government could less and less afford to pursue a foreign policy that differed from that of the Federal Government, while there was also a disunity between the various radical right-wing paramilitary organisations, and their political activities were increasingly confined to the provincial borders of Bavaria. The rise to power of the Bavarian and Austrian radical right then and there was becoming more and more the simple daydream of a few politicians who unable to accept the changes that had taken place after the end of the First World War rather than a real political possibility.

Hungary was not able to reach a compromise with the Austrian side either through the secret negotiations with the radical right which was trying to rise to power or through formal diplomatic negotiations with the legitimate Government of Austria. The dispute over the status of the region of Western Hungary which had been debated since the disintegration of the Monarchy in 1918 was not solved. Although the peace treaties of Paris eventually awarded the territory to Austria, the Hungarian Government refused to evacuate and hand over the area called Burgenland by the Austrians as long as possible. Since peaceful negotiations reached no results, by the summer of 1921, irregular military units were already being organised, with

---

³⁴ HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221.

³⁵ HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/244.

the strong but silent support of Prime Minister Bethlen himself to break in the region shortly afterwards.³⁶ In the autumn of 1921, the so-called Uprising of Western Hungary³⁷ finally broke out, and Hungarian irregular military units, with the silent consent of the Government, marched in Western Hungary and prevented Austrian troops to occupy the region. This action finally deteriorated the otherwise tense relationship between Austria and Hungary to an unresolvable degree, both between official government circles and secretly negotiating radical right-wing movements. Apart from the international political situation itself, it was a further reason why the Hungarian–Bavarian–Austrian secret negotiations gradually became symbolic, and the political situation of Central Europe was completely determined by the Entente powers, mainly England and France by 1922.

Although Hungarian domestic policy was fully determined by British and French interests after the signing of the Peace Treaty of Trianon, secret negotiations with radical right-wing German and Austrian organisations still continued for a time in 1922, but with much less intensity than before. The Bethlen Government carefully continued to maintain moderate contacts with German radical right-wing politicians, including former Bavarian Prime Minister and later Commissioner General Gustav von Kahr, General Erich Ludendorff and Adolf Hitler, who was then an emerging young far-right politician in Munich, the centre of the German radical right-wing movements. In the spring of 1922, Hungarian Prime Minister Bethlen sent the influential Hungarian background politician Miklós Kozma, then the director of the Hungarian Telegraph Office to Munich to negotiate, gather information and to revive Bavarian–Hungarian

---

³⁶ G. SOÓS, op. cit. 42.

³⁷ About the Uprising of Western Hungary see: József BOTLIK, *Nyugat-Magyarország sorsa, 1918–1921*, Vasszilvágy, Magyar Nyugat Könyvkiadó, 2012.; Imre TÓTH, *Két Anschluss között. Nyugat-Magyarország és Burgenland Wilsontól Hitlerig*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2020.

political relations, which had been declining since the end of 1921.³⁸ Kozma also personally negotiated with General Ludendorff, a leader of the German radical right about a possible Bavarian–Hungarian cooperation initiative, in which the Hungarian Government circles would have bought weapons from Germany, for example. The German general complained to him that his political influence had recently declined considerably within the Weimar Republic, and even within Bavaria, the centre of the radical right-wing movement, and that there was such a great disunity among Bavarian right-wing politicians that they essentially did not agree with each other on anything.³⁹ Bethlen, informed by Miklós Kozma and Gyula Gömbös, Chairman of Hungarian Defence Force Association (MOVE) and a prominent politician of the Hungarian radical right (who was then still a member of the governing United Party), concluded that the Hungarian Government could not hope for any useful cooperation with the Bavarians, and negotiations on such cooperation were temporarily suspended.⁴⁰ Behind the negotiations, of course, the name of the secret military organisation, the Double Cross Blood Union was involved, since among others, Colonel Tihamér Siménfalvy, the head of the organisation was one of the influential figures on the Hungarian Government side who had previously encouraged the maintenance of lively relations with the Bavarian and Austrian far-right movements.⁴¹

As we have mentioned above, from 1922 onwards, Bethlen's consolidation policy led to a decline in attempts of cooperation between the Hungarian Government and the German-Austrian far-right organisations. At the same time, the nationalist-irredentist organisations, which were increasingly opposed to the Hungarian Government, though sometimes united with it in

---

³⁸ Mária ORMOS, *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*, 110–113.

³⁹ ORMOS, op. cit. 112.

⁴⁰ ORMOS, op. cit. 113.

⁴¹ NÁNDORI, *A Marseilles-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, 24–25.

common interests, especially the then still influential Association of Awakening Hungarians which had considerable political influence and a large number of members, and the radical circles of military officers that were also part of its leadership, continued to actively seek international cooperation with organisations on a similar ideological platform. In 1921 the Awakening Hungarians represented the Hungarian radical right in the international Anti-Semitic congress in Vienna where the idea of forming an International Anti-Semitic League was raised.⁴²

The Unofficial Continuation of the White Internationale – the ‘Hungarian Beer Hall Coup’⁴³

As mentioned above, the first years of consolidation in Hungary realised by Prime Minister Count István Bethlen continued to be characterised by a social and economic situation that favoured political extremism. Several politicians played with the idea of attempted coups. The failed revisionist right-wing military alliance, the White Internationale was the predecessor of such an adventurous coup plan, which nevertheless attracted great political and press attention, and was put forward by Dr. Béla Szemere, a hospital director, the commander of the auxiliary police militia known as the *National Organisation of State Security Agents*, a Hungarian-born American architect Titusz Bobula, and Dr. Ferenc Ulain, a lawyer and radical right-wing member of the Parliament who had left the governing United Party and was the confidant of Gyula Gömbös, the leading politician of the Hungarian radical right movements and later Prime Minister of Hungary. Since the three gentlemen planned to overthrow the Bethlen Government by force and with the armed support of the German National Socialist movement led

---

⁴² UNGVÁRY, *A Horthy-rendszer mérlege*, 111.

⁴³ Ont he Hungarian Beer Hall Coup see the research article of the present paper: Balázs KÁNTÁS, *The Hungarian Beer Hall Putsch. The Szemere–Bobula–Ulain Coup Plan*, *Anglisticum*, 2021/6, 32–45.

by Hitler and Ludendorff, wishing to carry out their plans in parallel with the Beer Hall Putsch, their coup plan may and ironically be named the 'Hungarian Beer Hall Putsch'.

The preparations for the coup begun sometime in early August 1923, when a young German man named Friedrich 'Fritz' Döhmel appeared in Budapest, introducing himself as the representative of the Hitler–Ludendorff-led Bavarian National Socialist movement, and approached several Hungarian far-right organisations. One of Döhmel's first trips, whose motives were not entirely clear, led to the headquarters of the *Ébredő Magyarok Egyesülete – Association of Awakening Hungarians*, which had maintained very good relations with the German nationalists. Döhmel finally reached Titusz Bobula, the Hungarian-born architect who had returned from the United States of America and who held a confused radical right-wing perspective, and his friend, Dr. Béla Szemere, a doctor and hospital director. Szemere was commander of the State Security militia, while Bobula provided financial support to the Hungarian radical right.⁴⁴

Döhmel finally approached Bobula who rented a suite in the Gellért Hotel at the end of October 1923, and Bobula almost immediately called Szemere to him as well. Negotiations began in German language, and Döhmel asked how many people Szemere as former commander of the State Security Agents could call into arms in the event of a takeover attempt. Szemere replied that although the State Security Agents had not previously been set up for the purpose of conspiring against the Government, there would certainly be some people willing to join the cause. Soon afterwards, the radical right-wing Member of Parliament Dr. Ferenc Ulain was brought into the plotting, since he himself had long been in contact with German nationalist organisations, including a close acquaintance with Hitler. On Döhmel's initiative, the parties also drew up a treaty

---

⁴⁴ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ferenc Ulain and his associate's trial.

in German on how the Bavarian State (which was to be established as an independent state leaving Germany) and the Hungarian State (which would be led by a new, radical right-wing government) could cooperate in the realisation of their irredentist and anti-Semitic goals.

Ulain had already held meetings with Hitler and Ludendorff in the summer of 1923. Bavaria, which had a high degree of autonomy within the Weimar Republic, was at this time in a very turbulent political situation with severe social discontentment that favoured radical politicians. Such forces included the NSDAP, that is, the National Socialist German Workers' Party. Political power was exercised by the former Bavarian Provincial Prime Minister Gustav von Kahr who at the time was the Extraordinary Commissioner of the German Federal Government with provisory powers and had been given a mandate to solve the political and economic problems.⁴⁵

Hitler and Ludendorff feared that although the power in Bavaria had been taken over by their fellow nationalist politicians, they would be ignored by them. Therefore, in early November 1923 they organised a coup d'état and tried to seize power by force. The so-called Beer Hall Putsch began in the *Bürgerbräukeller*, the large beer hall in Munich where Gustav von Kahr was addressing a speech to his supporters, and where Hitler and his armed men stormed in on the evening of 8 November and declared the arrest of the politicians in power. To demonstrate the seriousness of the situation, the building was surrounded by some 600 militiamen, and Commissioner Kahr, under the threat assured Hitler and his men of his support. Hitler, a politician with outstanding oratory skills, made an incendiary speech at the same venue, and within moments he had persuaded the thousands of people gathered to stand by his side. The National Socialist militia then mounted an operation to seize Munich's government buildings, and later that night Hitler,

---

⁴⁵ Mária ORMOS, *Hitler*, Budapest, T-Twins Kiadó, 1994, 73–86.

believing they no longer needed Kahr, released the Commissioner.⁴⁶

The Nazi Party's militiamen were rioting on the streets of Munich, but the police did not stand by and support the Nazis at all. On the following morning, 9 November, Hitler and his gunmen took the Bavarian Provincial Government hostage, and at the suggestion of General Ludendorff, 2,000 armed men marched to occupy the building of the Bavarian Ministry of Defence, but at the Odeonplatz in Munich Hitler and his militiamen were confronted by the armed forces loyal to Kahr and the Federal Government, and a gunfight broke out. Sixteen coup fighters and four policemen were fatally wounded, and Hitler fled the scene. The coup attempt failed, and Hitler was arrested in a few days.⁴⁷

Although the Bavarian Beer Hall Putsch, just like the Hungarian Beer Hall Putsch which had no serious background and was essentially devoid of armed forces, failed, both far-right political actions pointed out in the first half of the 1920s what crises and traumas were at work in the societies of the states that had lost the First World War.

As for the Hungarian plotters, Ferenc Ulain left by train on the eve of the Munich Beer Hall Putsch as planned, but never arrived in Munich, so he was unable to meet the Bavarian nationalist politicians who were preparing for the Beer Hall Putsch. Namely, at Hegyeshalom, on the Austro-Hungarian border, he was stopped by the police. It became clear to amateur political conspirators that their planning had not escaped the attention of the authorities, and archival sources make it clear that the Hungarian police had been watching the group's activities for weeks when Ulain departed to Munich. Szemere, Bobula and Ulain were eventually charged with forming an alliance to incite rebellion. The case of MP Ulain's immunity

---

⁴⁶ ORMOS, *op. cit. ibid.*

⁴⁷ ORMOS, *op. cit. ibid.*

was discussed also by the Parliament's Committee of Immunity in the end of November 1923. The race-defending MPs led by Gyula Gömbös sought to excuse Ulain, emphasising their opinion that Ulain was the victim of an agent provocateur hired by the police. On 24 January 1924, the Royal Criminal Court of Budapest conceived the first-instance verdict, sentencing all three defendants to 45 days in prison. The defendants were released in December 1923.⁴⁸

Although Szemere, Bobula and Ulain were eventually found innocent by the Hungarian Supreme Court, and their coup attempt with German collaboration was undoubtedly frivolous, it caused a major political scandal in 1923. Furthermore, it raises many questions up even today. The largest question mark is, of course, the identity and motives of Fritz Döhmel who approached the plotters, tricked them into planning a coup, and presumably to mislead everyone. The historical literature on the Szemere–Bobula–Ulain conspiracy is generally of the opinion that Fritz Döhmel was probably nothing more than an agent provocateur hired by the Government to use him to political discredit and isolate Gyula Gömbös's far-right race-defending faction of MPs,⁴⁹ or historians are content with the simple explanation that Döhmel was in fact an agent of Hitler, and that there was some real connection between the German and Hungarian organisations.⁵⁰ It is true that Ferenc Ulain and the race-defending faction of Members of Parliament

---

⁴⁸ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610.

⁴⁹ Lajos SERFÖZŐ, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60, 17–27.; PRÓNAY, op. cit. 210.

⁵⁰ Mária ORMOS, Kozma Miklós. *Egy magyar médiavezér*, 113; UNGVÁRY, op. cit. 111.; ROMSICS, op. cit. 128.; *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, 7–120, 110.; József ZAKAR, *Fajvédők az 1920-as évek Magyarországon*, in *Tanulmányok a Holokausztról V.*, ed. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2011, 52–111, 89.

leaving the governing United Party which not much later became an independent party caused inconvenience to the Bethlen Government by disclosing several corruption cases connected to the Government. Ulain himself had interpellated in the Parliament on various corruption cases, thereby discrediting Bethlen's Government.⁵¹ That is, Ulain had a great deal to do with the breakout of one of the most important corruption scandals of the Horthy Era. Therefore, it may have been Bethlen's interest to discredit his political opponents, but based on the historical sources it is doubtful that Döhmel was simply an agent provocateur hired by the Hungarian Government to fulfil this task.

Examining the testimony of Deputy Police Commissioner Imre Hetényi who investigated the case, the report sent to the Budapest Police Commissioner and the testimony of Detective Inspector Jenő Seibold, it turns out that Fritz Döhmel was probably in Budapest and was already seeking contacts with Hungarian far-right organisations as a representative of Hitler's Bavarian nationalist organisation before his activities came to the attention of the police. Döhmel later did indeed become an agent of the Hungarian police for a short time, as Döhmel and Hetényi made the same confession. Döhmel reported to the authorities on the activities of the conspirators, mainly in order to gain financial benefits, but initially he seems to have sought contact with them independently, without the knowledge of the Hungarian authorities. Döhmel was possibly indeed acting as an agent of the German radical right-wing political forces, but that he had already reported also to the German authorities in August 1923 that the Bavarian radical right was preparing to enter into international cooperation with its Hungarian counterparts.⁵²

---

⁵¹ UNGVÁRY, A *Horthy-rendszer mérlege*, 112.

⁵² PA-AA-(B)-R 30531-Bd. 1. Cited by: István NÉMETH, *Német haditengerészeti és légügyi lépések a versailles-i békeszerződés kijátszására a weimari köztársaság (1919–1933) éveiben*, Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae, 2017/XLIV, 523–534.

The question may be asked whether or not it is possible that a strange situation could have arisen in which the Hungarian Police and Iván Rakovszky, the Minister of the Interior would have recruited a person who was apparently a native German speaker to act as a mole for the conspirators, by the authorities conspiratorially pretended that they had only learned of his activities later, after Döhmel had already incited the Szemere–Bobula–Ulain group, which really wanted to overthrow the Government, to some degree of action. The answer is, of course, it is possible, but is hardly likely or realistic.

It is also possible that Fritz Döhmel may have secretly been hired by another Hungarian state agency, at the order of the Bethlen Governmentin, for example by the military secret service, the Department 2 of the General Staff, which was operating under secrecy at the time because of the restrictions of armament on Hungary, to discredit Ferenc Ulain and his associates, but the likelihood of this is also small. The idea sounds impossible and irrational because, if the sources are to be believed, Döhmel originally approached Szemere and Bobula who were thinking about the possibility of overthrowing the Government completely independently of Döhmel, and Ulain as an MP with some political influence and a person with links to Bavarian nationalists was involved in the conspiracy only later. That is, when Döhmel contacted Szemere and Bobula, he possibly did not know that an MP would soon become a key figure in the conspiracy. In fact, it seems that Döhmel was not the agent of the Hungarian Government, but acted independently, it is not known exactly on whose behalf, and only later did he start reporting to the Hungarian police. Certainly, it is also possible that Döhmel was really an agent of the German nationalist organisation – it is the most likely scenario –, but later he became self-employed and sold out the conspiracy and the information he possessed, primarily for financial gain.

However, the first-instance judgment of the Royal Criminal Court of Budapest also conceives interestingly, writing that

Döhmel's identity is a mystery even to the Hungarian state authorities, and although it is likely that the circles behind him are to be sought abroad, they are certainly not in Bavaria, and Döhmel badly misled both the participants in the Hungarian Beer Hall Putsch and the Hungarian authorities.⁵³ Abroad but not in Bavaria could also mean – although we do not have to agree with the criminal court in the absence of written evidence – that the mysterious young man in question was an agent of the secret services of a foreign state who was instructed to try to sabotage the attempts of cooperation between German and Hungarian far-right organisations and to discredit them in the eyes of each other.

If we allow ourselves to speculate, we could ask the logical question of which state or states had an interest in preventing the emerging German paramilitary far-right organisations from building international links during this period. The answer is quite obvious: France, Austria, or even the Weimar Republic itself. Indeed, in the relatively recent past, in 2009, a French intelligence report was discovered in the National Archives of France and received some press coverage according to which the French intelligence service had been monitoring the emerging National Socialist leader and his circle, and which painted Hitler as a politician with the oratorical qualities and charisma similar to that of Mussolini.⁵⁴ The same could also be true of the neighbouring Little Entente states which also clearly did not want Hungarian political forces to have serious foreign allies for their revisionist ambitions, so they cannot be excluded from such assumptions either.

---

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Vö. Thomas WIEDER, *Genre fasciste. Dans les années 1920, Adolf Hitler était surveillé par les services français. La fiche rédigée sur le futur Führer dort dans une armoire des Archives nationales*, Le Monde, 2009, november 20. https://www.lemonde.fr/europe/article/2009/11/19/adolf-hitler-genre-fasciste_1269349_3214.html

Furthermore, there was also Austria that had newly become and independent and as one of the successor states to the Austro–Hungarian Empire, was struggling with serious domestic political and economic problems as well. The crisis after the loss of the First World War provided an excellent breeding ground for political extremism here as well, and the Government faced the real danger that Germany would eventually annex Austria in order to restore the unity of Germany, as the National Socialist German Regime under Hitler really did it fifteen years later in 1938. National Socialist-style, pro-Anschluss movements had already made their appearance here early, and it was therefore not in the interest of the Austrian State that the Hitler–Ludendorff circle should build successful international cooperation with politicians from other nations with similar ideological platforms.⁵⁵

Finally, there was the Republic of Weimar itself there, then under the leadership of President Friedrich Ebert and Federal Chancellor Gustav Stresemann, which, as the biggest loser of the First World War, was also struggling with huge economic and social crises as the empire was transformed from a monarchy into a republic. It was precisely these crises and the growing discontent that increased the popularity of demagogic politicians such as Hitler and the National Socialists who professed and promoted extremist ideas. It is certain that the secret services of the Weimar Republic had undercover agents in radical political movements, since it is a less known fact of Adolf Hitler’s life that the later German dictator himself initially came into contact with National Socialism after the defeat of the short-lived Bavarian Soviet Republic in 1919 as an officer of the German Army’s intelligence and propaganda unit in Bavaria. Hitler’s task was to gather information on organisations and individuals propagating political extremism and to carry out vigorous

---

⁵⁵ See: Róbert FIZIKER, *Habsburg kontra Hitler. Legitimisták az anchluss ellen, az önálló Ausztriáért*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2010.

anti-communist propaganda. One such radical organisation monitored by German military intelligence was the then insignificant DAP, the German Workers' Party, which Hitler managed to infiltrate so well that he soon became its leader and, within a few years, had organised it into a nationwide political movement under the name NSDAP, the National Socialist German Workers' Party. The predominantly liberal and social-democratic Government of the Weimar Republic thus understandably had no interest that the National Socialist movement should build up significant international relations and fought against political extremism within Germany in much the same way as the consolidationist Bethlen Government did in the Hungarian context. There are also indications that Döhmel was in contact with the German state security services as early as August 1923, and that he reported to them that Bavarian and Hungarian far-right organisations were trying to re-establish contact and revive the cooperation that had been initiated earlier.⁵⁶ It also seems certain that Döhmel was indeed originally in contact with Hitler and his circle, as a Hungarian detective had followed him to Bavaria on behalf of Deputy Police Commissioner Imre Hetényi and checked if Döhmel had really in connection with the National Socialists. Although Hungarian historian István Németh has also published some German diplomatic documents in his extensive source publication on German–Hungarian relations in connection with the Ulain case as well, primarily from the correspondence between the Hungarian and German law enforcement and diplomatic services, these do not, of course, reveal the true identity of the German key figure in the conspiracy, Fritz Döhmel. All that is known is that in November 1923, Deputy Police Commissioner Hetényi informed the German Embassy in Budapest that Döhmel had been under surveillance by the Hungarian police for some

---

⁵⁶ PA AA (B)-R 30531-Bd. 1. Cited by: István NÉMETH, *A Wilhelmstrasse és Magyarorszáig. I. rész*, 80.

time and that dozens of young German men were in Budapest to initiate a cooperation agreement between the Hungarian and German far-right organisations.⁵⁷ The scarce German sources of the case reveal that Döhmel's motives were not known to German authorities, and mention that Gerhard Köpke, an official of the German Foreign Ministry wrote to the Imperial Commissioner for the Supervision of Public Order and asked information of him about the case. A few days later, the Foreign Ministry sent a summary of the case to the representative of the German Federal Government in Munich, requesting further information, in particular on the links between Hungarian and German radical right-wing organisations. However, the German Imperial Commissioner for the Supervision Public Order, who was practically the head of the German federal political police service interestingly confused the issue even further by not providing the Foreign Ministry with any relevant information, and in his reply expressed the opinion that Fritz Döhmel had really no connection with the National Socialists, and, referring to a rather unreliable press source, the issue of the daily newspaper titled *Germania* of 25 November 1923, claimed that he was in fact a communist.⁵⁸ Although this is all in the realm of conjecture, it cannot be excluded that Fritz Döhmel, among his other motives and activities, possibly in conjunction with his earlier actual National Socialist involvement, was an agent of the German secret service whose aim was to disrupt the activities of the National Socialists, especially their international relations, and that the German political police and secret services were therefore not interested in exposing his true identity.

Although Hitler issued a press statement in the Hungarian radical right-wing newspaper called *Szózat* (*Voice* or *Speech*) in which he denied that Döhmel was his or his party's agent, and it

---

⁵⁷ PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. István NÉMETH, *Magyarok és németek*, 384; *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. Az 1920-as évek*, 346.

⁵⁸ István NÉMETH, *Magyarok és németek (1914–1934)*, 385.

was also stressed by National Socialist politicians Alfred Rosenberg and Anton Drexler, this proves nothing.⁵⁹ Hitler had just been arrested for a coup attempt, and he did not want to add to his difficult situation by admitting that he would have wanted to carry out the Bavarian Beer Hall Putsch with some international involvement, or that he would have interfered in the internal affairs of another country. That is, Döhmel may well have been in contact with the Hitler–Ludendorff circle in some way, as his knowledge of the Bavarian domestic political situation and his ability to convince Ferenc Ulain who was indeed in contact with Hitler would suggest. Döhmel’s unusually high level of education and diplomatic skills may also be indicated by the fact that he put his somewhat absurd but nevertheless professional draft treaty about the Bavarian–Hungarian political cooperation on paper without drafting.

While it is also possible that Döhmel was a simple swindler driven purely by the desire of financial gain, his high-level disinformation activities may suggest an international game of secret services in the background. Of course, Döhmel’s true identity will possibly never be completely known, even after a hundred years, so we can only rely on what seems to be logical theories. Whatever the truth about the Hungarian Beer Hall Putsch is, it is certain that, like the much more serious Bavarian Beer Hall Putsch, it failed at the very beginning. The White Internationale between the radical right-wing forces under General Ludendorff’s leadership did not come into being, and just as the German Federal Government succeeded in marginalising the radical right for a time, so by the end of 1923 the Bethlen Government succeeded in isolating the radical right in Parliament and in marginalising to some extent their political activities which were dangerous to consolidation.

---

⁵⁹ [Anonymous author], *Hitler nyilatkozata az Ulain-ügyben. Sohasem akart beleavatkozni a magyar ügyekbe Döhmel, köpenicki diplomata*, Szózat, 23 December 1923, 7.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (HU-ÁBTL)

HU-ÁBTL-4.1. A-434. A magyar hírszerzési szolgálat 1. kötet
(a magyar hírszerzési szolgálat módszerei 1936-ig).

HU-ÁBTL-4.1. A-686. Etelközi Szövetség.

HU-ÁBTL-4.1. A-650. Összefoglaló. Prónay-különítmény alakulása és tevékenysége 1919–1945.

HU-ÁBTL-4.1. A-687. Az 1919-es ellenforradalmi kormány által megalakított szervezetek (1947).

HU-ÁBTL-4.1. A-718. A Vannay-puccs polgári személyeinek bírósági töredékanyaga, valamint kapcsolatos iratok.

HU-ÁBTL-4.1. A-719. Zadaveczt István táborig püspök „Hét év a táborban” című naplója dokumentumokkal.

HU-ÁBTL-4.1. A-720/1. A Horthy-rendszer jobboldali szervezetei.

HU-ÁBTL-4.1. A-879. 1919-es fehérterroristák anyaga.

HU-ÁBTL-4.1. A-881. Rongyos gárdisták, szabadcsapatok, különítményesek anyaga.

HU-ÁBTL-4.1. A-1047. Fehérház Bajtársi Egyesület, Anti-Bolsevista Comité.

HU-ÁBTL-4.1. A-2124. Volt horthysta titkos szervezetek.

HU-ÁBTL-V-93302. Wünscher Frigyes.

Bundesarchiv, Berlin (BArch)

BArch-R 1507/2129. Bajor sörpuccs.

BArch-R 1507/400. Organisation Escherich. Orgesch Orka.

BArch-R 707/142. A bajor–magyar kapcsolatokra vonatkozó iratok.

Budapest Főváros Levéltára, Budapest (HU-BFL)

HU-BFL-IV-1407-b-XI. üo.-151/1922. A Budapesti Főkapitányság főkapitányi jelentése Budapest székesfőváros tanácsának.

HU-BFL-VI-15-c-205/1945. A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Államrendészeti Osztálya jelentése a Kettőskereszt Vérszövetség feloszlott egyesület adatai tárgyában Budapest főváros főpolgármesteréhez, Budapest, 1945. december 3.

HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Keő-Kucsera István büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Illy László és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-11717/1923. Bedő József és Dula József büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-10559/1925. A Kovács testvérek büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Kiss Gábor Jenő pere.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/041. Apor Viktor és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-193/1926. Windischgrätz Lajos és társai pere.

HU-BFL-VII-101-c-figyenc-I-8184. Márffy József fogolytörzskönyve.

HU-BFL-XXV-1-a-659/1946. Balogh Ferenc büntetőpere.

HU-BFL-XXV-1-a-1945/778. Budaváry László büntetőpere.

HU-BFL-XXV-1-b-4587/1946. Márffy József igazolási eljárása.

HU-BFL-XXV-2-b-8311/1947. Dr. Minich József igazolási eljárása.

HU-BFL-XXV-2-b-4767/1946. Kovarcz Emil népügyészégi büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-e-1949/20630. Héjjas Iván és társai népbírói büntetőpere.

Hadtörténelmi Levéltár, Budapest (HU-HL)

HU-HL-VKF. A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnöke Levéltára, 1919–1945.

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára, Szeged (HU-MNL-CSML)

HU-MNL-CSML-XXV-8-5-d-NB-148/1945. Piroska János háborús és néPELLenes bűntette.

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest (HU-MNL-OL)

HU-MNL-OL-K 27. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1867–1944.

HU-MNL-OL-MOL-K 64-1920-2-60. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Megállapodás az elszakadt részekben folytatandó irredenta szervezéséről, 1920.

HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Előterjesztés a külügyminiszter részére az elcsatolt területeken megvalósítandó diverziós és terrorcselekményekről, 1920.

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-187. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Feljegyzés az elcsatolt területeken folytatandó diverziós tevékenységről, 1921.

HU-MNL-OL-K-64-1921-41-199. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Schitler vezérkari alezredes feljegyzése a német és a magyar irredenta szervezetek közötti együttműködés tárgyában, 1921.

HU-MNL-OL-K-64-1921-41-221. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Jelentés a német ORKA és ORGESCH irredenta szervezetekkel való tárgyalásról, 1921.

HU-MNL-OL-K 64-1923-41-81. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Masirevich Szilárd bécsi magyar követ számjeltávirata a külügyminiszter részére, melyben arról számol be, hogy Ludendorff német tábornok nála járt, és

- titkos tárgyalást kezdeményezett Siménfalvy ezredessel, mint a kormányzó bizalmi emberével, Bécs, 1923. február 6.
- HU-MNL-OL-K 65 – Külügyminisztérium – Politikai osztály – „D” (defenzív) referatúra iratai.
- HU-MNL-OL-K 67. Külügyminisztérium – Politikai hírszolgálati osztály.
- HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473. Belügyminisztérium rezer-vált iratai – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságok-nak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőske-reszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.
- HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250. Belügyminisztérium rezer-vált iratai – A titkos társaságok felfedése, 1926.
- HU-MNL-OL-K 149-1924-1-2042. Belügyminisztérium rezer-vált iratai – Siménfalvy Tihamér vszkt. ezredes felterjesztése a Kormányzó Katonai Irodájához Károlyi Mihály szabadkai tartózkodásáról, Budapest, 1924. október 1.
- HU-MNL-OL-K 429-1926. 05. 07.–10. 14. A Magyar Távirati Iroda – Napi hírek – Frankper, 1926. május–október.
- HU-MNL-OL-KS 274-f-11. cs.-44. őrzési egység. Jelentés az Etelközi Szövetségről.
- HU-MNL-OL-K 429. Belügyminisztériumi levéltár – Kozma Miklós iratai.
- HU-MNL-OL-P 1360. Magyar Országos Véderő Egylet.
- HU-MNL-OL-P 2249-7. sorozat. Ébredő Magyarok Egyesülete.
- HU-MNL-OL- P 2249-47. sorozat. Turáni Vadászok Országos Egyesülete.
- HU-MNL-OL-P 2249-61. sorozat. Fehérház Bajtársi Egyesület.
- HU-MNL-OL-P 2249-81. sorozat. Magyar Fajvédők Országos Szövetsége.

Politisches Archiv, Berlin, (PA)

- PA-AA-(B)-R 30531-Bd. 1. Szigorúan titkos bizalmas jelentés Budapestről a német–magyar jobboldali együttműködésről, 1923. augusztus 23.
- PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. Boltze német követségi titkár szigorúan bizalmas feljegyzése az Ulain-ügyről, 1923. november 10.
- PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. A német külügyminisztérium átirata a közrendvédelmi felügyeletet ellátó birodalmi megbízottaknak, 1923. november 14.
- PA-AA-(B)-R 30531-Bd. 1. Welczeck budapesti német nagykövet jelentése a Külügyi Hivatalnak az Ulain-ügyről, 1924. január 26.

Szakirodalmi források

- ABLONCZY Balázs, *Teleki Pál*, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.
- ABLONCZY Balázs, A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések, *Múltunk*, 2008/1, 29–56.
- ABLONCZY Balázs, *Keletre, magyar! A magyar turanizmus története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2016.
- ABLONCZY Balázs, *A miniszterelnök élete és halála. Teleki Pál (1879–1941)*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.
- ABLONCZY Balázs, *Ismeretlen Trianon*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.
- ÁDÁM T. István, *A nyugat-magyarországi felkelés története*, Budapest, Külpolitika Kiadása, 1935.
- A Horthy-korszak Magyarországája jugoszláv szemmel. Délszláv levéltári források 1919–1941*, forráskiad. HORNYÁK Árpád, Pécs–Budapest, Kronosz Kiadó – MTA BTK Történettudományi Intézet, 2016.

- ANDAHÁZI SZEGHY Viktor, Trianontól Bledig. A Magyar Királyi Honvédség szervezése és lehetőségei 1920–1938 között, *Hadtudomány*, 2019/3, 15–23.
- Christopher ANDREW, *The Secret World. A History of Intelligence*, London, Penguin Books, 2019.
- ANGYAL Béla, Magyar szervezetek és mozgalmak Csehszlovákiában 1918–1921. I. rész, *Fórum*, 2000/1, 13–20.
- ANGYAL Béla, *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*, Dunaszerdahely, Fórum Intézet – Lilium Aurum Kiadó, 2002.
- ÁROKAY Lajos, Az önálló magyar katonai attaséi szolgálat előzményei 1918–1919, *Hadtörténelmi Közlemények*, 1983/1, 73–95.
- ÁROKAY Lajos, A rejtett magyar katonai attaséi szolgálat első állomáshelyeinek felállítása, 1920–1923, *Hadtörténelmi Közlemények*, 1983/3, 356–381.
- ÁROKAY Lajos, A rejtett magyar katonai attaséi szolgálat tevékenysége 1923–1928 között, *Hadtörténelmi Közlemények*, 1983/4, 574–592.
- A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934)*. I. kötet. Az 1920-as évek, forráskiad. NÉMETH István, Budapest, magánkiadás, 2017.
- A XX. század magyar beszédei*, szerk. Vajda Barnabás, Budapest, Agave Kiadó, 2007.
- Az Endre–Baky–Jaross-per*, forráskiad KARSAI László, MOLNÁR Judit, Budapest, Cserépfalvi Kiadó, 1994.
- B. STENGE Csaba, Fejezetek a Rongyos Gárda kárpátaljai bevetésének történetéből, I. A salánki megadás, *Acta Academia Beregsasiensis*, 17. évf. 2018, 39–66.
- B. STENGE Csaba, Magyar hadműveletek Kárpátalja visszacsatolása során, 1939. március. II. fázis (I. rész), *Sereg Szemle*, 2018/2, 106–114.
- B. STENGE Csaba, Magyar hadműveletek Kárpátalja visszacsatolása során, 1939. március. II. fázis (II. rész), *Sereg Szemle*, 2018/3–4, 121–129.

- B. STENGE Csaba, Fejezetek a Rongyos Gárda kárpátaljai bevetésének történetéből II. Térképhelyesbítő a „vízkereszti csatában”, 1939. január 6-án, *Limes*, 2020/7, 43–58.
- BALLA Tibor, A trianoni békediktátum és az önálló magyar haderő, *Honvédségi Szemle*, 2020/3, 109–122.
- BARTHA Ákos, *Bajcsy-Zsilinszky Endre. Életút és utóélet*, Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020.
- BARTHA Ákos, Az utolsó csepp a pohárban. Soltra József rendőr meggyilkolása, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása*. (Rendészettörténeti Tanulmányok 2.), szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona–TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 28–44.
- BARTHA Ákos, Fajvédelem és ellenállás, *Regio*, 2021/2, 251–271.
- BARTHA Ákos, *Véres város. Fegyveres ellenállás Budapesten, 1944–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.
- BARTHA Ákos, A magyar fajvédelem útjai a második világháború idején, in *Trianon után. Politikai gondolkodás és történetírás*, szerk. HÖNICH Henrik, Budapest, Századvég Kiadó, 2022, 187–210.
- BARTHA Ákos, *Törzsökösök, rongyosok, turániak. Németellenes magyar fajvédelem 1938–1945*, Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2023.
- BARTHA Ákos–PÓCS Nándor–SZÉCSÉNYI András, Egy hosszan „ébredő” túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész, *Múltunk*, 2019/2, 138–180.; II. rész: *Múltunk*, 2019/3, 234–276.
- BELLÉR Béla, *Az ellenforradalom nemzetiségi politikájának kialakulása*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975.
- Bethlen István titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós – SZÜCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972.
- BODÓ Béla, The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups, *Austrian History Yearbook*, 2011/42, 133–163.

- BODÓ Béla, Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete, 2000, 2010/10, 9–27.
- BODÓ Béla, Pál Prónay. *Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.
- BODÓ Béla, Favorites or Pariahs? The Fate of the Right-Wing Militia Men in Interwar Hungary, *Austrian History Yearbook*, 2015/46, 327–359.
- BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.
- BODÓ Béla, *A fehérterror*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2022.
- BODÓ Béla, *Oppression, Terror and „Split Legitimation”. The Troubled Relationship between the Conservative Authoritarian State and Its Right-wing Critics in Hungary between 1919 and 1945*, in *A Transnational History of Right-Wing Terrorism. Political Violence and the Far Right in Eastern and Western Europe since 1900*, szerk. Johannes DAFINGER – Moritz FLORIN, London, Routledge, 2022, 46–69.
- BOROS Ferenc, *Magyar–csehszlovák kapcsolatok 1918–1921-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970.
- BORSI-KÁLMÁN Béla, *Öt nemzedék, és ami előtte következik... A temesvári Levente-pör, 1919–1920*, Budapest, Noran Kiadó, 2006.
- BORSI-KÁLMÁN Béla, *Ifj. Niamešny Mihály és a temesvári Levente-per, 1919–1920*, Budapest, Helikon Kiadó, 2010.
- BORSI-KÁLMÁN Béla, *Kisfiúk a nagy viharban. A temesvári „Levente-pör” – az első román „irredenta per” története, 1919–1922*, Budapest, Kortárs Kiadó, 2020.
- BOTLIK József, A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28. – október 4., *Valóság*, 2007/3, 24–47, illetve 2007/4, 39–58.
- BOTLIK József, *Nyugat-Magyarország sorsa, 1918–1921*, Vaszilvagy, Magyar Nyugat Könyvkiadó, 2012.

- BÖDŐK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018.
- Timothy S. BROWN, *Weimar Radicals. Nazis and Communists Between Authenticity and Performance*, New York, Berghahn Books, 2009.
- Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938*, szerk. HETÉS Tibor, MORVA Tamásné, Budapest, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, 1968.
- Alexander CLIFFORD, *Hindenburg, Ludendorff and Hitler. Germany's Generals and the Rise of the Nazis*, London, Pen and Sword Military, 2021.
- CSAPLÁR-DEGOVICS Krisztián, „Nekünk nincsenek gyarmataink és hódítási szándékaink”. *Magyar részvétel a Monarchia gyarmatosítási törekvéseiben a Balkánon (1867–1914)*, Budapest, ELKH Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2022.
- CSELÉNYI Zsuzsanna, *Az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) működése 1918–1920*, *Acta Academiae Paedagogicae Agrimensis. Sectio Historia*, 1991/20, 51–67.
- CSONKA Laura, Nemzetközi és hazai fellépés a népbiztosok megkegyelmezése érdekében, *Archívnet*, 2015/3. https://archivnet.hu/politika/nemzetkozi_es_hazai_fellepes_a_nepbiztosok_megkegyelmezese_erdekeben.html
- CSUNDERLIK Péter, *Radikálisok, ateisták, szabadgondolkodók. A Galilei Kör története (1908–1919)*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2017.
- DEMETER Gábor, *Kisállami törekvések és nagyhatalmi érdekek a Balkán-háborúk idején (1912–1913)*, Budapest, Hungarovox Kiadó, 2007.
- DEMETER Gábor, *A két Balkán-háború hadtörténete (1912–1913)*, Debreceni, Kossuth Egyetemi Könyvkiadó, 2008.
- DEMETER Gábor, *Diplomatic Struggle for Supremacy over the Balkan Peninsula 1878–1914*, Szófia, Institute for Historical Studies, Bulgarian Academy of Sciences, 2017.

- DOBÁK Imre–REGÉNYI Kund, Hírszerzési és Kémelhárítási Szabályzat – a két világháború között, *Nemzetbiztonsági Szemle*, MMXV/I, 146–197.
- Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna–Tisza közti történetéhez*, szerk. ROMSICS Ignác, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976.
- DOMONKOS László, *A Héjjas-nyárfa árnyékában*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.
- DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.
- DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007.
- ERDÉLYI Péter, *Képviselőtestületi választások 1929-ben Csongrádon*, (Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében 2003), szerk. ERDÉLYI Péter–SZÜCS Judit, Szeged, Móra Ferenc Múzeum, 2002, 119–125.
- ERDEŐS László, *A magyar honvédelem egy negyedszázada 1919–1944*, szerk. BABUCS Zoltán, Gödöllő, Attraktor Kiadó, 2007.
- FÁBIÁN Máté, *Borbély-Maczky Emil (1887–1945). Politikai életrajz*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történelemtudományi Doktori Iskola, 2019.
- FÁBIÁN Máté, *Egy fajvédő főispán. Borbély-Maczky Emil (1887–1945)*, Budapest, Kronosz Kiadó–Magyar Történelmi Társulat, 2020.
- FAZEKAS Csaba, Prohászka Ottokár és a „hungarizmus” fogalmának genezise, *Múltunk*, 2017/1, 4–34.
- FEGYÓ János, *Adalékok a szélsőjobboldal fokozódó szervezkedésének történetéhez a gazdasági világválság éveiben*, in *A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum Évkönyve, 1967–1968*, Budapest, Népművelési propaganda iroda, 1969, 261–289.
- FIZIKER Róbert, *Habsburg kontra Hitler. Legitimisták az Anschluss ellen, az önálló Ausztriáért*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2010.

- FODOR Miklós Zoltán, Az Etelközi Szövetség története, in *Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007* (XXXI.), Salgótarján, 2008, 118–156.
- FORGÁCS Balázs, *Gerillák, partizánok, felkelők. Az irreguláris hadviselés elméletének története – korunk kihívásai*, Budapest, HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Nonprofit Kft., 2020.
- FOGARASSY László, A Prónay-Ranzenberger pör (1930–1932), *Soproni Szemle*, 1978/1, 23–40.
- Norbert FREI, *National Socialist Rule in Germany. The Führer State 1933–1945*, Oxford, Oxford University Press, 1987.
- GARAMI Erika, Az 1920-as évekbeli magyarországi frankhamisítás numizmatikai vonatkozásai, *Numizmatikai Közlöny*, 2003–2004/CII–CIII, 65–71.
- GERGELY Ernő–SCHÖNWALD Pál, *A Somogyi–Bacsó-gyilkosság*, Budapest, Kossuth Kiadó, 1978.
- GERGELY Jenő, *Gömbös Gyula. Politikai pályakép*, Budapest, Vince Kiadó, 2001.
- GELLÉRT Ádám, *Egy antiszemita hármás rablógyilkosságtól a kegyelemig*, Index.hu, 2018. október 26. https://index.hu/techtud/tortenelem/2018/10/26/mit_kezdjünk_hejjas_ivan_nal_100_ev_utan/
- GELLÉRT Ádám, Béla Bodó: *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, (Mass Violence in Modern History 5.), Routledge, London–New York 2019. 333 oldal, *Századok*, 2020/4, 892–894.
- GERGELY Ferenc–KISS György, *Horthy leventéi. A leventeintézmény története*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1976.
- Robert GERWARTH, *The Vanquished. Why the First World War Failed to End, 1917–1923*, Farrar, Straus and Girou, 2016.
- Robert GERWARTH, *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erőszak Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert

- GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 71–92.
- Robert GERWARTH – John HORNE, Paramilitarizmus az első világháború után, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH – John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32.
- GOTTFRIED Barna, Thuróczy István és a román király elleni merénylet, *Székelyföld*, 2010/7, 79–101.
- GOTTFRIED Barna–NAGY Szabolcs, *A Székely Hadosztály története*, Csíkszereda, Csíkszereda Kiadóhivatal, 2019.
- G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.
- G. SOÓS Katalin, Magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921, *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica*, 1967/XVII, 3–43.
- G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971.
- GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája. 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesnyő, Attraktor Kiadó, 2012.
- GULYÁS Martin, Az 1945-ös csongrádi földosztás vesztesei, *Emlékeztető*, 2016/1–2, 52–68.
- GYURGYÁK János, *Magyar fajvédők*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012.
- Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017.
- Hadtudományi Lexikon. Új kötet*, főszerk. KRAJNCZ Zoltán, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.
- HATOS Pál, *Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és forradalom története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.
- HATOS Pál, *Roszfűük világforradalma. Az 1919-es magyarországi tanácsköztársaság története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.

- HATOS Pál, Veszedelmes viszonyok? A két világháború közötti katolikus–protestáns versengés történelmi kontextusai, in *Trianon után. Politikai gondolkodás és történetírás*, szerk. HÖNICH Henrik, Budapest, Századvég Kiadó, 2022, 137–166.
- HÉJJAS Iván, *Légi jog*, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Rt., 1934.
- HETÉNYI IMRE, *Amikor a rend őre voltam*, Budapest, Pantheon Kiadás, 1941.
- Ulrike Claudia HOFFMANN, „Verräter verfallen der Feme!” *Fememorde in Bayern in den zwanziger Jahren*, Köln–Weimar, Böhlau Verlag, 2000.
- HOLLÓSI Gábor, Országgyűlési választási rendszer a Horthy-korszak Magyarországon, *Pro Publico Bono: Magyar Közigazgatás*, 2015/1, 115–133.
- Horthy Miklós titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós, SZÜCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965.
- HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.
- HOLLÓS Ervin–LAJTOS Vera, *Horthy Miklós, a fehérek vezére*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1985.
- Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. I. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921*, forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956.
- Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.
- Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. III. Az ellenforradalmi rendszer gazdasági helyzete és politikája Magyarországon 1924–1926*, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.
- Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. IV. Az ellenforradalmi rendszer külpolitikája 1927. január 1.–1931. augusztus 24.*, forráskiad. KARSAI Elek, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

- Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 2.*, szerk. HORVÁTH Ibolya–SOLT Pál–SZABÓ Győző–ZANATHY János–ZINNER Tibor, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993.
- JAGADICS Péter, A Horthy-hadsereg Nemzetvédelmi Szolgálata, *Szakmai Szemle – A Katonai Biztonsági Hivatal Tudományos Tanácsának szakmai kiadványa*, 2010/3, 191–205.
- JANKOVICH Arisztid, *A Nemzeti Hadsereg (1919)*, forráskiad. GYÖRGY Sándor, Budapest, Szülőföld Könyvkiadó–Trianon Múzeum, 2019.
- Nigel H. JONES, *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*, Dorset, Barns and Noble, 1995.
- KÁDÁR Gábor–VÁGI Zoltán, *Antiszemita atrocitások, gyilkosságok, pogromok a fehérterror időszakában*, ELTE Társadalmi Konfliktusok Kutatóintézete, 2010. http://konfliktusokutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=138:antiszemita-atrocitasok-gyilkosságok-pogromok-a-feherterror-idszakaban-&catid=16:esetek
- KÁDÁR LYNN Katalin, *Eckhardt Tibor amerikai évei, 1941–1972*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.
- KÁNTÁS Balázs, *A Duna–Tisza közti dosszié. Három alapvető forrás a Duna–Tisza közti paramilitáris erőszak történetéhez, 1919–1924*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.
- KÁNTÁS Balázs, *A különítményesek nyomában. Tanulmány és források Héjjas Iván paramilitáris vezető és különítménye tevékenységéről, 1919–1923*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.
- KÁNTÁS Balázs, *Váry Albert koronaügyész-helyettes összefoglaló jelentése a fehérterror Duna–Tisza közén zajlott eseményeiről, 1922*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.
- KÁNTÁS Balázs, *Konzolidáció kézigrányattal? Az Ébredő Magyarok Egyesületének antiszemita indíttatású jászkarajenői merényletéről, 1922*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

- KÁNTÁS Balázs, *A csongrádi bombamerénylet. Sajtó- és egyéb források a Horthy-korszak egyik antiszemita terrorcselekményének kontextusához, 1923–1924*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.
- KÁNTÁS Balázs, *A Csocsó bácsi-féle összeesküvés: Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai hatalomátvételi terve, 1923*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.
- KÁNTÁS Balázs, *Árnyékkatonák és árnyékpolitikusok. Újabb dokumentumok a Horthy-korszak első éveinek radikális jobboldali titkos paramilitáris szervezeteinek működéséről, 1923–1926*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.
- KÁNTÁS Balázs, *Héjjas Iván paramilitáris vezető és különítménye szerepe a Duna–Tisza közti fehérterrorban, valamint az ellenük lefolytatott ügyészi vizsgálat, 1920–1922*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.
- KÁNTÁS Balázs, *Documenta Paramilitaria Hungarica. Tanulmány és történeti források a Kettőskereszt Vérszövetség titkos irreguláris katonai alakulat tevékenységéről. 1919–1945*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.
- KÁNTÁS Balázs, *Fehérterror a Duna–Tisza közén: Héjjas Iván főhadnagy és különítménye tevékenysége, 1919–1921*. *White Terror in the Danube–Tisza Interfluve The Activities of First Lieutenant Iván Héjjas and His Detachment, 1919–1921*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.
- KÁNTÁS Balázs, *Milicisták, puccsisták, terrorfiúk*. Budapest, Művészeti és Irodalmi Jelen Kft., 2021.
- KÁNTÁS Balázs, *Rendőrgyilkosság az Oktogonnál: Tanulmány és levéltári források Soltra József rendőr meggyilkolásának körülményeihez és politikai kontextusához, 1920*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

- KÁNTÁS Balázs, *Antibolsevizmus, irredentizmus, antiszemitizmus, terrorizmus: A Kovács testvérek irredenta indíttatású bűncselekményei és ellentmondásos kapcsolatuk a magyar állami szervekkel, 1923–1925*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.
- KÁNTÁS Balázs, *A bombaper. A Horthy-korszak első éveinek egyik legnagyobb büntetőpere és politikai kontextusa, 1922–1926*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.
- KÁNTÁS Balázs, „Szép napok” a Britannia Szállóban: Adatok és levéltári források a magyarországi fehérterror egyik hírhedt irreguláris katonai alakulatának fővárosi atrocitásaihoz, 1919–1920. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.
- KÁNTÁS Balázs, *A bombamerényletek kora: Levéltári források a Horthy-korszak első éveinek politikai terrorizmusához, 1922–1924*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.
- KÁNTÁS Balázs, *A Brief and Fragmented History of Radical Right-Wing Paramilitary Formations in Hungary in the 1920s*. New Delhi, AkiNik Publications, 2021.
- KÁNTÁS Balázs, *The Dream of the White Internationale: Secret Hungarian–German–Austrian Negotiations and Attempts of Military Cooperation, 1919–1923*. New Delhi, AkiNik Publications, 2021.
- KÁNTÁS Balázs, *The Period of Bomb Attacks: Paramilitary Formations and Terrorism in Hungary in the First Years of the Horthy-Era, 1922–1924*. Zittau, Weser Books, 2022.
- KÁNTÁS Balázs, *A Kettőskereszt Vérszövetség: Egy titkos irreguláris katonai szervezet tevékenysége az 1920-as évek Magyarországnán. The Double Cross Blood Union: A Secret Irregular Military Formation and its Activity in Hungary During the 1920s*. Budapest, Line Design Kiadó, (Rerum Fides 4.), 2022.

- KÁNTÁS Balázs, *Héjjas Iván. Vázlat egy magyar radikális jobboldali katonatiszt-politikus életrajzához és kapcsolatrendszeréhez*, Budapest, Hungarovox Kiadó, 2022.
- KÁNTÁS Balázs, *Rongyosan és titkosan a hazáért. Töredékek a két világháború közötti irreguláris katonai alakulatok és különleges katonai műveletek történetéből*, Budapest, Hungarovox Kiadó, 2022.
- KARSAI Elek, *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek*, Budapest, Táncsics Kiadó, 1969.
- KARSAI László, *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, Budapest, Ballasi Kiadó, 2016.
- Janet KERÉKES, *Álarcosbál a Fehér Keresztben. A zsidó asszimiláció*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2018.
- KERÉKES Lajos, Olaszország, Magyarország és az osztrák Heimwehr-mozgalom, *Történelmi Szemle*, 1961/2, 199–216.
- KERÉKES Lajos, *Ausztria történelme 1918–1955*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.
- KERÉKES Lajos, *Hitler-puccs a sörházban*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1976.
- KEREPESZKI Róbert, A politikai és társadalmi élet határán. A Társadalmi Egyesületek Szövetsége a Horthy-korszakban, in „...nem leleplezni, hanem megismerni és megérteni”. *Tanulmányok a 60 éves Romsics Ignác tiszteletére*, szerk. GEBEI Sándor–IFJ. BERTÉNYI Iván–RAINER M. János, Eger, Esterházy Károly Főiskola, 373–388.
- KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesnyő, Attraktor Kiadó, 2012.
- KEREPESZKI Róbert, *A Vitézi Rend, 1920–1945*, Máriabesnyő, Attraktor Kiadó, 2013.
- KEREPESZKI Róbert, *Darányi Kálmán. Pályakép, személyiség, korrajz*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2018.
- David KING, *The Trial of Adolf Hitler. The Beer Hall Putsch and the Rise of the Nazi Germany*, London–New York, W. W. Norton and Company, 2017.

- KIRSCHNER Béla, *A „szakszervezeti kormány” hat napja, 1919*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1968.
- KOLONTÁRY Attila, *Alekszej von Lampe, Vrangel báró katonai képviselője Magyarországon*, Pécs, PTE BTK Történettudományi Intézet–Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, (MOSZT-füzetek 1.), 2015.
- KOHN Sámuel, *Kohn Schwerin Götz bajai és bács megyei főrabbi. Élet- és korrajz (1760–1852)*, forráskiad. HICSIK Dóra–NAGYELA László Márk–RÓNA Tamás, Szabadka, Minerva Könyvképző (MILKO), 2019.
- KOMORÓCZY Géza, *A zsidók története Magyarországon. II. 1849-től a jelenkorig*, Pozsony, Kalligram, 2012.
- KONOK Péter, Az erőszak kérdései 1919–1920-ban. Vörösteror–fehérterror, *Múltunk*, 2010/3, 72–91.
- KÓRÓDI Máté, *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról, 1919. augusztus 3.–1921. október 23.*, Budapest, Clio Intézet, (Clio Kötetek 2.), 2020.
- KOVÁCS Tamás, Adalékok a Magyar Királyi Külügyminisztérium szerepéhez az államvédelemben és az államrendészetben, *Fons*, 2008/1, 81–94.
- KOVÁCS Tamás, Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise, 1919–1921, *Múltunk*, 2009/2, 64–92, 75.
- KOVÁCS Tamás, *Megfigyelés, internálás, deportálás. Az internálás és a toloncolás kérdésköre a két világháború között, különös tekintettel a II. világháború korára*, PhD-értekezés, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola, 2013.
- KOVÁCS Tamás, A Nemzeti Hadsereg és a tisztii különítmények, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása*. (Rendészet-történeti Tanulmányok 2.), szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona–TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 151–172.
- KOVÁCS Tamás, *A Honvédelmi Minisztérium „T” Szervének létrejötte és működése, avagy elhárítás és kémkedés az I.*

- világháború végétől a bethleni konszolidációig*, Budapest, Nemzeti Közszerkesztési Intézet, 2020.
- KOVÁCS Zoltán András, Láday Istvánnak, a Szálasi-kormány belügyminisztériumi államtitkárának fogságban írott feljegyzései, *Lymbus*, 2008/6, 321–355.
- KOVÁCS M. Mária, *Liberalizmus, radikalizmus, antiszemitizmus. A magyar orvosi, ügyvédi és mérnöki kar politikája 1867 és 1945 között*, Budapest, Helikon Kiadó, 2001.
- KÖPFLER Balázs, Friedrich István szerepe a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának létrejöttében és felbomlásában, *Közép-Európai Közlemények*, 2017/4, 83–100.
- KŐSZEGVÁRI Tibor, *Diverzió*, Zrínyi Katonai Kiadó, 1984.
- KRISTÓ NAGY István, *A nyilasok*, Budapest, Ezredvég Alapítvány, (Z-füzetek 28.), 1991.
- Gabriele KRÜGER, *Die Brigade Ehrhardt*, Hamburg, Leibniz Verlag, 1971.
- John T. LAURIDSEN, *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*, Koppenhága, The Royal Library–Museum Tusulanum Press, 2007.
- L. NAGY Zsuzsa, *Szabadkőművesek*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988.
- L. NAGY Zsuzsa, *Egy politikus polgár portréja. Rassay Károly*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2006.
- Magyarország a második világháborúban. Lexikon A–Zs*, főszerk. SIPOS Péter, Budapest, Petit Real Könyvkiadó–Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete–Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum–Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem–Magyar Hadtudományi Társaság, 1997.
- Magyarországi politikai pártok lexikona, 1846–2010*, főszerk. VIDA István, Budapest, Gondolat Kiadó, 2011.
- Magyarország történeti kronológiája, 3. 1848–1944*, szerk. BENDA Kálmán, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983.

- Magyar pokol. A magyarországi fehérterror betiltott és üldözött kiadványok tükrében*, szerk. MARKOVITS Györgyi, Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1964.
- MAJOR Ákos, *Népbíráskodás és forradalmi törvényesség. Egy népbíró visszaemlékezései*, szerk. ZINNER Tibor, Budapest, Minerva Könyvkiadó, 1988.
- MÁRKUS László, *A Károlyi Gyula-kormány bel- és külpolitikája*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1968.
- MÁTHÉ Áron, *A zuglói nyilasok pere 1967. Értelmezési lehetőségek*, Budapest, Századvég Kiadó, 2014.
- MÁTHÉ Áron, *A nyilaskereszt árnyéka. A magyarországi nemzetiszocializmus elmélete és gyakorlata*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2019.
- MÁTHÉ Áron, *Vörös karszalag. Ideiglenes karhatalmi osztagok 1944–1945-ben*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.
- Megfigyelés alatt. Dokumentumok a horthysta titkosrendőrség működéséről 1920–1944*, forráskiad. BERÁNNÉ NEMES Éva, HOLLÓS Ervin, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1977.
- Susanna MEINL, *Nationalsozialisten gegen Hitler. Die national-revolutionäre Opposition um Friedrich Wilhelm Heinz*, Berlin, Siedler Verlag, 2000.
- Armin MOHLER, *Die Konservative Revolution in Deutschland 1918–1932. Ein Handbuch*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1989.
- Paolo MORISI, *Hell in the Trenches. Austro–Hungarian Stormtroopers and Italian Arditi in the Great War*, Warwick, Helion and Company, 2018.
- Jun NAKATA, *Der Grenz- und Landesschutz in der Weimarer Republik 1918–1933. Die geheime Aufrüstung und die deutsche Gesellschaft*, Rombach Verlag, Freiburg im Breisgau, 2002.
- NÁNÁSI László, *A jogrend szolgálatában. Váry Albert élete és működése, 1875–1943*, Budapest, Magyarország Legfőbb Ügyészsége, 2015.
- NÁNDORI Pál, *A hirtenbergi fegyverszállítás, Hadtörténelmi Közlemények*, 1968/4, 636–657.

- NÁNDORI Pál, *A marseilles-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.
- NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.
- NÉMETH István, *Magyarok és németek (1914–1934)*, Budapest, magánkiadás, 2017.
- NÉMETH István, *Császárságból diktatúrába. Németország a 20. század első felében*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017.
- NÉMETH István, A Wilhelmstrasse és Magyarország. Az 1920-as évek (1. rész), *Valóság*, 2017/6, 45–80.
- NÉMETH István, Német haditengerészeti és légügyi lépések a versailles-i békeszerződés kijátszására a weimari köztársaság (1919–1933) éveiben, *Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae*, 2017/XLIV, 523–534.
- OLASZ Lajos, *A kormányzóhelyettesi intézmény története, 1941–1944*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007.
- OLASZ Lajos, *Tervek a Felvidék visszafoglalására 1920-ban, Közép-Európai Közlemények*, 2020/4, 89–114.
- ORMOS Mária, *Hitler*, Budapest, T-Twins Kiadó, 1994.
- ORMOS Mária, Mussolinitől Hitlerig, in *Akik nyomot hagytak a 20. századon. Diktátorok – diktatúrák*, szerk. ERÉNYI Tibor, Budapest, Napvilág Kiadó, 1997, 27–47.
- ORMOS Mária, *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*, Budapest, PolgArt Kiadó, 2001.
- PAKSA Rudolf, Szélsőjobboldali pártok és mozgalmak a Horthy-korszakban, *Kommentár*, 2007/5, 68–75.
- PAKSA Rudolf, *A magyar szélsőjobboldal története*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012.
- PAKSA Rudolf, *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma. pártjai, politikusai, sajtója*, Budapest, Osiris Kiadó–MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013.
- PAKSA Rudolf, *A numerus clausus, Gróf Bethlen István és kora*, szerk. NAGY Zsejke, Budapest, Osiris Kiadó, 2014, 137–157.

- PAKSA Rudolf, A fehérterror „logikája”. Események, olvasatok, kontextusok, in *Terror 1918–1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók*, szerk. MÜLLER Rolf– TAKÁCS Tibor –TULIPÁN Éva, Budapest, Jaffa Kiadó, 2019, 217–245.
- PAKSY Zoltán, *Nyilas mozgalom Magyarországon 1932–1939*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2013.
- PAPP István, *A magyar népi mozgalom története, 1920–1990*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2012.
- PAPP István, *Szemek a láncban. Játszmák a magyar állambiztonság történetében*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015.
- PAPP István, *Fehér Lajos. Egy népi kommunista pályaképe*, Budapest–Pécs, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – Kronosz Kiadó, 2018.
- PÁSZTOR Mihály, *A fehérterror néhány jelensége. Pest megye 1919–1920*, Budapest, Pest Megyei Levéltár, 1985.
- PATAKI Ferenc, *Az ellenforradalom hadserege 1919–1921*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 1973.
- PINTÉR István, *Ki volt Horthy Miklós?*, Budapest, Zrínyi Könyvkiadó, 1968.
- PÓCS Nándor, *Varjúsereg. Kováts Tivadar és a magyar fajvédelem láthatatlan útjai*, Budapest–Pécs, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó, 2022.
- PORKOLÁB Imre, *Az aszimmetrikus hadviselés adaptációja. A tradicionális és irreguláris hadikultúrák összecsapásainak vizsgálata*, Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020.
- PÖLÖSKEI Ferenc, *Hungary After Two Revolutions 1919–1922*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980.
- PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszál. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin, SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963.
- PÜSKI Levente, *A Horthy-korszak szürke eminenciása. Károlyi Gyula (1871–1947)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.
- PÜSKI Levente, *A Horthy-korszak politikai rendszere*, in *A Horthy-korszak vitatott kérdései*, Budapest, Kossuth Kiadó, 2020, 55–74.

- RESPERGER István, *Die Risiken, Herausforderungen, und Bedrohungen. Die Rolle der Streitkräfte in den neuen bewaffneten Konflikten aus ungarischen Sicht*, Hamburg, Hamburg University of Applied Sciences, 2003.
- RESPERGER István–KISS Álmos Péter–SOMKUTI Bálint, *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013.
- RESPERGER István, Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése, *Hadtudomány*, 2016/26, 37–50.
- RESPERGER István, *A válságkezelés és a hibrid hadviselés*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018.
- ROMSICS Ignác, Franciaország, Bethlen és a frankhamisítás, *Történelmi Szemle*, 1981/1, 67–86.
- ROMSICS Ignác, *A Duna–Tisza köze hatalmi-politikai viszonyai 1918–19-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.
- ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, Budapest, Helikon Kiadó, 2015.
- ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017.
- ROMSICS Ignác, *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2018.
- ROMSICS Ignác, *Bethlen István*, Budapest, Helikon Kiadó, 2019.
- ROMSICS Ignác, *Honmentők/honvesztők*, Budapest, Helikon Kiadó, 2021.
- RÓNA Tamás, *A kecskeméti zsinagóga és hívei*, in *OR-ZSE Évkönyv 2004–2007*, szerk. Schöner Alfréd, Budapest, Országos Rabbiképző–Zsidó Egyetem–Gabbiano Print Kft., 2008, 373–380.
- RÓNA Tamás, *Judaizmus és közösségtörténet. Kecskemét rabbijainak működése történet-szociológiai aspektusból*, PhD-értekezés, Budapest, Országos Rabbiképző–Zsidó Egyetem, 2010.
- RÓNA Tamás, *Előszó*, in *A magyarországi zsidóság története*, szerk. RÓNA Tamás–MEZEI Mónika, Budapest, Szent István Társulat, Budapest, 2018, 5–6.

- RÓNA Tamás, *A kecskeméti zsidó hitközség alakulása, intézményei*, in *Bölcsök között időzni. A 70 éves Haraszi György köszöntése*, szerk. NAGYELA László Márk, Budapest, Jakab és Komor tér 6. Egyesület, 2018, 19–27.
- RÓNA Tamás, *Rabbik – közösség szemlélet*, in *Keleti tanulmányok és vallásközi párbeszéd – Írások Szécsi József tiszteletére*, szerk. HÍDVÉGI Máté, Budapest, L’Harmattan Kiadó, 2018, 253–259.
- RÓNA Tamás, *Az óizraeli vallás áldozati szokásai a Szentírás tükrében*, Terézvárosi Vallásközi Évkönyv, 2018, 87–95.
- RÓNA Tamás, *Az ároni áldás és a Malkicedek-áldás összehasonlítása*, Keresztény-Zsidó Teológiai Évkönyv, 2019.
- RÓNA Tamás, *Bevezetés*, in KOHN Sámuel, *Kohn Schwerin Götz bajai és bács megyei főrabbi. Élet- és korrajz (1760–1852)*, forráskiad. HICSIK Dóra–NAGYELA László Márk–RÓNA Tamás, Szabadka, Minerva Könyvképző (MILKO), 2019, 5–14.
- RÓNA Tamás, *Judaizmus és közösségtörténet. Kecskemét rabbijainak működése történet-szociológiai megközelítésben*, Budapest, Magyarhoni Zsidó Imaegylet (ZSIMA), 2022.
- RÓNA Tamás, *Az örökös éjszakája. Válogatott zsidó vallástudományi tanulmányok*, Budapest, Magyarhoni Zsidó Imaegylet (ZSIMA), 2022.
- RÓNA Tamás, *Láss túl a falakon! Tamás Róna főrabbi válogatott tanításai, beszédei, előadásai*, Budapest, Magyarhoni Zsidó Imaegylet (ZSIMA), 2022.
- RÓNA Tamás, *A közösség szolgálatában. Kecskemét négy neves rabbijának pályarajza a dualizmustól a Kádár-korszakig*, Budapest, Magyarhoni Zsidó Imaegylet (ZSIMA), 2022.
- RÓNA Tamás, *Kiáltó folyam, avagy a hullámtörés analógiája. Róna Tamás főrabbi egybegyűjtött írásai*, Budapest, Magyarhoni Zsidó Imaegylet (ZSIMA), 2022.
- RÓNA Tamás–SCHINDLER Iván, *Schindler József szegedi főrabbi emlékezete*, Szeged, Szegedi Zsidó Hitközség dr. Birnfeld Sámuel Könyvtára, 2019.

- Thomas L. SAKMYSTER, *Hungary's Admiral on Horseback. Miklós Horthy, 1918–1944*, Washington, Columbia University Press, 1994.
- Karin SCHAEFER, *German Military and the Weimar Republic. General Hans von Seeckt, General Erich Ludendorff and the Rise of Hitler*, London, Pen and Sword Military, 2020.
- SCHUTZBACH Csaba, *Friedrich István. 100 éve történt az őszirózsás forradalom*, Veszprém, Magyar Vidék 56-os Szervezet Országos Központja, 2018.
- SERFŐZŐ Lajos, A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban, *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica*, Tomus LVII, 1976, 3–60.
- SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945*, forráskiad. Perneki Mihály, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983.
- Jean-François SIGNIER, *Titkos társaságok*, Athenaeum Kiadó, Budapest, 2006.
- SIMON István, Egy „keresztény-nemzeti” csúcsmenedzser, Wünscher Frigyes, *Múltunk*, 2006/2, 31–53.
- SIPOS Péter, A konspiráció mítosza. Titkos szerveződések Magyarországon 1919–1944, *Beszélő*, 1995/29–30.
- SOMBOR-SCHWEINITZER József, *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról, 1932–1943*, forráskiad. KOVÁCS Tamás, Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.
- SOÓS László, A Nemzeti Munkavédelmi Szervezet létrehozása és tevékenységének első évei, 1921–1926, *Levéltári Szemle*, 1979/1–2, 277–291.
- SŐREGI Zoltán, Egy felemás diverzánsakció. Szabadcsapatok Kárpátalján 1938 őszén, *Felderítő Szemle*, 2009/4, 148–156.
- SŐREGI Zoltán, Adalékok a marseille-i merénylethez, *Archívnet*, 2013/4. https://archivnet.hu/hadtortenet/adalekok_a_marseil-lei_merenylet_hatterehhez.html
- SUBA János, Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920, *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 2008/18, 131–142.

- SUBA János, A Nemzeti Hadsereg csendőralakulatai 1919–1921, *Közép-európai Közlemények*, 2015/4, 47–60.
- SUBA János, Polgárőrség szervezése 1919–1921, *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 2018/56, 131–144.
- SZABÓ Ferenc SJ, *Prohászka Ottokár élete és műve (1858–1927)*, Budapest, Szent István Társulat, 2007.
- SZAKÁLY Sándor, *A magyar katonai felső vezetés, 1938–1945*, Budapest, Ister Kiadó, 2001.
- SZAKÁLY Sándor, *Honvédség és tisztikar 1919–1947*, Budapest, Ister Kiadó, 2002.
- SZAKÁLY Sándor, Napló, naplószerű emlékirat, emlékirat? Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945 nyomán a naplóíró felelősségéről és a forráskritika fontosságáról, in *Emlékirat és történelem*, szerk. HORVÁTH Jenő–PRITZ Pál. Budapest, 2012. Magyar Történelmi Társulat–Nemzetközi Magyarstudományi Társaság. 82–98.
- SZAKÁLY Sándor, *Az önálló magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás létrehozása 1918–1922*, in *A XIX–XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági testületei*, szerk. BODA József–PARÁDI József, Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság–Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, 2014, 101–116.
- SZAKÁLY Sándor, *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*, Budapest, Magyar Napló Kiadó–VERITAS Történetkutató Intézet, 2015.
- SZAKÁLY Sándor, Az Evidenzbürótól az önálló magyar katonai hírszerzés megteremtéséig, *Felderítő Szemle*, 2016/11, 64–74.
- Szakmatörténeti szemelvények*, forráskiad. BODA József–DOBÁK Imre–REGÉNYI Kund–SZILI László, Budapest, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, 2014.
- SZÁSZ László, *Bánffy Miklós. Az erdélyi szellem arisztokratája*, Budapest, Magyar Művészeti Akadémia, 2020.

- SZÁVAI Ferenc, *Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásának következményei. Az államutódlás vitás kérdései*, Pécs, Pro Pannonia Kiadó, 2004.
- SZEKÉR Nóra, *A Magyar Közösség története*, PhD-értekezés, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2009.
- SZEKÉR Nóra, *Titkos társaság. A Magyar Testvéri Közösség Története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2017.
- SZERÉNYI Ildikó–VISZKET Zoltán, Buzgó Mócsing, az igazi Trebitsch, *Archívnet*, 2006/3. http://www.archivnet.hu/kuriozumok/buzgo_mocsing_az_igazi_trebitsch.html
- TAKÁCS Tibor, *Megfigyelt, kitelepített, megfigyelt*. Mikecz Ödön és a politikai rendőrség 1951 után, in *Honukban otthontalanok. Tanulmányok az 1951. évi budapesti kitelepítések történetéből*, szerk. GYARMATI György–PALASIK Mária, Budapest–Pécs, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó, 2018, 251–273.
- Dmitar TASIĆ, *Paramilitarism in the Balkans. Yugoslavia, Bulgaria, and Albania, 1917–1924*, Oxford, Oxford University Press, 2020.
- TÓTH Attila, *Piroska János élete és festészete*, Csongrád, Magánkiadás, 2009.
- TÓTH Imre, *Egy polgári arisztokrata. Kánya Kálmán (1869–1945)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.
- TÓTH Imre, *Két Anschluss között. Nyugat-Magyarország és Burgenland Wilsontól Hitlerig*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2020.
- TÓTH Tibor, *Manicheizmus*. Debecen, Zikkurat-Média Kft., 2002.
- TÓTH Tibor, *A hungarista mozgalom emigrációtörténete az „Út és cél” és a „Hungarista Tájékoztató” című sajtótermékek tükrében*, Debrecen, Debrecen University Press, 2008.
- TÓTH Tibor, *Társadalmi problémák a vidéki Magyarországon és szociálpolitikai viták a törvényhozásban az 1930-as években*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2018.

- TÓTH Tibor, A Forgotten Agricultural Modernization Program from the 1930s, in *Agriculture and Rural Life in Finland and Hungary*, szerk. VARGA Zsuzsanna–Anssi HALMESVIRTA, Suomen Maatalousmuseo Sarka, Helsinki, 2018, 69–78.
- TÓTH Tibor, A hungarista emigráció és 1956, *Acta Acadamiæ Beregsasiensis*, 2018/1, 201–214.
- TÓTH Tibor, Nagybirtok kontra kisbirtok. Politikai érdekütkezés a hitbizományok felszámolása kapcsán az 1930-as évek közepén, *Agrártörténeti Szemle*, 2018/1–4, 131–139.
- TÓTH Tibor, A nemzetiszocialista Németország szociálpolitikája 1933–1939, *Debreceni Szemle*, 2018/3, 322–336.
- Giovanni A. TRAVAGLINO–Lisbeth DRURY, *The Secret Power of Criminal Organizations. A Social Psychological Approach*, Berlin, Springer, 2020.
- TURBUCZ Dávid, *Horthy Miklós*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2011.
- TURBUCZ Dávid, *Horthy Miklós, a haditengerésztiszt*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2022.
- TURBUCZ Dávid, Horthy Miklós világhépe és gondolkodásmódja az első világháborút követően, in *Trianon után. Politikai gondolkodás és történetírás*, szerk. HÖNICH Henrik, Budapest, Századvég Kiadó, 2022, 167–186.
- UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007.
- UJVÁRY Gábor, „Egy európai formátumú államférfi”. *Klebsberg Kuno (1875–1932)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2014.
- UNGVÁRY Krisztián, Egy magyar intézmény. A „Zsidókérdést Kutató Intézet” keletkezéséhez, in *Évkönyv 2003*, XI. Magyarország a jelenkorban, Budapest, 1956-os Intézet, 2003, 147–163.
- UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon*

- 1914–1944, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchényi Könyvtár, 2012.
- UNGVÁRY Krisztián, *Horthy Miklós. A kormányzó és felelőssége 1920–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.
- UNGVÁRY Krisztián, *Kiugrás a történelemből. Horthy Miklós a világpolitikai színpadán*, Budapest, Open Books, 2022.
- Uğur Ümit ÜNGÖR, *Paramilitarism. Mass Violence in the Shadow of the State*, Oxford, Oxford University Press, 2020.
- VÁGI Zoltán, Endre László. Fajvédelem és antiszemitizmus a közigazgatási gyakorlatban 1919–1944, in *Tanulmányok a Holokausztról II.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2002, 81–154.
- VARGA Krisztián, Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallomásában, *Betekintő*, 2009/1. http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_varga_k.pdf
- VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015.
- VARGYAI Gyula, *A biatorbágyi merénylet. Merénylet a merénylet ellen*, Budapest, Hadtörténelmi Levéltár–Paktum Nyomdaipari Társaság, 2002.
- VÁRY Albert, *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*, Vác, A Váci Királyi Országos Fegyintézet Könyomdája, 1922.
- VESZPRÉMY László Bernát, „Ne hagyjátok őket elcipelni!” Zadravecz István és a holokauszt, *Sapientiana*, 2016/1, 78–91.
- VESZPRÉMY László Bernát, *1921. A Horthy-rendszer megszilárdulásának története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.
- VONYÓ József, *Jobboldali radikálisok Magyarországon 1919–1944. Tanulmányok, dokumentumok*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2012.
- VONYÓ József, Gömbös Gyula, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.
- VONYÓ József, Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

- Robert G. L. WAITE, *Vanguard of Nazism The Free Corps Movement In Post-War Germany 1918–1923*, New York, W. W. Norton and Company, 1969.
- Bernard WASSERSTEIN, *Az igazi Trebitsch. Az átváltozóművész*, ford. MOLNÁR György, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016.
- WAYAND Tibor, *Önvallatás. Wayand Tibor fogságban írt visszaemlékezései, 1945–1946*, forráskiad. VARGA Krisztián, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó, Budapest, 2019.
- Thomas WIEDER, Genre fasciste. Dans les années 1920, Adolf Hitler était surveillé par les services français. La fiche rédigée sur le futur Führer dort dans une armoire des Archives nationales, *Le Monde*, 2009. november 20.
- WINDISCH-GRAETZ Lajos, *Hősök és csirkefogók. Megélt történelem 1899–1964*, ford. NYIZSNYÁNSZKY Ferenc, Budapest, Athenaeum Kiadó, 2019.
- ZADRAVECZ István, *Páter Zadravec titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967.
- ZAKAR József, Fajvédők az 1920-as évek Magyarországon, in *Tanulmányok a holokausztról V.*, szerk. Randolph L. BRAMHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2011, 52–111.
- ZEIDLER Miklós, *A revíziós gondolat*, Pozsony, Kalligram, 2009.
- ZEIDLER Miklós, Külpolitika és revízió – Mindent vissza?, in *A Horthy-korszak vitatott kérdései*, Budapest, Kossuth Kiadó, 2020, 175–196.
- ZINNER Tibor, Adatok a szélsőjobboldali egyesületek megalakulásának körülményeihez, *Történelmi Szemle*, 1979/3–4, 562–576.
- ZINNER Tibor, Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november – 1920. március közötti történetéhez, *Budapest Főváros Levéltára Közleményei*, 1978/1, 251–284.
- ZINNER Tibor, Az egyesületek, pártok feloszlata Budapest 1945 és 1948 között 1., *Politika-Tudomány*, 1987/4, 60–77.; 2. rész: *Politika-Tudomány*, 1988/2, 76–88.

ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.

ZINNER Tibor, *Gyorstalpaló tanfolyam. A Büntetőbírói és Ügyészi, majd Bírói és Államügyészi Akadémia története előzményeivel és következményeivel*, Budapest, Nemzeti Emlékezet Bizottsága, 2022.

